

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

***TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ 8. SEVİYE DERS KİTABINDAKİ
METİNLERİN DİL BECERİLERİNE GÖRE DAĞILIMLARININ
İNCELENMESİ***

**AHMET KARNAS
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ**

KIRIKKALE-2022

T.C.

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

***TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ 8. SEVİYE DERS KİTABINDAKİ
METİNLERİN DİL BECERİLERİNE GÖRE DAĞILIMLARININ
İNCELENMESİ***

AHMET KARNAS

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

KIRIKKALE-2022

Ahmet KARNAS tarafından hazırlanan “*TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ 8. SEVİYE DERS KİTABINDAKİ METİNLERİN DİL BECERİLERİNE GÖRE DAĞILIMLARININ İNCELENMESİ*” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.

İmza.....

Başkan: Prof. Dr. Murat ÖZBAY

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.

İmza.....

Üye: Prof. Dr. Fatma AÇIK

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.

İmza.....

Tez Savunma Tarihi: ./.../2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

AD-SOYAD

Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ahmet KARNAS

30/06/2022

ÖZET

TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ 8. SEVİYE DERS KİTABINDAKİ METİNLERİN DİL BECERİLERİNE GÖRE DAĞILIMLARININ İNCELENMESİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Haziran 2022, 83 sayfa

Ana dili olarak Türkçe öğretiminde dört temel dil becerisinin eş zamanlı öğretilmesi gerekmektedir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre; öğretim sürecine kılavuzluk eden bu temel ilke doğrultusunda temel dil becerilerinden dinleme/izleme ve konuşma becerisinin ihmal edilmiş olduğu, ana dili olarak Türkçe öğretiminin dil bilgisi öğretimi veya salt okuma becerisi gibi görüldüğü dikkat çekmektedir. Fakat son dönemde hazırlanan kaynaklar diğer teknolojik cihazlarla birlikte kullanılarak bu durumu telafi etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortak müfredat oluşturmak amacıyla kaynak kitaplar hazırlanmaktadır. Bu çalışmaya konu olan *Türkçe ve Türk Kültürü 8* adlı öğretim setinde dinleme/izleme ve okuma metinlerinin metin sayıları ve metin türleri incelenip değerlendirilmiştir. Konuşma ve yazma etkinliklerinin metin türlerine göre dağılımı incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini Talim ve Terbiye Kurulunun 15.05.2018 tarih ve 77 sayılı kararıyla 2019-2020 öğretim yılından başlamak üzere 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı kabul edilen *Türkçe ve Türk Kültürü 8* oluşturmaktadır. Hazırlanan kitabın etkinlik yapabilmek, konuşabilmek ve tartışabilmek, okuyabilmek, araştırma yapabilmek, yazı yazabilmek, boya/çizim yapabilmek, karekod takip ederek okuyabilmek, dinleyebilmek ve izleyebilmek gibi çağdaş özellikleri bulunmaktadır. Çalışmada adı geçen kitapta bulunan etkinlikler dört temel dil becerisinin kullanımı açısından incelenmiştir. Daha önce *Türkçe ve Türk Kültürü 8* üzerine dört temel dil becerisinin incelemesi yapılmadığı için Türkçe eğitimi ve ana dili Türkçe öğretimi açısından önem arz etmektedir. Çalışma hem kitabın ilk kez belirtilen anlamda incelenmesi ve daha sonra hazırlanacak kaynaklar için fikir vermesi amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ana dili Türkçe eğitimi, iki dillilik, dört temel dil becerisi.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE DISTRIBUTION OF THE TEXTS IN THE 8th LEVEL TEXTBOOK OF TURKISH AND TURKISH CULTURE ACCORDING TO LANGUAGE SKILLS

Kırıkkale University

Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish Education, Master's Thesis

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Nuray KAYADİBİ

June 2022, 83 pages

In teaching Turkish as a mother tongue, four basic skills should be taught simultaneously. In line with this basic principle that guides the teaching process, it is noteworthy that basic language skills are a neglected language skill, and teaching Turkish as a mother tongue is seen as grammar teaching or reading-only skills. However, the resources prepared recently are used together with other technological devices to compensate for this situation. Ministry of National Education in order to create a common curriculum. In the teaching set called Turkish and Turkish Culture, which is the subject of this study, listening, reading, writing and speaking texts; text numbers and text types were examined and evaluated. The sample of the study consists of Turkish and Turkish Culture 8, which was accepted as a textbook for 5 (five) years from the 2019-2020 academic year, with the decision of the Board of Education and Discipline, dated 15.05.2018 and numbered 77. The prepared book has contemporary features such as being able to do activities, talk and discuss, read, research, write, paint/draw, read by following the data matrix, listen and watch. The activities in the book mentioned in the study will be examined in terms of teaching four basic language skills. Since four basic language skills on Turkish and Turkish Culture 8 have not been examined before, it is important in terms of Turkish education and mother tongue Turkish teaching. The study has been prepared both to examine the book in the sense stated for the first time and to give an idea for the resources to be prepared later.

Key Words: Education of mother tongue Turkish, bilingualism, Turkish culture, four basic language skills, Turkish.

ÖN SÖZ

İki dillilik eğitimi, küreselleşen dünyanın önemli bir olgusudur. Bireyler, çeşitli sebeplerle öz vatanından uzaklaşarak başka ülkelere yerleşmişlerdir. Bu durum onların yaşadıkları ülkelerin dillerini ve kültürlerini benimsemesini sağlarken bir yandan da kendi dil ve kültürlerini muhafaza etme girişimlerini doğurmuştur. Dil ve kültür ilişkisi düşünüldüğünde, kimlik kaybının önlenmesi amacıyla devlet tarafından da kurumsallaştırılan bir eğitim süreci başlatılmıştır. Uluslararası anlaşmalar ile bireylerin asimilasyonunun önlenmesi amacı ile kurumsal çalışmalar ve onları destekleyen yayınlar ortaya çıkmıştır.

Hazırlanan çalışma Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına ana dili eğitimi vermeyi ve dil eğitimini ortak bir müfredatta birleştirmeyi hedefleyen *Türkçe ve Türk Kültürü* öğretim setinin sekizinci kitabını kapsamaktadır. Yapılan incelemenin kuramsal çerçevesi iki dillilik temeline oluşturulmuştur. Daha sonra ünite bazında dört temel dil becerisine yönelik metin ve etkinliklerin incelemeleri yapılarak şekil ve çizelgeler sunulmuştur. Böylece incelenen kitabın akademik açıdan faydalı olabilmesi için betimsel analiz yöntemi kullanılarak çalışma tamamlanmıştır.

Bu çalışma “Giriş”, “Kuramsal Çerçeve”, “Yöntem”, “Bulgular ve Yorum”, “Sonuç” başlıklarında beş bölümden oluşmaktadır. “Giriş” adlı birinci bölümde problem durumu belirlenerek araştırmanın amacı ve önemi açıklanmıştır. Bununla birlikte varsayımlar ve çalışmanın sınırlılıklarına dikkat çekilmiştir.

“Kuramsal Çerçeve” başlıklı ikinci bölümde iki dillilik eğitimi, ana dili edimi, kültür aktarımı, kültür aktarımının doğru uygulanması için seçilecek metinlerin ilkeleri, dil öğretimi için seçilecek metinlerin türü, dört temel dil becerisi hakkında teorik bilgi verilmiştir. Bu bilgiler, birincil kaynaklar okunarak elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

“Yöntem” başlığını taşıyan üçüncü bölümde araştırmanın örneklemini oluşturan *Türkçe ve Türk Kültürü 8* tanıtılmıştır. Daha sonra araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve yorumlanmasında kullanılacak yöntem ve tekniklere işaret edilmiştir.

“Bulgular ve Yorum” başlığını taşıyan dördüncü bölüm tez çalışmasının uygulama aşamasını oluşturmaktadır. Çalışmanın ana bölümü olarak sunulmuştur. Bu bölümde dört temel dil becerisine yönelik metin ve etkinliklerin yüzdelik oranları, sayısal

verileri ve kaynak kitapta yer alan metinlerin ve etkinliklerin türleri çizelge ve şekiller kullanılarak sunulmuştur. Elde edilen veriler, tez çalışmasının teorik zemini dikkate alınarak yorumlanmıştır.

“Sonuç” başlığını taşıyan beşinci bölümde *Türkçe ve Türk Kültürü 8* üzerinden yapılan incelemeler, daha önce belirlenen alt problemlerin sırası ile açıklanmıştır. Bu bölümde tespit edilen bulgular toparlanmış ve öneriler sunulmuştur.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Ana Dili	9
2.1.1. Ana Dil ve Ana Dili	9
2.1.2. Ana Dili Edinimi.....	10
2.1.3. Ana Dili Edinimi Aşamaları	10
2.1.4. İki Dillilik Çerçevesinde Ana Dili Eğitiminin Önemi	11
2.2. Avrupa Birliğinde Çok Dilli Ortamlarda Türkçe Öğretimi	13
2.3. Yurt Dışındaki Türk Vatandaşları İçin Türkçe ve Türk Kültürü.....	15
2.4. Yurt Dışında Çok Dilli Ortamlarda İkinci Dil Öğretimi İçin AOBM.....	17
2.5. İki Dillilik Temelinde Türkçe Öğretimi	17
2.6. Dil Öğretiminde Metin	18
2.6.1. Kurmaca (Yapay) Metinler	19
2.6.2. Özgün (Otantik) Metinler	19
2.7. Türkçe Öğretiminde Metinlerin Önemi ve Bulunması Gereken Temel Özellikler	19
2.7.1. İki Dillilik Açısından Türkçe Eğitiminde Metin Seçimindeki İlkeler ...	21
2.8. İki Dillilere Ana Dil Öğretiminde Temel İlkeler.....	22
2.9. İki Dillilik Bağlamında Türkçe Öğretiminde Dört Temel Dil Becerisi	23

2.9.1. Dinleme Becerisi.....	23
2.9.1.1. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Dinleme Becerisi	24
2.9.2. Konuşma Becerisi	24
2.9.2.1. İki Dillilikte Konuşma Öğretimini Etkileyen Unsurlar	26
2.9.2.2. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Konuşma Becerisi	27
2.9.3. Okuma Becerisi.....	28
2.9.3.1. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Okuma Becerisi	28
2.9.4. Yazma Becerisi	29
2.9.4.1. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Yazma Becerisi	30
2.10. Ders Kitabı İnceleme ve Ünite Standartları.....	30
3. YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırma Modeli	33
3.2. İncelenen Dokümanlar	33
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	34
4. BULGU VE YORUMLAR.....	35
4.1. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda Okuma ve Dinleme Becerilerinin Kullanımına Yönelik Bulgular</i>	35
4.2. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda Yer Alan Okuma ve Dinleme Becerisi Metinlerinin Sayılarına İlişkin Bulgular</i>	36
4.2.1. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı ’nda Bulunan Okuma Metinleri</i> 36	
4.2.2. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı ’nda Bulunan Dinleme/İzleme Metinleri.....</i>	38
4.3. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı ’nda Dört Temel Dil Becerisi Etkinliklerinin Sayısal Verileri.....</i>	40
4.3.1. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı ’nda Yer Alan Yazma Etkinliklerinin Genel Dağılımı</i>	41
4.3.2. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı ’nda Bulunan Dinleme/İzleme Etkinlikleri</i>	49
4.3.3. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı ’nda Yer Alan Konuşma Etkinlikleri</i>	50

4.3.4. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı 'nda Yer Alan Okuma</i>	
Etkinlikleri.. ..	54
4.4. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı 'da Yer Alan Birden Fazla Dil Becerisi</i>	
Ölçen Etkinlikler	55
4.4.1. Okuma-Yazma Becerisi Etkinlikleri.....	57
4.4.2. Okuma-Konuşma Becerisi Etkinlikleri.....	60
4.4.3. Konuşma- Yazma Becerilerine Yönelik Etkinlikler	62
4.4.4. Dinleme-Yazma Etkinlikleri.....	64
4.4.5. Okuma-Konuşma-Yazma Etkinliği	66
4.4.6. Dinleme/İzleme- Konuşma Etkinliği	67
4.4.7. Dinleme/İzleme-Okuma-Yazma	68
4.4.8. Dinleme/izleme-Konuşma-Yazma.....	69
4.4.9. Dinleme/İzleme- Konuşma- Yazma ve Okuma Etkinliği.....	70
4.5. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı 'nda Yer Alan Metinlerin</i>	
Sınıflandırılması	71
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
KAYNAKLAR	79
ÖZGEÇMİŞ.....	83

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Metin türleri	72
----------------------------------	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı</i> ’nda ünitelere göre okuma ve dinleme/izleme becerileri metnlerinin istatistiği.....	35
Şekil 4.2. Okuma metnlerinin ünite bazında yüzdeler değeri.....	37
Şekil 4.3. Dinleme/izleme metnlerinin ünitelere göre dağılımı	39
Şekil 4.4. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı</i> ’nda yer alan dört temel dil becerisi etkinliklerinin verilerin dağılımı	40
Şekil 4.5. Yazma etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı	41
Şekil 4.6. Dinleme/izleme etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri.....	49
Şekil 4.7. Konuşma etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı	50
Şekil 4.8. Okuma etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı.....	54
Şekil 4.9. <i>Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı</i> ’nda yer alan birden fazla dil becerisi ölçen etkinliklerin sayısal değeri	56
Şekil 4.10. Okuma ve yazma becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri	57
Şekil 4.11. Okuma-Konuşma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri	60
Şekil 4.12. Konuşma-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri	62
Şekil 4.13. Dinleme-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri	64
Şekil 4.14. Okuma-Konuşma-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri.....	66
Şekil 4.15. Dinleme/izleme-Konuşma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri.....	67
Şekil 4.16. Dinleme/izleme-Okuma-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri.....	68
Şekil 4.17. Dinleme/izleme-Konuşma- Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri.....	69
Şekil 4.18. Dinleme/izleme-Konuşma-Yazma-Okuma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri	70
Şekil 4.19. Metnlerin türlere göre dağılımı.....	73

KISALTMALAR DİZİNİ

AOBM	Avrupa Ortak Başvuru Metni
AT	Avrupa Topluluğu
İYTÖS	İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
S.	Sayı
TDK	Türk Dil Kurumu
TÖMER	Türkçe Öğretim Merkezi
TTK 8, 2018	Türkçe ve Türk Kültürü 8
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
YİTÖS	Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

1. GİRİŞ

Giriş bölümünde, çalışma konusunun problemi tespit edilerek problem cümlesi ve alt problemler, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, varsayımlar ve sınırlılıklar yer almaktadır. Bununla birlikte *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabına, dört temel dil becerisinin konu ile ilgili temel tanımlarına, özelliklerine ve ilgili araştırmalara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Dil, “insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2009: 526). Dil, bir kişinin varlık alanını ifade eden ses, yazı ve beden dili ile aktarılan canlı bir varlıktır. Her millet ve onu oluşturan bireyler, kendi dil dünyasında bir kimlik kazanır. Bu açıdan dil, maziden gelen kıymetlerin, zihniyet ve psikolojinin, fert ve cemiyetin bir ifadesidir (Şahin, 2014: 828). Başka bir deyişle dil, toplumu oluşturan en küçük unsurlardan en büyüğüne tüm değişkenlerin ilişki içinde olmasını sağlar. Dil, ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik yapısı ve özellikleri ile iç içedir. Bununla birlikte onlardan ayrı düşünülemez (Kavcar, 2003: 85).

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan kurucu unsurdur. Başka bir yönden dil, ulus ve millet kavramlarının oluşmasını sağlayan unsurdur. İnsanın yaşamını devam ettirmesi için ihtiyaç duyduğu gereksinimleri karşılayan dil, özelden genele doğru gelişim gösterir. Bununla birlikte toplumsal değerlerin oluşmasıyla gelenek hâline gelir.

Dil öğretimi, ilkel toplumların millet hâline gelerek devlet olmasıyla ve teknolojinin gelişimine bağlı olarak devletler arası ilişkilerin gelişmesi ile farklı bir boyuta ulaşmıştır. Çok eski dönemlerden beri iki dillilik, sosyal bir varlık olan insanın hayatında her zaman var olmuştur. İletişimin sağlanması, alışveriş gibi sebeplerle insanların dil öğrenmesi gerekmiştir. Örneğin yabancı dil öğretiminin M.Ö. 2225 yılında Akadların Sümer işgali ile başladığı ileri sürülmüştür (Hengeirmen, 1996:

24). Bu dönem için dil öğrenimi iletişim kurmaktan ibarettir. Teknolojinin gelişimi ile birlikte uluslararası ilişkilerin kurumsal ilişkileri her anlamda gelişmiştir. Sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik gelişmelerden kaynaklı olarak dünyanın her yerinde göçlerin yaşanması dil öğrenimini zorunlu kılmıştır.

Uluslararası göçler, ülkelerin nüfusunu etkiler ve çok dilli ve çok kültürlü ortamlara zemin hazırlar. Göçmenler, öğrendikleri kültür ve dillerle birleşerek yaşadıkları ortama uyum sağlamaya çalışırlar. Bu bağlamda Baker'ın öne sürdüğü iki dillilerin oranının %60 ile %75 arasında değiştiği tespiti iki dilli bireylerin varlığını göstermesi bakımından önemlidir (Baker, 2011: 267). İnsanlar, yaşadıkları ülkeye, çevreye, eğitim seviyesine bağlı olarak birden fazla dil öğrenebilirler. Çocuklar için ise durum biraz farklıdır. Çocuklar, yaşamlarının ilk yıllarında, planlı öğretime dâhil olmadan dil edinirler, buna “plansız dil edinimi” denir. Dil edinimi, çocukların iletişimde bulunduğu kişilerden aldıkları girdilerle doğal bir şekilde gerçekleşir. Dil ‘öğrenimi’ terimi ise okul ortamında örgün eğitimle ve planlı etkinlikler ile gerçekleşir (Krashen, 2013: 1). Bu sebeple ‘edinim’ ve ‘öğrenim’ dil becerileri kazanımının farklı yönlerine dikkat çeker.

İki dillilik, “birden fazla dili birbirine yakın seviyede bilmek ve söz konusu dilleri ana dili gibi etkin şekilde kullanmak” (Bloomfield, 1933: 56) tır. Tanım dikkate alındığında iki dilde yeterliliğe eşit ölçüde sahip olan bireyler “gerçek iki dilliler” olarak tanımlanmaktadır. İngilizcede “Bilingualism”, Fransızcada “Bilinguisme”, Almancada “Zweisprachigkeit/ Bilingualität” terimleriyle ifade edilen iki dillilik, bireysel ve toplumsal açıdan iki şekilde değerlendirilmektedir.

20. yüzyılın ortalarında çocuklarda dil edinimin süreçleri sistematik olarak incelenmeye başlamıştır. Başlangıçtan itibaren yapılan araştırmalar, çocukların bireysel farklılıklarına rağmen ilk dil/ ana dili edinim sürecinde, tutarlı tavır sergilediğini göstermektedir (Bialystok, 2001: 33). Her çocuk doğduğu andan itibaren dil edinmeye başlar. Doğal bir süreçte çocuk ana dilini edinirken dilin kuramsal yapısını da benimser. Başka bir deyişle ana dilinin, yapısını, kurallarını ve düşünce yapısını öğrenir. Dil edinimi gerçekleştiğinde iletişim aracının hakimiyeti onun elinde olur. Ardından başka bir dil edinimi sürecine geçen çocuklar benzer basamakları izleyerek dili kolaylıkla öğrenebilirler.

Meisel, eş zamanlı dil edinen çocukların, tek dilli çocuklarla aynı yeterlilik düzeyine eriştiğini ifade eder. Bununla birlikte eş zamanlı dil edinen çocuklar, tek dilli

çocuklarla yaklaşık olarak aynı zamanda konuşmaya başlarlar (Meisel, 2006: 95). Araştırmalar, insan yaşamının ilk beş yılında ana dili edinimi ile benzer basamakların izlendiğini göstermiştir. Çocukların dil öğrenme yetenekleri, doğal yöntemlerle gerçekleştiği için bu süreç onlarda daha hızlı gelişir. Bununla birlikte çocuklar, dillerini ana dili seviyesinde kullanabilirler (Lindfors, 1999).

Bialystok, iki dilli çocukların, dil edimi sırasında ses bilgisel ve söz dizimsel açıdan tek dilli çocuklarla aynı şekilde ilerlediğini ifade eder. Bununla birlikte iki dilli çocukların, tek dilli çocuklara oranla kelime bilgisinin farklı olduğunu ifade etmiştir (Bialystok, 2001: 73-83). Doğuştan edinilen dil yaklaşımları ve ikinci dil edinimi yaklaşımlarının, kuramsal temellerinin ortak oluşu göz önünde bulundurulursa iki dil öğrenen çocukların ana dili edinim süreçleri incelenirken, ikinci dille ilgili yargılara ulaşılabilir.

Yurt içinde yaşanan gelişmeler dışında Türkiye Cumhuriyeti'nin jeopolitik ve jeostratejik konumu dolayısıyla uluslararası ilişkileri daimi olmak durumundadır. Bununla birlikte yurt dışına giden ve yerleşen Türk vatandaşları bulunmaktadır. Ana dili bilincinin aşılması için yabancı ülkelerde birçok kurum açılmıştır. İlgili kurumlar kendi imkânları ile programlar hazırlamıştır. Bu programlar ortak bir plan çerçevesinde ilerlememektedir. Başka bir deyişle bu kullanılan müfredattan ders araç gereçlerine ve öğretim yöntem ve tekniklerine kadar farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğreten kurumların kullandıkları yayınlar da birbirinden farklıdır. Ders kitabı olarak genellikle A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 seviyeleri olmak üzere altı kitaptan; YEE, Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti (YİTÖS) ve İstanbul Üniversitesi (İÜ), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti (İYTÖS) kullanılmaktadır. İYTÖS ise A1, A2, B1, B2, C1/C+ olmak üzere beş kitaptan oluşmaktadır. Adı geçen setler farklı müfredatla hazırlanmıştır. Daha açık bir ifadeyle öğretim setlerinin müfredatını oluşturan ders kitapları metin sayıları, ünite sayıları, tema, dil bilgisi yapıları, metin türleri yapılarının öğretimi ve her bir seviyede yer alan dört temel dil becerisi metinlerinin işlenişi farklıdır.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), ana dili Türkçe öğretimi programı ve yabancı dil olarak Türkçe eğitimi açısından bahsedilmesi gereken diğer bir kurumdur. Türkiye Bursları ve Suriyeliler İçin Üniversiteye Hazırlık İleri Düzey Türkçe Öğretim Programı doğrultusunda A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyelerinin her birinde yüz doksan iki (192) saat ders verilmesini uygun bulmuştur. Bununla birlikte

Türkiye Bursları kapsamında ders saatleri her seviye için eşit değildir. Öğretim merkezleri “Türkiye Bursları” programına dâhil olan öğrencilerin ve özel öğrencilerinin belirlenen dokuz yüz atmış (960) ders saatini öğretim setine uygun olarak almalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte 2018-2019 akademik takviminde “YTB Türkiye Bursları ve Suriyeliler İçin Üniversiteye Hazırlık İleri Düzey Türkçe Öğretim Programı” kapsamında C1 seviyesinde iki yüz kırk (240) ders saati alınmasını uygun görmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin, A1, A2, B1, B2 seviyelerinde yüz seksen (180) ders saati almaları gerekir. YEE programı doğrultusunda her seviye için yüz kırk dört (144) ders saati dil öğretimi için uygun görülmüştür. Programın başından sonuna kadar toplam yedi yüz yirmi (720) ders saatinin tamamlanması gerekmektedir. Öğretim saatleri yukarıda belirtildiği gibi iken ders kitaplarının bu bağlamda hazırlanması gerekmektedir. Ancak ders kitaplarında bulunan okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma metinlerinin sayıları, metin işleme süreleri, metinlerde yer alan dil bilgisi konularının sayıları ve sıraları, kelime sayıları farklılık göstermektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi dışında yurtdışında yaşayan Türklere yönelik dil öğretimi programları bulunmaktadır. Yurtdışında ana dili kavramı, göçmenlerin göç ettikleri ülkelere götürdükleri ve oralarda konuştukları dil olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu diller, göçmen grupları arasında ve göçmen aile içinde konuşulmaktadır. Bu bağlamda ana dili bazı durumlarda, örneğin ailenin ana dili eğitimine özen göstermesi ve çocuklarıyla konuşması ile sonraki jenerasyona aktarılmaktadır. Modern göç tarihinde ise göçmenler ana dillerini bilinçli bir istekle çocuklarına öğretmek çabasıdadırlar. Göçmenler, ana dillerinin standart biçimlerini ve yazı dillerini aktarmak amacıyla okullar ya da benzeri kurumlar kurarlar. Örneğin “Alman göçmenlerin Rusya’da, Güney ve Kuzey Amerika’da; Polonyalı göçmen işçilerin bugünkü Batı Almanya’nın Ruhr Bölgesi’nde, Hollanda ve Kuzey Fransa’da; Hintli göçmenlerin İngiltere’de, Litvanyalıların ve Ermenilerin göç ettikleri ülkelerde kurdukları okullar ve daha yüzlercesi gösterilebilir.” (Yıldız, 2012: 7). 20. yüzyılın ortalarından itibaren batıda açılan resmî eğitim kurumlarıyla ana dili öğretimi desteklenmiştir. Türkiye özellikle son 60 yılda fazlaca göç veren ülkelere biri olmuştur. Yapılan anlaşmalar gereği yurtdışına giden ve kalıcı olarak ikamet eden Türk vatandaşları günümüzde dördüncü nesle ulaşmışlardır. Bu sebeple Millî Eğitim Bakanlığı ve Dış İşleri Bakanlığı tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Öğretim

setlerinde bulunan dil becerilerini geliştirme metinlerinin sayısının, metinlerde bulunan dil bilgisi konularının ve sıralarının, bu metinlerde yer alan kelime sayılarının, metinlerin ders işleme sürelerinin tespiti gerçekleştirilmelidir. Yurt dışındaki iki dilli Türk çocuklarının ana dili becerilerini muhafaza etmek ve geliştirmek önem arz ettiğinden, bu amaç için çalışmalarda bulunan kurumların faaliyetleri ve yine aynı amaca hizmet eden materyaller incelemeye değer görülmüştür. Bu bağlamda MEB tarafından yayınlanan *Türkçe ve Türk Kültürü* seti ortak bir müfredat oluşturulması için hazırlanmıştır. *Türkçe ve Türk Kültürü 8* tezimizin kaynak kitabı olarak seçilmiş olup dört temel dil becerisinin işleniş açısından ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Dilin bir bütün olarak incelenmesi, dil öğretimi açısından önemlidir. Bu doğrultuda, bir dili tam ve doğru olarak öğrenmek, dört temel dil becerisi olarak adlandırılan dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri açısından o dile hâkim olmak anlamına gelmektedir. Türkçe öğretim setleri de dört temel dil becerisi olan okuma, konuşma, dinleme/izleme ve yazma becerisinin eş zamanlı geliştirilmesi için hazırlanmıştır. Bu bağlamda metinlerin bütün dil becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar için kullanışlı olup olmadığı değerlendirilmelidir. Çalışmaya konu olan *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabında yer alan dört temel dil becerisine yönelik metinlerin sayıları tespit edilerek türleri bakımından ele alınıp incelenmiş ve değerlendirmesi yapılmıştır. Daha önce yapılan çalışmalar, bir öğretim setinin tek bir dil becerisi yönünden incelenmesini içermektedir. MEB tarafından hazırlanan *Türkçe ve Türk Kültürü 8* adlı kitap ise daha önce dil becerileri açısından incelenmemiştir.

Araştırmada iki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabında bulunan dört temel dil becerisini geliştirmeye yönelik metinlerin sayıları, tür bakımından incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın alt problemleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabındaki metinlerin seviyelere ve ünitelere göre dağılımı nasıldır?
2. *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabındaki etkinliklerin dil becerilerine göre dağılımı nasıldır?

3. *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabında bulunan birden fazla dil becerisine yönelik etkinliklerin ünitelere göre dağılımı nasıldır?
4. *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabında yer alan okuma, dinleme metinleri ile konuşma ve yazma etkinliklerinin türlere göre dağılımı nasıldır?

Bahsi geçen alt problemler dikkate alınarak şekil ve çizelgeler oluşturulmuştur.

1.3. Araştırmanın Önemi

Her toplum için dil ve kültür önemlidir. Özellikle başka bir ülkede çeşitli sebeplerle kalıcı olarak yaşayan insanlar, kendi dil ve kültürlerini yaşatma çabasına girerler. Başka bir deyişle başka bir ülkede yaşayan bireyler, kendi kimliklerini korumaya çalışırlar. Ana dili de bir insanın kimliğini belirleyen en önemli unsurdur. Yabancı bir ülkede dilin gelecek kuşaklara aktarılması büyük bir sorumluluktur. Yapılan çalışma, iki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretiminin önemini vurgular. Bu bağlamda, *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda* yer alan metinlerin dil becerileri açısından değerlendirilmesi tür bakımından tespit edilmesi ve hangi metin türlerine yer verilmesi gerektiği açıklanmıştır. Çalışmaya konu olan kaynak kitapta yer alan metinlerin, tür bakımından çeşitlenmesi gerektiği konusuna değinilerek ana dili eğitimine katkı sağlanmak istenmiştir. Bununla birlikte yurtdışında yaşayan Türk çocuklarına kendi kültürlerinin öğretilmesi gerektiği ve kültür aktarımının sıralamasının nasıl olması gerektiği yönünde önerilerde bulunulması bakımından çalışma örnek teşkil edecektir.

1.4. Varsayımlar

1. İncelemede tespit edilecek bilgi ve belgeler doküman analizi yapılarak veriler elde edilecektir.
2. Tespit edilecek veriler, bilimsel kurallar çerçevesinde yorumlanacaktır.
3. Tespit edilecek veriler bilimsel kurallara uygun olarak tasnif edilecektir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, iki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere MEB tarafından hazırlanan *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Dil: Ergin’e göre dil, “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabîî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış, bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir” (Ergin, 2004: 3).

Ana Dili: Ana dili, bir dil terimi olarak dilbiliminde ilk öğrenilen dil olmasından dolayı birinci dil (L1) olarak nitelendirilir. Aksan, ana dilini “başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil” olarak tanımlar (Aksan, 1975: 426). Bu tanım doğrultusunda ana dil ediniminin bireyin yaşamının ilk yıllarında oluşmaya başladığı görülür. Bununla birlikte ana dili, bilinç ve bilinçaltına yerleşerek bireyin kişiliğini geliştirir. Ayrıca bireyin ait olduğu kültürel bileşenleri edinmesinde ve kimlik bilincinde önemli işlev görür (Özdemir, 1983: 22).

İki dillilik: Birden fazla dil kullanma becerisidir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde iki dillilik kavramı “İki dilli olma durumu” ve bireysel anlamıyla “iki dilli” kavramı da “İki ayrı dile sahip olan”, “İki ayrı dili okuyup yazma gücünde ve becerisinde olan” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2009: 947). Cambridge Dictionary’de iki dilliliği “iki dili eşit derecede iyi kullanabilmek”¹, iki dilli bireyi ise bunu yapabilen kişi; grup ya da yer söz konusuysa da “ana dili olarak iki dil kullanan”² şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda tanımlar incelendiğinde iki dillilik, her iki dildeki yetkinlik düzeyine uygun kullanıma sahip olmak ile tanımlanmaktadır.

¹ “The fact of being able to use two languages equally well” (Cambridge Dictionary, 2020).

² “(of a group or place) Using two languages as main languages” (Cambridge Dictionary, 2020).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ana Dili

2.1.1. Ana Dil ve Ana Dili

Dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban (TDK, 2009: 526)'dır Dil, ülkenin ekonomik, kültürel, sosyal, teknolojik yapısı ile iç içedir, onlardan ayrı düşünülemez (Kavcar, 2003: 85). Bu bağlamda dil, toplumu oluşturan en küçük unsurlardan en büyüğüne tüm değişkenlerin ilişki içinde olmasını sağlar. İnsanlar arasında kurucu unsur olan dil, ulus ve millet kavramlarının oluşmasını sağlayan en önemli unsurdur. Toplumsal değerler dil sayesinde oluşur ve gelenek hâline gelir. Bu durumda Köksal'ın dil yorumu yerinde olacaktır. “Her toplumun yaşamını sürdürmesini sağlayan çevre, yerleşme, teknik ve bilim gibi bir **temel destek dizgesi**, hayatın anlamlandırılabilmesi için bilim, dil, devlet, sanat gibi bir **denetim ve açıklama dizgesi** ve toplumun kimliğini koruyarak, başka bir deyişle tarihin bilgi birikiminin gerisine düşmeden, varlığını sürdürebilmesini sağlayan aile, eğitim, iletişim, gelenekler gibi bir **bakım-eğitim dizgesi** vardır (Köksal, 2005: 55).

“Ana dil” kavramındaki “Ana” sözcüğünün karşılığı sözcüğünün yedinci anlamı olan “temel, asıl, esas”tır (TDK, 2009: 92). “Ana dili” kavramındaki “Ana” sözcüğünün karşılığı ise 1. anlam, yani “anne” (TDK, 2009: 92)'dir. Dolayısıyla “ana dil” kavramına eş veya yakın anlam olarak “temel dil, asıl dil, esas dil” denilebilir. Dilbiliminde ilk öğrenilen dil olarak tanımlanan ‘ana dili’ birinci dil (L1) olarak nitelendirilir. *Gramer Terimleri Sözlüğü*’nde (Korkmaz, 1992: 8): İnsanın doğup büyüdüğü aile ve bağlı bulunduğu toplum çevresinden edindiği, kendisiyle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil” olarak, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğünde* (Topaloğlu, 1989: 24): “Kişinin önce annesinden ve diğer aile fertlerinden, sonra içinde bulunduğu sosyal çevreden edindiği, kendisiyle toplum arasındaki iletişimi sağlayan dil” olarak tanımlar. Ana dili, kişinin “ait olduğu kültürel bileşenleri edinmesinde ve kimlik bilincinde önemli işlev görür” (Özdemir,

1983: 22). Bununla birlikte ana dili, insanların düşünsel ve toplumların kültürel sınırlarını belirler (Demir, 2016).

Ana dilinin gelişimi bireyin varlığını keşfetmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda bireyin toplumsal varlığının devamlılığı sağlanacaktır. Başka bir deyişle kişinin ana dilini tam ve doğru şekilde edinmesi, onun düşünce yeteneğini, kimliğini ve kişiliğini benimsemesini ve geliştirmesini sağlayacaktır. Bununla birlikte kültür aktarımını da sağlayacaktır. Böylece ikinci dil edinimini de kolaylaştıracaktır. Ana dili alanındaki çalışmalar, bireylerin ana dilindeki dil edinme düzeyi ile ikinci dildeki dil edinme düzeyinin birbirini desteklediğini kanıtlar niteliktedir. (Tokdemir, 1997).

2.1.2. Ana Dili Edinimi

Dil edinimi, “ ocukların kendi aralarında etkileşim hâlinde olarak çevrelerinden aldığı dil girdileriyle doğal bir şekilde” gerçekleşir. Dil  ğrenimi ise okul ortamında bilinçli ve planlı etkinlikler doğal bir şekilde gerçekleşecektir” (Krashen, 2013: 1). Böylece yaşadığı çevreye bağlı olarak bireyler bir veya birden fazla dil öğrenebilir tespiti yapılabilir.

Dil edinim süreçleri 20. yüzyıldan sistematik olarak incelenmeye başlamıştır. Yapılan araştırmalar bireysel farklılıklar olsa da hemen hemen bütün çocukların dil edinim süreçlerinin tutarlılık gösterdiğini belirler (Bialystok, 2001: 33). Bunun sebebi her  ocuk doğduğu andan itibaren bulunduğu çevrenin iletişim aracının dil olduğunu fark eder. Bu doğrultuda çocuklar, karmaşık sistemi olan bir veya birden fazla dili, benzer basamakları takip ederek öğrenebilir demek doğru olacaktır.

2.1.3. Ana Dili Edinimi Aşamaları

Çocukların, dil öğrenimini anne karnında başlar ve aşamalı hâlde sürekli devam eder.  ocuk, görsel, işitsel ve duyuşsal verileri edinerek zihninde yapılandırır. Böylece ana dili edinimi başlar. Bu bağlamda dil ediniminin aşamalarını açıklamak gerekmektedir. Çocuğun dilsel gelişiminde “Konuşma  ncesi” ve “Konuşma” dönemleri olmak üzere iki aşaması vardır.

Çocukların gelişiminde bireysel farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bu durum çocukların dil gelişimi için de geçerlidir. Çocukların dili öğrenme hızları, biçimleri ve yöntemleri farklıdır. Fakat araştırmaların çoğu, çocukların genel olarak altı (6) yaşına kadar ana dili gelişiminin temelini atıldığı yönündedir. 0-6 yaş grubunda

çocuklar, nesne ve kavram isimlerini öğrenirler. Yurtdışında yaşayan iki dilli Türk çocukları için ana dili Türkçe eğitimi de yukarıdaki aşamalar ile sağlanmaktadır. Bu bağlamda birçok araştırma yapılmaktadır. Örneğin Demir, geleneksel ana dili öğretiminin ilk aşamasının ninnilerin önemine vurgu yapar. Bu bağlamda bu yaş grubu çocukların, ninniler aracılığıyla Türkçenin temel kurallarını, nesne ve kavram adlarını öğrendiklerini söyler. Böylece çocuklarda dil ve kültürün temelleri atılmış olur. Çocuklara ait oldukları toplumun sosyal ve manevi değerleri aktarılmış olduğunu vurgular (Demir, 2008: 224). Bu bağlamda, çocukların dilsel, kültürel ve zihinsel açıdan temellerinin atıldığı bu yaş döneminde, halk edebiyatı metinlerinden faydalanmak çocukların dil gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

2.1.4. İki Dillilik Çerçevesinde Ana Dili Eğitiminin Önemi

Uluslararası göç ve küreselleşme bütün milletleri etkileyen konulardır. Göçmenlerin ana dili ve kültürel kimliklerinin korunması, benliklerini hatırlamaları ve asimile olmalarını engellemek açılarından önem arz etmektedir. Ana dili ve kültürünün korunması, yeni oluşumlara katkı sağlar. Bu bağlamda Skutnabb-Kangas ile Toukomaa, ana dildeki dil edinim düzeyi ve ikinci dildeki dil edinim düzeyinin el ele yürüdüğünü kanıtlamışlardır (İleri, 2008). Toukomaa'nın İsveç'te göçmen çocuklar üzerinde yaptığı araştırmada iki dillilik ve akademik başarı arasında bağ olduğunu tespit etmiştir. Finli bir grup öğrencinin, okulda 2 saat Fince ders aldıklarını ya da hiç almadıklarını görmüştür. Bununla birlikte öğrencilerin, IQ testlerinde ortalama zekaya sahip olmalarına rağmen Fince ve İsveç dilini öğrenmede ortalamanın altında olduklarını tespit etmiştir. Sadece İsveç dil dersi ve diğer dersleri Fince gören gruptaki öğrenciler, her iki dilde de ortalama başarıya yaklaştırmışlardır. Birinci grubun yabancı dil dersindeki başarısızlığının diğer derslere yansıdığı da tespit edilmiştir (Tokdemir, 2000: 521). Bu durumda ana dilinin yeterince kavranamamasının ikinci dil ediminde ve okul derslerindeki başarıda öğrenmeyi olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Çok kültürlü ve çok dilli toplumlarda ana dilinin nasıl korunacağı konusunda UNESCO'nun raporu önem arz etmektedir. UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı) insan haklarının önemli ilkelerinden birinin ana diliyle öğrenim hakkı olduğunu belirtmiştir. Ana dili eğitiminin önemi hakkında UNESCO 1951 yılı "Uzmanlar Toplantısı Raporu" şu şekilde özetlenebilir:

- “Anadili, bireyin kendini ifade etmesinin en doğal yoludur. Bu sebeple ana dili edinimi geliştirilmesi gereken önemli bir ihtiyaç olarak görülmelidir.
- Her öğrencinin resmî eğitimine mutlaka ana dilinde başlanmalıdır.
- Bütün dillerin yapısı, çağdaş medeniyete ulaşılmasına uygundur.
- Bütün diller, bir çocuğun okuldaki ilk aylarındaki ihtiyaçlarını karşılamada yeterlidir.
- Kaynak kitapların ve diğer materyallerin yeterli düzeyde sağlanması yönünde UNESCO çalışmalar yapmalıdır.
- Ana dili, üniversite düzeyinde eğitimin bir aracı olarak her açıdan yeterliyse o zaman kullanılmalıdır.
- Diğer bütün durumlarda ana dil, kitap ve materyal temini sağlanmalıdır.
- Bir okuldaki her bir sınıf, farklı dil gruplarına mensup öğrencileri barındırıyorsa ve gruplandırma homojen değilse öğretmen dillerden birini öğretim aracı olarak kullanmak üzere öğrencilere yeterli seviyede öğretmekle görevlidir.
- Okuma yazma bilmeyen yetişkinler okuma yazma eğitimlerine ana dillerinde başlamalıdır. İkinci bir dil edinimini kendi istekleri doğrultusunda öğrenebilirler.
- Eğitim otoriteleri, ana dilinde eğitim alma konusunda isteksiz olan bir gruba eğitim vermeli ve ikna etmeye çalışmalıdırlar. Bu süreçte onları zorlamamalıdırlar.
- Okur-yazarlık, ergenler, yetişkinler ve aynı zamanda okul çağı çocukları için eğlence ve çalışma amaçlı olmalıdır.
- Çocuğun okuldaki ilk yıllarında ikinci dil, bir öğretim aracı olarak sözlü olarak verilebilir.
- İkinci dil ediniminin yavaş yavaş artırılarak verilmesi ve öğrenciler tam ve doğru şekilde öğrenene kadar kullanılması gereklidir.
- Çocuğun ana dili, yaşadığı ülkenin resmî dili değilse ya da bir dünya dili değilse ikinci bir dil öğrenmeye ihtiyaç duyar.
- İkinci bir dil konusunda yeterli bilginin, günlük hayatı idame ettirmede öğrenim aracı olarak kullanmadan edinilmesi mümkündür.

- Birden fazla dilin kullanıldığı bir ülkede bu dillerin olabildiğince dengeli olarak yazılması bir avantajdır.
- Ana dili ve yabancı bir dili öğretirken etkili modern teknikler kullanılmalıdır.
- Yeni bir ulusal dil geliştirmekte olan çok dilli bir devletin, ihtiyaçları doğrultusunda dil öğretim materyalleri öğretim amaçları dikkate alınarak basitleştirilmelidir.” (UNESCO, 1953: 68-70).

UNESCO, ana dili eğitiminin ve ikinci dil eğitiminin önemine dikkat çekmiştir. Konu hakkında yapılan bütün bilimsel çalışmalar incelenmiş ve birçok çalışma yapılmıştır. UNESCO, dil eğitimi çok dilli bireylerin haklarının korunması konusunda desteklemiştir.

2.2. Avrupa Birliğinde Çok Dilli Ortamlarda Türkçe Öğretimi

Çok dilli bireyler, birden fazla dilin konuşulduğu ortamda yetişen ve o dilleri yeterli seviyede kullanan kişilerdir. Günlük yaşamında birden fazla dil kullanan toplumlar ise çok dilli toplumlar olarak tanımlanırlar. Çok dillilik, geçmişten günümüze varlığını koruyan fakat 19. yüzyıldan itibaren önemi fark edilen bir olgu hâline gelmiştir. Önemli bir kültürel çeşitlilik ve zenginlik olan çok dillilik, UNESCO tarafından kurumsallaşan bir olgu hâline getirilmiştir. UNESCO’nun 1999 yılında “çok dilli eğitim” başlığında bölgesel dil (ulusal dil), ana dili ve uluslararası dil olmak üzere üç dil öğretimini hedeflediği bilinmektedir. Bununla birlikte çok dilliliği, çok kültürlülüğü desteklemek ve dilleri korumak için önemli çalışmalar yaparak önerilerde bulunur. Avrupa Konseyi’nin bakanlar komitesi, tavsiye kararlarının önsözünde üç temel ilke belirtmiştir:

- “Avrupa’da bulunan kültür ve dil çeşitliliğinin, zengin mirasının korunması ve geliştirilmesi gerekir.
- Avrupa’da çeşitliliği artırmak, iş birliğini güçlendirmek, ortak anlayışı sağlamak, önyargı ve ayrımcılığı engellemek için, farklı ana diline sahip Avrupalılar arasında etkileşimin desteklenmesi gerekir.
- Üye ülkeler, modern dil öğretim ve öğreniminde ulusal ilkeleri kabul ettiği ya da geliştirdiği takdirde mevcut ilkelerindeki iş birliği ve eşgüdümde uygun

düzenlemeleri yaparak Avrupa düzeyinde daha büyük bir yakınlaşma elde edebileceklerdir (Council of Europe, 2009: 4).

Avrupa Konseyi'nin dil politikasının amacı ve hedefi, çok dillilik ve çok kültürlülüğü merkeze alarak ortak bir anlayış geliştirmek ve iş birliğini güçlendirerek etkileşimi kolaylaştırmaktır. Avrupa Konseyi, AT'ye üye olan devletlerde gelişmişlik düzeyi az olan ülkelerden gelen ailelerin çocuklarının okul eğitimi ile ilgili bir kararnâme çıkarmıştır. Bu kararnâme, üye devletlere ana dilinin/ aile dilinin ve devlet dilinin/toplum dilinin öğretilmesine özellikle dikkat etmelerini ve bu eğitimin kendi bünyelerinde açılan kurumlarla desteklenmesini önermişlerdir. Belirtilen talimatname, AT üyesi olan devletlerin görevlerini 2. ve 3. maddelerde tanımlamıştır:

- “Göçmenlere, çalışmaya geldiği ülkenin devlet dilini veya bir resmî dilini (toplum dili) öğretmek;
- Ana dili/aile dili ve anavatan kültürü üzerine verilen dersleri o ülkelerle iş birliği içinde teşvik etmek;
- Göçmenlerin, çalışmaya geldikleri ülkenin devlet ve resmî dilini öğreten öğretmenler için meslek içi eğitimi düzenlemek ve yeni öğretmenler yetiştirmek” (AT Konseyi Talimatnamesi, akt. Yıldız, 2012: 15).

AT'ye üye devletlerin gerekli önlemleri almasını ifade eden dördüncü madde, kararnâmenin ilânından sonra kabul edilmiştir. Dört yıl içinde kararnâmede öngörülen görevlerin yerine getirilmesini, Avrupa Konseyi'ne bu alanda alınan idarî ve hukukî kararları bildirilmesini şart koşar (Yıldız, 2012: 15).

Her birey birden fazla dil öğrenebilir. Dil öğrenimi, bazen zorunlu bazen de isteğe bağlı olarak gerçekleşebilir. Her iki durumda da kültürel varlığın korunması amacı ile ana dili ile eğitim ihtiyacının giderilmesi önemlidir. Bu bağlamda devletlerin kendi bünyelerinde oluşturdukları kurumlar önem arz etmektedir. Ana dili eğitimi, yurt dışında yaşayan vatandaşların kendi devletlerince de desteklenmelidir. Çocukların, ana dili ediniminin temel süreci tamamlanmadan ikinci dil öğrenmeye başlanması yaşamlarını olumsuz etkiler. Bu sebeple mevcut durumun kontrolü gereklidir.

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına Türkçe, ana dili olarak ya da ikinci dil olarak öğretilmektedir. Ana dili olarak öğretimin tercih edildiği uygulamalar, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının, ana dili öğretimi için Millî Eğitim Bakanlığı

tarafından hazırlanan “Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı”nı esas alır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin tercih edildiği uygulamalar ise “Avrupa Ortak Başvuru Metni”ni esas alır. Çağdaş yapılandırıcı yaklaşım temelinde programlar hazırlanmıştır. Bununla birlikte yurt dışındaki Türk vatandaşlarının dilsel, bireysel, kültürel ve sosyal beklentilerini yeterince karşılayamamaktadır.

2.3. Yurt Dışındaki Türk Vatandaşları İçin Türkçe ve Türk Kültürü

2018 yılı “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı”nda yapılandırıcı yaklaşım çerçevesinde etkinlik yaklaşımı, beceri yaklaşımı, tematik ve sarmal yaklaşım esas alınmıştır. Yapılandırıcı yaklaşım doğrultusunda bireysel farklılıklara duyarlılık, öğrenci merkezli öğrenme, zihin temelli öğrenme yaklaşımları dikkate alınmıştır. Bununla birlikte programda etkileşimsel ve açıklayıcı teknikleri öğretme modeli gibi çeşitli modeller de bulunmaktadır.

2018 yılı “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı”nda öğrencilere kazandırılmak istenen temel beceriler ve temel değerler şunlardır:

Temel Beceriler: Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim kurma, araştırma, bilgi teknolojilerini kullanma, karar verme, sosyal katılım, girişimcilik.

Temel Değerler: Öğrencilere temel değerler öğretilmesi, kurumsal olarak desteklenen bir konudur. Bu bağlamda hoşgörü, vatanseverlik, barış, farklılıklara saygı duyma, kültürel mirası yaşatma duyarlılığı, paylaşımcı olmak, sorumluluk ve estetik duyarlılık vb. öğretilmesi hedeflenmiştir. Öğrencilerin yaratıcı düşünceleri, kendilerini doğru ifade etmeleri, millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı bireylerin yetiştirilmesi temel değerlerin öğretiminde hedeflenen konulardır. Programda öğrenme alanları anaokulundan üniversite hazırlığa kadar devam etmektedir. Program, öğrencilerin dilin zenginliklerini tecrübe ederek dil becerilerini geliştirmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır (MEB, 2018).

Türkçe ve Türk Kültürü dersinin amacı, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türkçeyi tam ve doğru bir şekilde edinmesini sağlamak ve onların Türkçe dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Ana dili Türkçeyi etkin kullanmalarını sağlamak dışında yurt dışında yaşayan Türk

çocuklarına Türk kültürünün temel unsurlarını aktarmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda Türk kültürü ile bulundukları ülkenin kültürel öğelerini ilişkilendirerek kültürlerarasılık özelliklerini geliştirmek dersin diğer bir amacı olarak belirlenmiştir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri” doğrultusunda hazırlanan “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı” ile öğrencilerin;

- “Dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak doğru, özenli ve bilinçli kullanmalarının sağlanması,
- Söz varlığını zenginleştirerek dil bilincine ve zevkine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Millî, ahlâkî, manevi, kültürel, tarihî, sosyal değerlerini tanıyıp severek benimsemelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir” (MEB, 2018).

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları için Türkçenin ana dili olarak öğretimi, bireye tüm zihinsel becerileri ve dilsel becerileri kazandırmayı amaçlamıştır. Bununla birlikte Türkçe kültürel birikimi ile evrensel değerleri program çerçevesinde bireylere aktararak millî ve manevî duygularını geliştirme hedefleri taşır. Program, teorik anlamda kazanımları dikkate alsa da çevresel faktörleri ihmal etmiştir. Programda ana dili olarak Türkçe öğretiminde bulunması gereken iki dilliliğe değinilmemiştir. Bununla birlikte kazanımlara ulaşılması için yurt dışındaki kısıtlı ders süreleri, yasal sorunlar ve uygun olmayan öğrenme ortamları vb. gibi koşullara değinilmemiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin tercih edildiği uygulamalar, Avrupa Ortak Başvuru Metni’ni esas alır. AOBM, Avrupa’da dil öğretim müfredatlarını, program yönergelerini, sınav ve ders kitapları gibi konulardaki çalışmaları yönlendirmek için ortak bir çerçeve sunmuştur.

2.4. Yurt Dışında Çok Dilli Ortamlarda İkinci Dil Öğretimi İçin AOBM

AOBM'nin genel amaçları (Council of Europe, 2001: 2) Bakanlar Komitesi tarafından yazılan “Tavsiye Kararları”nda açıklanmıştır. Bu doğrultuda üye ülkeler arasında birliği sağlamak, bunun gerçekleşmesi için Avrupa ülkelerinde yaşayan bireylerin birden fazla yabancı dil öğrenmelerini teşvik etmek, kültürel alanda ortak etkinlikler uygulamak, Avrupa’da çok dilliliğin ve çok kültürlülüğün devamlılığını sağlamak hedefleri bulunmaktadır. “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (AOBM)” adıyla tanımlanan bu çerçeve, çağdaş eğitim sistemlerinden öğrencinin aktif olduğu yapılandırmacı yaklaşımı esas alır. Bu doğrultuda etkinlik yaklaşımı, beceri yaklaşımı, teknikleri öğretme yaklaşımı, iletişimsel yaklaşım kullanılmaktadır (Güneş, 2011: 138). Bu bağlamda AOBM, uygulanan eylem odaklı yaklaşım dikkate alındığında, dil öğrenenlerin çok dilli ve kültürlerarası farkındalık geliştirmiş bireyler olmasını hedefler.

2.5. İki Dillilik Temelinde Türkçe Öğretimi

Türkçe hukukî bakımdan Avrupa’da güçlü bir dil değildir. Bununla birlikte Türkçe, Batı Avrupa’da en büyük azınlık dilidir. Türkçe, İngilizceden sonra Batı Avrupa vatandaşları arasında en çok kullanılan ortak dildir (Yağmur, 2006: 26). Bu durum, hedef kitlenin nicel varlığının yüksekliğini gösterir. Bu bağlamda Türkçenin Avrupa ülkelerindeki öğretimi yabancı dil olarak ya da ana dili olarak yürütülmektedir. Çok dilli ve çok kültürlü toplumlarda verilecek ana dili Türkçe derslerinin çağdaş, iki dillilik araştırmaları doğrultusunda şekillendirilmesi gerekmektedir. Mevcut programların, eğitim ortamlarının, içerik açısından incelenmesi ve çağdaş eğitim modülleri doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir.

Kültürün bireysel, sosyal ve toplumsal bileşenleri, etkin dil öğretimi ile bireylere aktarılır. Alan yazında “kültür aktarımı” olarak bilinen bu yaklaşım doğrultusunda bireyler, dili öğrenirken dilin mensubu olduğu kültür evrenini de öğrenirler. Bu bağlamda bireyler benliğini ve kimliğini benimser veya öğrendiği dilin ait olduğu topluma karşı olumlu ve tutarlı davranış sergilerler. AOBM’de kültür öğretimi yoluyla dil ve kültür farklılıkları konusundaki deneyimlerin zenginleştirilmesi, bu sayede dil öğrenenlerin kişilik gelişiminin ve kimlik bilincinin artırılması

amaçlanmaktadır (Council of Europe, 2001: 2). Bu bağlamda iki dilli bireylerin, sistemli bir öğretim programı ile gelecek kuşaklara aktarılması sağlanır. Bununla birlikte; iletişim kurma, ait olma ve kökleşmişlik duygusu artar. Bununla birlikte bireylerin ait olduğu dil kültürü içinde güvenli bir şekilde kök salması ile kimlik bunalımı önlenmiş olur (Baker, 2011: 114). Sonuç olarak kültürün öğretiminin dil ile ilişkisi önem arz eder.

2.6. Dil Öğretiminde Metin

Eğitim öğretim alanında kullanılan en temel materyallerden biri metindir. Dil eğitimi içinde dil bilgisinin kuralları, kelime öğretimi, cümle öğretimi gibi konuların öğretiminde metinler her yaş grubunda yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bununla birlikte dil öğretim sürecinde toplumun kültürel ve sosyal özelliklerinin metinler aracılığı ile aktarıldığı görülmektedir.

Edebî eserler, dilin en iyi kullanım alanlarıdır. Metinler öğrenme-öğretme sürecinin doğru temellendirilmesini sağlar. Toplumun kültürel değerlerinin yansıtılmasında, yazıldığı dönemin dil ve diğer bütün değerlerinin yansıtılmasında önemli konumdadır. Bu değerleri yansıtırken, insanların duygularına hitap ederek onların fikrî gelişimini de sağlar. Edebî eserler bu ve daha birçok özelliği ile ana dili ve yabancı dil öğrenimi veya öğretiminin vazgeçilmez unsurlarıdır.

İkinci dili öğrenmek isteyen bireylerin, dil öğreniminde kullanılacak metinlerinin çeşitli nitelikleri olmalıdır. Bu nitelikler, öğrencinin yaşı, eğitim durumu, ailesinin eğitim durumu ve yaşadığı çevre dikkate alınarak yapılmalıdır. Bu bağlamda ders kitaplarında bulunan metinlerin yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda öğrencilerin gereksinimlerine hitap etmesi önemlidir. Bu sebeple ‘metin’ olgusu üzerine tanımlar ve araştırmalar yapılmıştır. “Metin, anlamsal ve mantıksal açıdan bir bütünlük içinde olan, iletişim görevine sahip, tümce ve tümce değerindeki birimlerden oluşan dilsel bir yapıdır” (Durmuş ve Okur, 2013: 296). Bunun dışında “belirli bir iletişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür” (Günay ve Uzdu, 2009: 35). Metin, birbirine bağlı olarak belli bir amaçla oluşturulduğunu gösterir. Tutarlı ve anlamlı bir bağlılık yoksa ortaya çıkan metin olmaz. Metin kavramı, kendi içinde tutarlık, bağdaşıklık, anlamlı bir bütün oluşturma, sözlü ve yazılı olma (Uzdu, 2008: 11) özellikleri taşımalıdır. Bu

bağlamda metin, tanımları olan ve genel yargısı olan anlamlı, sıralı, yargı bildiren tematik sözler topluluğu olarak açıklanmıştır.

Yukarıda edinilen bilgiler doğrultusunda yabancı dil eğitimi özelinde temel materyal olarak metinlerin kullanıldığı da aşikârdır. Metin, özellikle öğrencilerin, hedef dilde yetkinliğe sahip olmasını sağlayan önemli bir materyal olması dolayısıyla, ayrıca değerlendirilmesi gereken bir konudur. Bu bağlamda metinler otantik (özgün) ve kurmaca (yapay) metin olmak üzere iki başlıkta incelenecektir. Bu tasnif İltar ve Açık (2019) tarafından “Oluşturulma Amacına Göre Metin Türleri” kapsamındadır.

2.6.1. Kurmaca (Yapay) Metinler

Kurmaca metinler, dil yapılarının yazarın fikriyle bezendiği oluşumlardır. İletişim bağlamında kullanım alanı az olan bu metinler, gerçekliğe yakın olabilir fakat tamamıyla gerçek değildir. Hedef dili konuşan bireylerin belli bir dilbilgisi eğitimi ile yapaylaşan metinler sayesinde dile dolaylı yoldan hâkim olunmasını sağlar. (Tapan, 1989). Kurmaca (yapay) metinler, ana dili eğitiminde öğrencinin doğrudan bulmada zorlanacağı basit ve belli durumları örneklemek amacıyla kullanılır. Bu sebeple ders kitapları bünyesinde müfredata uygun olarak tanışma, alışveriş, telefon görüşmesi, kurumsal başvuru vb. konuları içerir.

2.6.2. Özgün (Otantik) Metinler

Özgün metinler, belirli bir amaca hizmet etmek amacıyla üretilirler. Yabancı dil öğrenen bireyin hedef dili öğrenme aşamasında olduğu dikkate alınarak, yaşanan toplumda yer edinmesini sağlamayı hedefler (Durmuş ve Okur, 2013: 297). Ana dilini öğrenen bireyin, hedefe yönelik çalışmalarına yönelik olarak hazırlanan metinler, doğrudan günlük yaşam için kullanılabilecek bilgileri içerir.

Tez kapsamında İltar ve Açık (2019) tarafından “İşlevlerine Göre Sınıflandırılan Metin Türleri” dikkate alınmıştır. Bu tasnifte kullanım işlevli, edebî ve diğer metinler olarak üç başlıkta incelenmiştir.

2.7. Türkçe Öğretiminde Metinlerin Önemi ve Bulunması Gereken Temel Özellikler

Eğitim ve öğretim faaliyetleri genelinde ve yabancı dil eğitimi özelinde materyal olarak seçilen metinlerin önemi büyüktür. Bu sebeple metinlerin çeşitli nitelikleri

olmalıdır. Bu temel nitelikler hedef dilin edinimini hızlandırarak toplumsal uyumun kolaylaşmasını sağlayacaktır.

Türkçe öğretimi, Türk kültürünün ve Türk milletinin yansıtılması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple okuma metnlerinin hazırlanması ve bireye verilmesinde uygun yapıya sahip olması gerekir (Şimşek, 2011: 40-41). Metinlerin, Türkçe öğretimi sırasında öğrencinin yazınsal-edebî özelliklerine hitap edecek şekilde hazırlanması önemlidir. Bununla birlikte öğrencinin duyuşsal ve bilişsel özelliklerini karşılaması gerekir. Okuma metinleri, ana dili Türkçe öğretiminde eleştirel düşünmeyi, değerlendirmeyi ve farklı fikirlere saygılı olmayı hedefler. Metinlerde günlük yaşamı kolaylaştıracak konulara değinilerek sosyal hayatın düzenlenmesi sağlanmaya çalışılır.

Okuma metinleri, ders kitapları, gazeteler, dergiler, görsel medya ve İnternet üzerinden öğrencinin dil bilinci edinmesine katkıda bulunur. Bu metinler çeşitliliği ve kolay elde edilebilirliği sebepleriyle öğrencinin dilin farklı yapılarıyla karşılaşmasına ve dile aşina olmasını sağlar. Bununla birlikte okuma metinleri, okuma becerisi dışında konuşma, dinleme ve yazma becerilerinin de gelişmesini sağlar. Dört temel dil becerisinin işlevselliğinin gelişimine katkı verir.

Dil öğretiminde kullanılan okuma metinleri, hedef dilin kültürünü ve konuşulduğu toplumun yaşam tarzını yansıtır. Bu durum benlik bilincinin oluşmasına da katkı sağlar. Okuma metinleri aracılığı ile öğrenilen bilgiler uygulanır ve işlevsel olarak kullanılır.

Yabancılar Türkçe öğretimi alanında Gün, Erdem, Şengül ve Şimşek (2015) “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanılan Metinlerin Öğretim Elemanlarınca Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni ve İşlevsel Metin Özellikleri Kapsamında Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında metinlerle ilgili temel özelliklere değinmişlerdir:

1. Okuma metinleri, kelime öğretimi ve gramer bilgisi bakımından uzmanlarca incelenmelidir. Bununla birlikte öğrencilerin seviyelerine göre programlar düzenlenmeli ve tespit edilen aksaklıklar giderilmelidir.
2. Kültür aktarımı ilkesi doğrultusunda okuma metinleri Türk kültürü açısından işlevsel hâle getirilmelidir.

3. Türkçe eğitimi kurlarının sonunda öğrencilerden özgün metinler istenmelidir. Böylece öğrencilerin üst seviyelere uyum sağlayıp motivasyonlarını artırmalarına katkı sağlanmalıdır.
4. Okuma metinlerinde yer alan kültürel unsurlar, öğrenciye ana vatanında olduğunu hissettirecek nitelikte olmalıdır. Okuma metinleri, orta seviyeyi tamamlayan öğrencilerin, olaylara yaklaşımını, pratik zekâsını ve temel söz varlığı içinde toplumun düşünme biçimini temsil edebilecek anlatıma sahip olmalıdır. Atasözü, özdeyiş vb. yapıların okuma metinleri içerisinde bulunması kültürel unsurların öğretiminin desteklenmesini sağlayacaktır.

Yukarıda bahsedilen maddeler iki dillilik programı çerçevesinde düşünüldüğünde yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ana dili eğitimi için de geçerlidir. Çünkü dil öğretimi için kullanılacak metinlerdeki özellikler kültürel asimilasyonu önleme amacı da taşımaktadır. Bu ortak amaç doğrultusunda öğrencilere, dilin ve kültürün yeterli seviyede öğretilerek kullanmaları sağlanmak istemiştir. Dil öğretimi, sadece iletişimsel kaygı ve millî çıkarlar çerçevesinde yapılmamaktadır. Bu anlamda dil eğitiminin kapsamı içinde okuma metinleri, hedef kültür öğelerini benimsetmek görevini de üstlenir. Bununla birlikte okuma metinleri aracılığıyla dil öğretiminde farklı düşünme yolları, yaratıcılık, karşılaştırma gibi becerilerin gelişimi de öğretilmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin yabancı dilde diğer beceriler için kilit görevi üstlenen okuma becerisi temel alınarak hazırlanan metinlere de aynı özenin gösterilmesi gerekir.

2.7.1. İki Dillilik Açısından Türkçe Eğitiminde Metin Seçimindeki İlkeler

Dil öğretiminin üç temel ana unsuru öğrenen, öğretici ve materyaldir. Her biri aynı derecede önemli olan materyallerinden metin seçim ilkeleri göz ardı edilmemelidir. Dil öğretiminde kullanılan metinlerin, öğrencilerin ilgisini çekmesi gerekir (Şimşek, 2020). Bu bağlamda öğrencilerin ana dili eğitimi sürecinde monotonluktan uzaklaşması ve dil girdilerinin kalıcılığı açısından metin seçimi önemlidir. Öğrencilerin ana dili öğrenirken yaşadıkları ülkenin dili ile karşılaştırma yapmaları da önemli bir konudur. Ana dili eğitiminde kullanılan metinlerin, bahsedilen özellikler çerçevesinde yapılması, okuma becerisinin gelişiminin yanı sıra diğer dil becerilerinin gelişimini de olumlu etkileyecektir. Dil edinim sürecinin verimli ilerlemesi, öğrencinin akademik başarısının yükselmesini sağlayacaktır.

İki dillilik eğitiminde kullanılacak kaynak kitaplarda dil bilgisi öğretimi için ve kültür aktarımı için metinler kullanılır. Kaynaklarda bulunan metinlerin dil bilgisi konularını anlatış tarzı metinlerin yeterliliğini gösterir. Öğretmen rehberliğinde anlatılan konunun metinlerde yeterince örneğinin bulunması gerekir. Hedef dili öğrenen öğrencinin bilgilerini kalıcı hale getirmesi için örnek metinler önemlidir. Başka bir deyişle konuya uygun metnin kaynak kitapta yer alması öğrencinin akademik başarısını yükseltecektir

Metin seçiminde kolaydan zora doğru bir sıra izlenmelidir (Ferah, 2000: 137). Öğretmenlerin öğrencileri güdülemek amacıyla seçtikleri metinlerde kuru, yavan, anlatım yanlışları olmamalıdır (Özdemir, 1990: 303-331). Günlük yaşamda karşılaşılan kültürel ve dilsel unsurlar metnin içinde yer almalıdır (Yıldız, 2003: 36). Dil bilgisi konularını soyut bilgiler olmaktan kurtarılması için kesinlikle uygulamalı metinler seçilmelidir. Seçilecek metinlerin öğrencilerin gelişim dönemleri dikkate alınarak hazırlanması gerekir. Bununla birlikte özellikle edebî metinlerin güncel olmasına dikkat edilmelidir. Teorik konuların sunuş biçimi ve kullanılacak öğretim yöntemleri öğrencilerin öğrenme kapasitesini etkilemektedir. Bununla birlikte seçilecek metinlerin dilinin standart dile uygun olması gerekir. İki dillilik eğitiminde konular birbirinden bağımsız halde verilmez daha açık bir ifadeyle kültür aktarımı sağlanırken dil bilgisi kuralları da öğretilir. Bu durumda dört temel dil becerisi metin ve etkinlikleri ardışık olarak kullanılmalıdır. Anlatılan konular ile metinler arasında sağlanacak eşgüdüm öğrencilerin dil öğrenimini olumlu etkileyecektir. Dil öğretiminde asıl amaç metinler üzerinde kuralların kavratılmasıdır. Çağdaş eğitim yaklaşımları dikkate alındığında bilginin doğrudan verilmediği, uygulamalı olarak seçildiği görülmektedir.

2.8. İki Dillilere Ana Dil Öğretiminde Temel İlkeler

Dil, değişen, gelişen ve dönüşen canlı bir varlık olarak tarihin her döneminde incelenmiştir. Diller, mensubu olduğu devletin imkânları doğrultusunda gelişmiş, sınırlarını genişletmiş, evrenselleşmiş bazen de yok olmuştur. Başka bir deyişle dil ve dil öğretimi kavramı, ilkel kabilelerden modern devletlere kadar ontolojik yapısını sürdürmüş ve geliştirmiştir. Dil öğretimi süreci formel ve informal ilkeler, yöntemler, yaklaşımlar birikerek günümüzde hak ettiği değeri görmeye başlamıştır.

Ana dili eğitiminde, dört temel dil becerisinin geliştirilmesi ve belirli bir plan program dâhilinde sürecin ilerletilmesi temel ilkelerin başında gelir. Bununla birlikte görsel ve işitsel kaynakların kullanılması, süreci kolaylaştıracaktır. Öğretim sürecinde hazırbulunuşluk, moral-motivasyon, bireysel farklılıkların gözetilmesinin yanı sıra öğretilen kavram ve hâllerin sosyal hayatta dili öğrenen kişinin karşısına çıkacak yapılardan oluşması gözetilmiştir.” (Demirel, 1999: 31-33).

2.9. İki Dillilik Bağlamında Türkçe Öğretiminde Dört Temel Dil Becerisi

2.9.1. Dinleme Becerisi

Anne karnından itibaren bireyler, duyma yetisi kazanır ve doğduğu andan itibaren dışarıdan aldığı bilgiyi kanıksamaya başlar. Dinleme becerisi, fizyolojik anlamda yeterli bir bireyin geliştirdiği ilk temel beceridir. Bu bağlamda dinleme becerisi, bireyin alımlama sürecinin önemli noktalarından birini teşkil eder. Bebek, dünyaya geldiği andan itibaren ilk olarak çevresindeki ses ve uyarıcılara dikkat kesilerek dinleme yoluyla alımlama yapmaya başlar.

Anne karnında başlayan dil öğrenme süreci, doğumdan sonra anne ile iletişim kurma çalışması ile kanıtlanmış durumdadır. Başka bir deyişle dil öğrenme süreci anne karnında dinleme yoluyla başlar. Böylece dinleme becerisi okuma, konuşma ve yazmaya temel oluşturur (Güneş, 2007: 73). Dinleme, doğuştan getirilen bir yeti olsa da dinleme becerisinin kazanımı bir eğitim sürecini gerekli kılmaktadır. Çevresel etkilere oldukça açık olan insan zihni, her şeyi duysa da dinleme becerisinin geliştirilmesi için kontrol edilmelidir. Bu anlamda rol model olarak öğretmenler ve ebeveynler kullandıkları kelimelerde ve telaffuzlarında dikkatli olmalıdırlar.

“Bireyler yabancı dilde, okuma ile; yazılı dile, dinleme ile de sözlü dile maruz kalırlar” (Field, 2008). Bireyler ana dilleri ve yabancı dillerle duyarak tanıştıkları için dinleme becerisi süreci, muhteva açısından karmaşık bir hâldedir. Bireyin duyduğu sesleri doğru anlamlandırması ve dönüştürmesi, dil öğretiminde kullanılacak diğer süreçleri de etkilediği için fiziksel ve bilişsel zorluklar içermektedir.

İki dillilik kapsamında yapılan çalışmalar, dinleme-anlama sorunlarının çok farklı etmenlerden meydana geldiğini göstermektedir. Bu etkenler; sesletim, dinlenen kişinin konuşma hızıyla eşgüdüm sağlayamama, kısıtlı kelime hazinesi, dikkat

eksikliği, tekrarların fazla olması, sosyokültürel etmenlerden ötürü farklı yorumlama vb.dir. Dinleme becerisinin doğru yönlendirilmesi için çeşitli aşamaları tamamlaması gerekmektedir. Bu aşamalar atlandığında ortaya çıkacak sorunlar, diğer dil becerilerini de olumsuz etkileyecektir.

2.9.1.1. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Dinleme Becerisi

“Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” kapsamında dinleme becerisi ile ilgili, belirli edinimleri bünyesinde barındıran kategoriler bulunmaktadır. Bu kapsam, sekizinci seviyede dinleme becerisinin:

- “Dinlediklerinde/ izlediklerinde geçen kelimelerin anlamlarını tahmin eder.
- Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
- Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.
- Dinlediklerini/izlediklerini özetler. (Olay yazıları ve basit düşünce yazıları üzerinde durulur.)
- Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. (Dinledikleri/izledikleri içinde var olan unsurları farklı açılardan değerlendirerek yapılacak çıkarımlar üzerinde durulur.)
- Dinlediklerinde/izlediklerinde sözlü olmayan mesajları tanır. (Beden dili unsurlarını tanıması hedeflenir.)
- Dinlediklerindeki/izlediklerindeki örtük anlamları belirler.
- Dinleme stratejilerini uygular. (Alt seviyelerdeki uygulamalar ek olarak “Eleştirel Dinleme” üzerinde durulur, dinlenenlerden/izlenenlerden hareketle örnekler ele alınır.)
- Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirir. (Değerlendirme dil, anlatım ve içerik açısından yapılır.)” (MEB, 2018: 11) edinimlerinden oluşur.

2.9.2. Konuşma Becerisi

Konuşma becerisi, günlük yaşamda en çok kullanılan ve dil becerisi açısından merkezî bir konumda olan yetidir. Bünyesinde, ses, tonlama, telaffuz gibi önemli noktaları barındıran konuşma becerisi, dinleme becerisi ile yakından ilişkilidir.

Konuşma ile ilgili araştırmacılar çeşitli tanımlar yapmıştır. “Konuşma düşünce, duygu ve bilgilerin seslere yüklenerek dil aracılığıyla aktarılmasıdır” (Demirel: 1999). “Konuşma; pratik, kültürel ya da estetik nedenlerle insanlar arası bir iletişim davranışı olarak değerlendirilir” (Taşer, 2006: 35). “Konuşma, zihin ve kas gücünün devreye girdiği psiko-motor bir yetenek, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en etkili araçtır” (Calp, 2010: 191). “Konuşma, dilsel ve iletişimsel bir etkinliktir. Düşüncelerin ve duyguların görölür ve işitilebilir simgeler (kelimeler) aracılığıyla düzenli bir biçimde bizi dinleyenlere iletme işidir” (Özdemir, 1992: 22). Konuşma; fizyolojik ve fiziksel özellik olarak konuşma uzuvlarından yararlanıp dinleyen bir bireye, bilişsel özellik olarak beyinde oluşan bir mesajın, ses titreşimleri ile iletilmesidir (Temur ve Çakıroğlu, 2011). Konuşma, duygu ve düşünceleri, arzu ve gereksinimleri dile getiren bilişsel kaliteli bir beceridir (Bayburtlu, 2019). Sözlü anlatımın en kuvvetli ve en yoğun iz bırakan iletişim aracı konuşmadır (Lieberman, 2020). Uygun konuşmanın gerçekleşebilmesi için, fizik niteliğinin (bazı ışık ve ses dalgalarının oluşturduğu bir sürecin gerçekleşmesi), fizyolojik niteliğinin (bireyin vücudunda bu hedef için özelleşmiş kaslar sisteminin işlevselliğinden farklı olarak daha çok biyolojik fonksiyonlara sahip kasların özel kullanımı ile oluşan niteliği), psikolojik niteliğin (kişilerin dış dünyadaki bireysel tepkileri), sosyolojik niteliğin (toplumsal yaşamın meyvesi olan konuşmanın, bireylerin çevresiyle olan ilişkilerinde başarı sağlama ihtiyacını hissettiği zaman tercih edilmesi) gerçekleşmesi gereklidir (Taşer, 2000). Görüldüğü üzere konuşma, zihinsel, fiziksel ve fizyolojik bir olgu olarak tarif edilmiştir.

Çocuk ana diliyle çevresini, ilişki içinde olduğu toplumu ve onun sunduğu ve devam ettirdiği kültür birikimini anlamaktadır (Sever, 2015: 1). Çocukların konuşmaya teşvik edilecek ortamlarda bulunmaları ve onlara bildiklerinin önemli olduklarının hissettirilmesi, konuşmanın verimi bakımından gereklidir (Akyol, 2010). Bununla birlikte konuşmayı pozitif olarak etkileyen öğretim programı ve bu programı uygulayan öğretmen, sözcük dağarcığının zenginliği, sözlü olmayan iletişim olarak beden dilini kullanma ve motivasyon olmak üzere dört faktör vardır (Sağlam, 2010).

Konuşma esnasında dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Karşılıklı konuşmada başarılı olmak, konuşma sırasının beklenmesi, konunun açıklanma zamanı veya değiştirilmesi gerektiği, konuşmaya başkasının davet edilmesi, konuşmanın sürdürülmesi için gereken tutum ve konunun kapatılması gerektiğini öğrenmek

gerekir. Özellikle kaos yaratılmaması için konuşma becerilerinin gelişmesi ve anlamlandırılması gerekir.

Ana dil eğitiminin öğrenciye zaman kazandırması için belirli aşamalardan geçmesi gerekir. Yapılan araştırmalar, dil becerileri arasında en çok problemin konuşma becerisinin gelişiminde yaşandığını göstermektedir. Dil becerisi kazanmanın en zor dönemi olan konuşma becerisi, kelime telaffuzu, gramatik düzen, düşünce organizasyonu gibi aşamalardan oluştuğu için öğrencileri zorlamaktadır (Ladousse, 2002 Akt. Köksal ve Pestil, 2014: 305).

2.9.2.1. İki Dillilikte Konuşma Öğretimini Etkileyen Unsurlar

Türkçenin ana dil olarak öğretiminde, öğretmen, öğrenci, öğretim yöntem teknik ve uygulamaları, ödevler, öğrenme ortamları (5Ö) konuşma öğretiminin gerçekleşmesini etkileyen beş temel unsurdur (Durmuş ve Okur, 2013).

- **Öğretmen:** Eğitim-öğretim faaliyetlerinde rol model ve yönlendirici olarak öğretmenin yeri tartışılmaz konumdadır. Ana dili Türkçe öğretiminde de öğretmenin hedef dile hakimiyeti, telaffuzları, gramer bilgisi, motivasyon düzeyi, hitabeti, öğrenciyi algılayabilme yeteneği, formel nitelikleri ve beşeri ilişkileri, öğretmenin yerini göstermektedir.
- **Öğrenci:** Öğrencinin, öğretim sürecinde uyruğu, kültürü, ana dili, öğrenme ihtiyaçları ve dil öğrenmeye yönelik motivasyonu dil öğrenme sürecini etkiler. Öğretimi yapılan sınıfın etnik açıdan homojen veya heterojen olabileceği dikkate alınırsa ana dili öğretiminin evrensel yöntemler geliştirilmesi gerektiği görülür. Bu bağlamda hedef dilin konuşma becerisinde ortak dil olarak kullanılması birleştirici özellik olarak görülecektir. Öğrencilere ana dillerinin özellikleri ile Türkçenin ortak özelliklerinin tespit edilerek sunulması dezavantajları azaltacaktır.
- **Öğretim Yöntem ve Teknikleri:** Konuşma becerisi, uzun vadeli bir öğretimi gerektirir. Bu sebeple kullanılacak yöntem, teknik, uygulama ve etkinliklerle verimlilik üst seviyeye çıkarılır. “Ana dili öğretimi ancak öğrenci merkezli yöntem ve teknikler ile uygun teknolojiler kullanıldığında etkili bir biçimde gerçekleştirilebilir” (Kara, 2010). Özellikle heterojen sınıflarda konuşma öğretiminin gerçekleşmesi için öğrencilerin farklılıklarının gözetilmesi gerekir. Böylece konuşma becerisi eğitimi süreci, öğrenci seviyesine uygun olarak

gerçekleştirilir. Bununla birlikte yapılacak etkinliklerde öğrencinin motivasyonunu artıracak ve onu günlük hayatta aktif olarak kullanılacak bağlamlara yöneltecektir. Bu ve benzer durumlardan kullanılması gereken ilke, yakından uzağa ilkesidir. Bununla birlikte drama ve rol yapma gibi dili aktif kullandıkları yöntemler kullanılmalıdır. Öğretimin kalıcılığının tespiti amacıyla okuma metninin giriş ve sonuç kısımları atlanarak öğrencilerin tahmin etmeleri istenebilir. Yine hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalar yapılmalıdır. Bütün bu yöntem ve teknikler kullanılırken öğrencinin kültürel yapısı ve seviyesi dikkate alınmalıdır.

- **Ödev:** Öğrencilerin öğrendiklerini tekrar etmek ve pekiştirmesini sağlamak amacıyla kullanılan bir olgudur. Bununla birlikte yapılandırmacı yaklaşımda öğrenci, derse hazırlanmak için gerekli ödevleri yaparak konuya kendi yöntemiyle hakim olmak için ödevleri kullanır. Ana dili olarak Türkçe öğretiminde günlük hayata yönelik tanışma, tanıtırma, hazırlıklı konuşma vb. durumların kavranması ve konuşma becerisinin geliştirilmesi amacıyla ödevler verilir.
- **Öğrenme Ortamları:** Konuşma becerisine yönelik çalışmalar sınıf ile sınırlandırılmaz. Bu bağlamda öğrencinin ana dili öğretiminin amacı toplumsal uyumun sağlanması olduğu hatırlanmalıdır. Öğrencinin hedef dili öğrenmesi için onun yaşadığı çevrede hedef dilin anadil konuşucuları bulunmalıdır. Böylece çok yönlü mekanla öğrenme ortamı genişletilerek öğrencinin dil eğitimi desteklenecektir.

2.9.2.2. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Konuşma Becerisi

“Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” kapsamında konuşma becerisi çeşitli kategorilerde işlenmiştir. Bu bağlamda program sekizinci seviyesi kapsamında;

- Temel söz varlığını anlamlarına uygun olarak kullanır.
- Kelimeleri doğru telaffuz eder.
- Hazırlıklı konuşma yapar.
- Hazırlıksız konuşma yapar.
- Konuşmalarını bir ana fikir etrafında oluşturur.
- Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

- Konuşmalarında karşılaştırmalar yapar. (-Canlı ve cansız varlıklar fiziki özellikleri açısından ele alınır. - İnsanlar kişilik özellikleri açısından ele alınır.)
- Sözsüz iletişim becerilerini kullanır. (Beden dili unsurlarını kullanması istenir.) (MEB 2018: 12) kazanımları yer alır.

2.9.3. Okuma Becerisi

Okuma becerisi, dil öğretimi açısından önemli olan bir unsurdur. Öğretmen ve öğrenci arasında etkileşim kuran okuma becerisi üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Okuma becerisi, “Göz yoluyla algılanan işaret ve sembollerin beyin tarafından değerlendirilmesi ve anlamlandırılması süreci.”(Özbay, 2007: 4)’dir. Bununla birlikte okuma becerisinin “fiziksel ve zihinsel koordinasyon sonucu oluşan bileşke, bir zihinsel eylem” (Özbay, 2007: 4) olduğu belirtilmiştir. Öğrenciler hedef dilin tümce bilgisi, sözcük bilgisi ve artalan bilgisine ulaşarak okuma becerisi ile yeterli düzeye gelmeye çalışırlar. Bu bağlamda ana dilde okuma, metni anlamlandırmak için yapılır. “Bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama ve kavrama sürecidir” (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 2005: 41).

2.9.3.1. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Okuma Becerisi

“Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” kapsamında okuma becerisi için kategoriler sunulmuştur. Okuma becerisi için sekizinci seviye kapsamı şu şekildedir:

- “Okuma stratejilerini kullanır.
- Metin türünün özelliklerine uygun olarak okur.
- Bağlamdan yararlanarak söz varlığı unsurlarının anlamını belirler.
- Okuduklarında geçen söz varlığı unsurlarının anlam özelliklerini ayırt eder. (Mecaz anlam, terim anlamı üzerinde durulur.)
- Okuduklarında cümle özelliklerini tanır.
- Okuduklarını özetler. (Olay ve düşünce yazıları ele alınır.)
- Okuduğu metnin konusunu belirler.
- Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
- Metindeki yardımcı fikirleri belirler.
- Okuduğu metindeki bilgilerin kaynağını sorgular.
- Medya metinlerini değerlendirir.

- Metinler arasında karşılaştırmalar yapar. (Karşılaştırmada öyküleyici ve bilgilendirici metinler ele alınır.)
- Okudukları metinlerden çıkarım yapar.
- Metin türlerini ayırt eder. (Önceki yıllardaki türlere ek olarak biyografi, sohbet, deneme türleri ele alınır.)” (MEB, 2018: 13).

2.9.4. Yazma Becerisi

Ana dili eğitimi kapsamında dört temel becerinin bütünleyici ve destekleyici özellikleri yazma becerisi ile sonlanır. Dil becerileri, dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve sunu ile hedef dil öğretimi yeterli düzeyde aktarılabilir. Bu bağlamda ana dili veya yabancı dil öğretiminde yazma becerisi, büyük önem taşımaktadır. Çünkü yazma becerisi, yeni öğrenilen dilin dilbilgisi yapıları, söz dizimi gibi özelliklerin doğru öğrenimini gerektirir. Bu bağlamda yazma becerisi, özel bir yetkinlik gerektirir.

Ana dili eğitimi dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri basamaklarıyla öğretilir. Yazma becerisi ikinci dil ediniminde en son kazanılan beceridir (Kılınç ve Tok, 2012: 256). “Bir dili öğrenme sadece o dili konuşabiliyor olmak değildir. Çünkü hepimiz ana dilimizi konuşmayı ilk olarak evde öğrenirken yazmayı okullarda öğrenmeye çalışırız, bu sebeple konuşmayı ve yazmayı öğrenme süreci birbirine benzemez. Yazma yazıda düzenlemenin, doğruluğun, karmaşık dil bilgisel araçların üst düzeyde kullanılmasını ve sözcüklerin, dil bilgisel kalıpların ve tümce yapılarının seçiminde dikkatli olmayı gerektirir” (A.Raimes, 1983: 4, akt. Hedge, 1988: 5). Bu bilgiler göz önüne alındığında ana dili öğretiminde yazma becerisinin sona bırakıldığı ve yeterli düzeyde öğretilmediği görülmektedir. Oysa ana dili tam olarak öğrenmek, o dilde bireyin duygu ve düşüncelerini, yazılı olarak ifade etmesi ile tespit edilir.

Ana dili eğitimi açısından yazma becerisinin geliştirilmesi amacıyla çeşitli materyaller kullanılmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen materyallerde tercih edilen konular ve alıştırma tipleri, öğrencinin sürece katılımını ve yazma becerisinin kavranmasını etkiler. Bu sebeple yazma becerisi etkinlikleri, öğrencinin önyargılarını ortadan kaldırmalı ve diğer temel dil becerileri ile uyumlu olmalıdır.

2.9.4.1. “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı” Kapsamında Yazma Becerisi

“Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı”nda yazma becerisi için kategoriler belirlenmiştir. Bu bağlamda yazma becerisi sekizinci seviye kapsamında:

- “Söz varlığı unsurlarını yerinde ve anlamlarına uygun olarak kullanır.
- Bir konu etrafında metinler yazar. (Öyküleyici ve bilgilendirici metinler yazdırılır.) Yazılarını bir ana fikir etrafında oluşturur.
- Yazılarında yardımcı fikirlere yer verir.
- Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadeleri kullanır.
- Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.
- Özet çıkarır.
- Türkçenin yazım ve noktalama kurallarını uygular. (Yazımı karıştırılan kelimeler, tırnak işareti ve ünlem işareti üzerinde durulur.)
- Yazdıklarını dil ve anlatım bakımından düzenler.
- Formları yönergelere uygun şekilde doldurur.
- Yazma stratejilerini uygular” (MEB, 2018: 14) edinimleri yer alır.

2.10. Ders Kitabı İnceleme ve Ünite Standartları

Türkçe ders kitapları, ana dili eğitimi açısından önemli ders araçlarıdır. Ders kitapları, öğrenciye bilişsel ve duyuşsal özellikler kazandırmayı amaçlayan materyallerdir (Çeçen ve Çiftçi, 2008). Bununla birlikte dil becerilerinin geliştirilmesi ve dil edinimi açısından önemli olan kitaplar üzerine birçok çalışma yapılmaktadır. Teknolojinin ilerlemesi ve akademik fikirlerin farklılığı sebebiyle birçok Türkçe dil kitabı ortaya çıkmıştır. Bu durum ders kitabı seçmeyi beraberinde getirmiştir.

Eğitim programlarının tamamlayıcısı konumunda olan ders kitapları, öğretmenin öncülüğünde öğretmen ve öğrencilere kaynaklık etmektedir (Tutsak ve Batur; 2011). Bununla birlikte “ders kitabı, programda yer alan hedeflerle tutarlı olarak konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve öğrenme hızlarını dikkate almaktan çok o dersin programında yer alan hedeflere ve işlenecek konulara göre hazırlanmaktadır” (Demirel; 1996). Bu bağlamda ders kitaplarının öğrencinin ilgi, istek ve seviyelerine

göre düzenlenmesi gerekir. Bu sayede öğrenciler kazanımlar doğrultusunda hedeflerine ulaşabileceklerdir.

Ana dili Türkçe öğretiminde sürecin ders kitabı üzerinden işlenen metinlerle gerçekleşmesi, onu, birtakım nitelikleri olan önemli bir materyal hâline getirmiştir. Eğitim-öğretim müfredatına uygun olarak belirlenen bu nitelikler uluslararası standartlara uygunluk gerektirir. Bu anlamda McGrath'ın 2002 yılında yayımladığı *Materials Valiation And Design For Language Teaching* adlı kitabı araştırmacılar tarafından dikkate alınmaktadır. McGrath bu çalışmada bir kitabın genel görünüm, fiziksel görünüm, içerik, kelime ve cümlelerin yapısı, alıştırma ve değerlendirme başlıkları üzerinde durur:

Genel Görünüm: Genel görünüm açısından metinde, yeterli açıklamaların varlığı gereklidir. Bununla birlikte metinlerde ilgili yöntem tekniklerin kullanımı, etkinliklerin ve testlerin varlığı ile yönergelerin ilerleyişi başlıklarına değinilmiştir.

Fiziksel Görünüm: Ders kitabında ünite girişleri ve ders kitabı kapağının renklendirilmesi, sayfa düzeni, resimleme, sınıf düzeyi ve özelliklerine hitap etme özelliklerine değinilmiştir.

İçerik: Kitap içinde yer alan metinlerin dil yapısı, etkinliklerin özellikleri, seçilen konuların günlük yaşam içindeki yeri, öğrenciye görelilik, metinlerin üniteyle ilişkili olmaları, ünitenin dil becerileri ile ilişkisi gibi özellikler bu başlık altında incelenmiştir.

Kelime ve Cümle Yapısı: Ana dili öğretiminde kullanılan kitapların, başlık, kelime ve cümle yapılarının incelenmesini içerir. Bu bağlamda cümlelerin dil düzeylerine ve öğrenciye uygunluğu, işleyişin basitten karmaşığa ilerleme durumu, dilbilgisi metinlerinin uygunluğu ve bahsedilen konuların sistematik ilerleyişi ve birbirine uygunluğu bu başlıkta incelenmiştir.

Alıştırma ve Değerlendirme: Yazar, bu başlıkta, alıştırma ve değerlendirmeleri dört temel becerisini geliştirici nitelikte olmasını, edinimlerin ölçülmesine yönelik etkinliklerin yeterliliğini, alıştırmaların öğrencinin seviyesine uygunluğunu açıklamıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

MEB (2019) tarafından yayımlanan *Türkçe ve Türk Kültürü 8* ders kitabında bulunan konuşma ve dinleme metinlerinin, okuma ve yazma etkinliklerinin sahip olduğu özellikleri ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın araştırma modeli, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Nitel araştırma; doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, olayların doğal ortamda bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin işlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Durum çalışması, literatürde örnek olay incelemesi ya da vaka çalışması gibi isimlerle anılır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama ile belirlenen konunun incelenmesini sağlayan metodolojik yaklaşımdır (Chmiliar, 2010). Çalışmada verilerin tespiti için doküman analizi kullanılmıştır.

3.2. İncelenen Dokümanlar

Çalışma kapsamında ele alınan dokümanları iki dilli Türk çocuklarına ana dili Türkçe öğretiminde kullanılan ve MEB tarafından Talim ve Terbiye Kurulunun 15.05.2018 tarih ve 77 sayılı kararıyla 2019-2020 öğretim yılından başlamak üzere 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı kabul edilen *Türkçe ve Türk Kültürü 8* oluşturmaktadır.

“Karatay, H. (2018). *Türkçe ve Türk Kültürü 8*, MEB Yay.: Ankara”nın seçilmesinin sebebi daha önce çalışılmamış olması ve iki dillilere Türkçe öğretimi açısından en önemli materyalin ders kitabı olması sebebiyle ve metinler yoluyla öğrencilere ulaşıldığı için nitelik önemli görülmektedir. İlköğretim seviyesini tamamlamak üzere olan 8. seviye öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeye yönelik metinlerin yeterliliğinin ölçülmesi ve genel bir değerlendirmeye varmak amacıyla seçilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Türkçe ve Türk Kültürü 8 ders kitabında yer alan metinlerin sayıları ve türlerine ait bulgular, çözümlemeler ve yorumlamalar doküman analizi tekniği kullanılarak tespit edilmiştir.

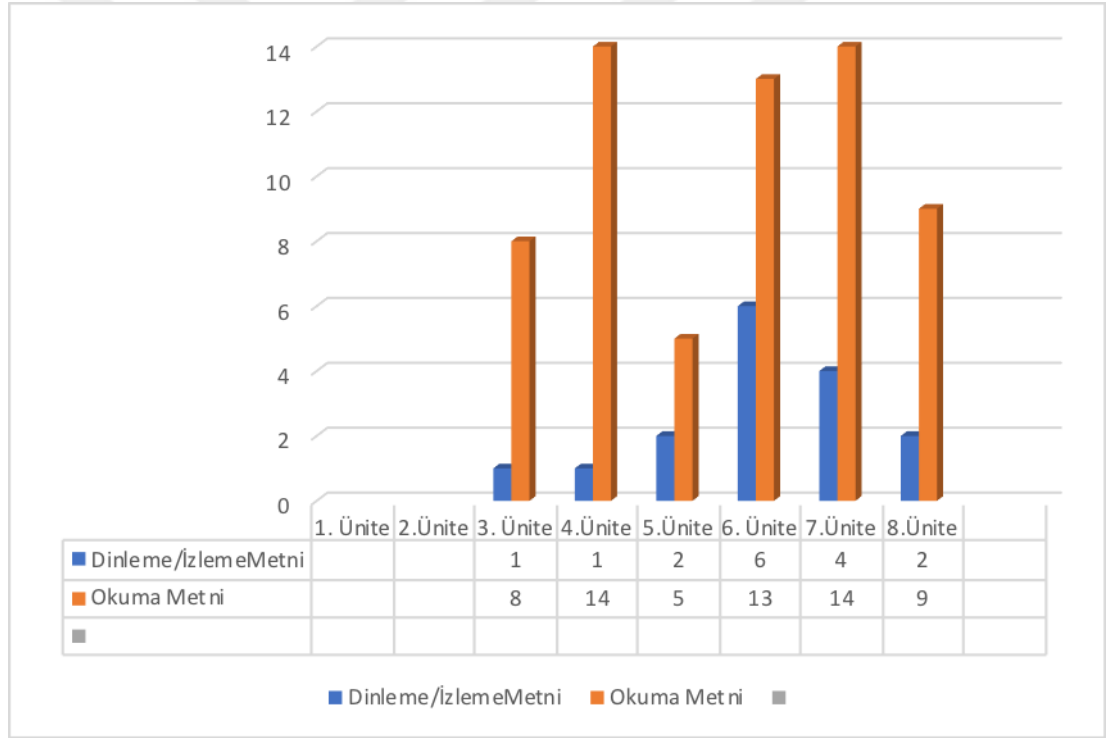
Nitel araştırma tekniklerinden biri olan içerik analizi çalışmada kullanılmıştır. Bu teknik, metnin içerisindeki anlamların keşfedilmesini amaçlar. İçerik analizi metin, video, ses, görsel vb. içerisinde anlam ve sembol barındıran her içerik olabilmektedir. Anlamlar, iletiler, sözcükler, semboller, düşünceler, tema ve kategorilerin keşfedilmesine olanak sağlar.

4. BULGU VE YORUMLAR

4.1. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*’nda Okuma ve Dinleme Becerilerinin Kullanımına Yönelik Bulgular

Ana dili Türkçe eğitimi için kullanılan *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*’nda dört temel dil becerisi için kullanılan metinlerin sayısal verileri tespit edilmiştir. *Türkçe ve Türk Kültürü 8* kitabında bulunan okuma ve dinleme becerilerine yönelik metin ve etkinlik dağılımı Şekil 4.1’de gösterilmiştir:

Şekil 4.1. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*’nda ünitelere göre okuma ve dinleme/izleme becerileri metinlerinin istatistiği.

Şekil 4.1’de yer alan veriler *Türkçe ve Türk Kültürü 8* kitabında bulunan okuma ve dinleme/izleme becerileri metinlerini içermektedir. Ünite bazında yapılan inceleme doğrultunda hazırlanan şekilde okuma metinlerinin, dinleme/izleme metinlerinden fazla olduğu görülür. Bunun sebebi, kaynak kitabın, yazılı bir materyal olmasıdır. Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına yönelik ana dili Türkçe öğretiminde

tıpkı MEB’e bağı okullarda verilen Türkçe derslerinde olduğı gibi okuma ağırlıklı çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum hem kelimelerin doğıru kullanımını hem de cümleyi doğıru kullanmanın yolunu göstermesi bakımından önemlidir. Bununla birlikte çağdaş eğitim yöntem ve teknikleri kullanılarak dinleme/izleme becerileri öğrencilere kolay ulaşabileceğı yollarla sağlanmıştır. *Şekil 4.1*’de yer alan okuma metinleri, kitabın içindekiler kısmından alınmıştır. Bu bağlamda;

4.2. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda Yer Alan Okuma ve Dinleme Becerisi Metinlerinin Sayılarına İlişkin Bulgular

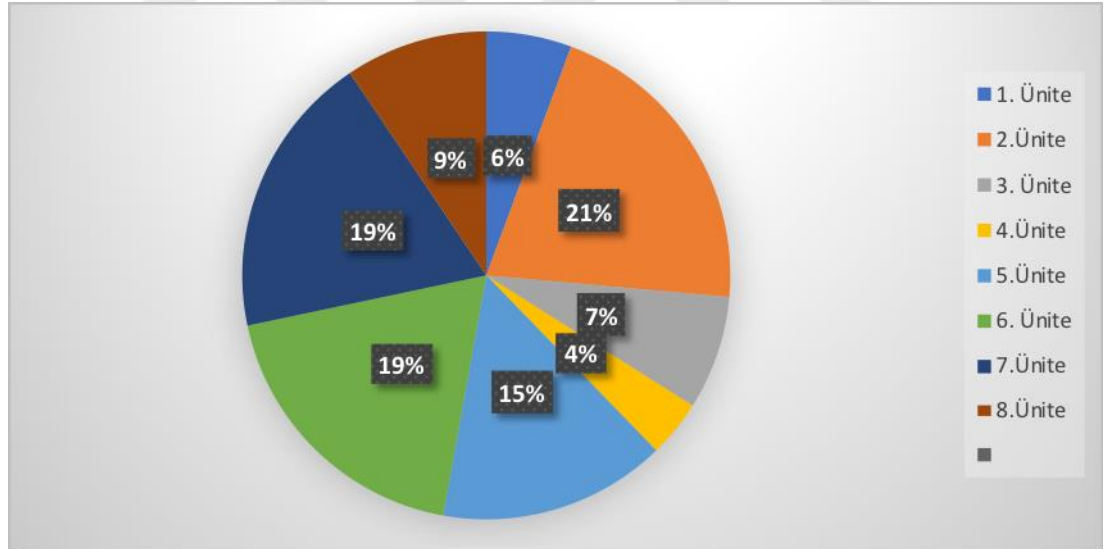
4.2.1. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda Bulunan Okuma Metinleri

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda okuma metinleri ve üniteleri şöyledir:

- “Ben ve Ailem” adlı birinci ünite; “Kitabımla Ne Yapabilirim?”, “Yaz Okulu”, “Hacivat ile Karagöz-Muzaffer Ergüleş”
- “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı ikinci ünite; “Aşık Veysel”, “Fatih Sultan Mehmet’in Fermanı - İ. Hakkı UZUNÇARŞILI”, “Sultan Mehmet ve Bosnalı Rahipler - Bosna Hersek ile İlgili Arşiv Belgeleri, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü”, “Bin Yahudiyi Kurtaran Osmanlı Padişahı II. Bayezid - Bernard LEWIS”, “Albert Einstein’in Atatürk’e Mektubu”, “Kore Savaşı - Mim Kemal ÖKE”, “Ayla”, “Türkiye’de 4,5 Milyon Göçmen Yaşıyor”, “Dünyanın En Cömert ve En Çok Sığınmacıya Ev Sahipliğı Yapan Ülkesi: Türkiye”, “Fikir Alışverişine Çok Önem Verirdi - Salih BOZOK, Ahmet Bekir PALAZOĞLU”, “Dünya Barışı - Dr. Tevfik Rüştü ARAS, Ahmet Bekir PALAZOĞLU”
- “Oyun ve Eğlence” başlıklı üçüncü ünite; “Oyunun Geçmişi ve Etkileri”, “Bir Deyim Hikayesi-İskender PALA”, “Geleneksel Çocuk Oyunlarımız”, “Mendil Kapmaca Oynayalım”
- “Bayramlar ve Kutlamalar başlıklı dördüncü ünite; “Nevruz - Ali AKBAŞ”, “Kandillerimiz - Gülnihal YOLCU”
- “Gezelim Görelim” başlıklı beşinci ünite; “Asya ve Avrupa Arasında Bir Köprü: Türkiye”, “Türkiye’nin Komşuları”, “Dünyadaki Türk İzleri - Prof. Dr. İnci MACUN”, “Mostar Köprüsü”, “Nizamiye Medreseleri - Ahmet Yaşar

OCAK”, “Gül Baba Türbesi - Semavi EYİCE”, “Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)”, “Restorasyon Projeleri”

- “Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite; “Mete Han”, “Kaşgarlı Mahmut - Zeynep KORKMAZ”, “Osman Bey - Prof. Dr. Erhan AFYONCU”, “Fatih Sultan Mehmet - Selahattin TANSEL”, “Muhteşem Süleyman - Yılmaz ÖZTUNA”, “Atatürk”, “Farabî - İbrahim Agah ÇUBUKÇU”, “El-Cezerî - Prof. Dr. Yavuz UNAT”, “Uluğ Bey”, “Cahit Arf”
- “Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite; “Türkiye’de Televizyonculuğun Doğuşu ve Gelişimi”, “TRT Kanalları”, “TRT Çocuk”, “TRT Yayıncılık Tarihi Müzesi”, “TRT Arşivi”, “İlk Gazete”, “Resmi Gazete”, “Çocuk Dergileri”, “Eğitim Bilişim Ağı (EBA)”, “Yurt Dışında Soydaşlarımızın Yayımladığı Türkçe Gazeteler 195 Gazete Okumanın Yararları”
- “İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite; “Van Kedisi”, “Tiftik Keçisi”, “Denizli Horozu”, “Kangal Köpeği”, “Sana Bir Şey Öğreteceğim - H. Salih ZENGİN” okuma metni olarak sayılmıştır.

Şekil 4.2. Okuma metnlerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.2’de görüldüğü üzere % 21’lik oranla en fazla okuma metni ikinci ünite bulunmaktadır. % 19’luk oranla altıncı ve yedinci üniteler; % 15’lik oranla beşinci ünite, % 9’luk oranla sekizinci ünite, % 7’lik oranla üçüncü ünite, % 6’lık oranla birinci ünite ve % 4’lük oranla dördüncü ünite okuma metni bulunmaktadır. Görüldüğü üzere okuma metni bütün ünitelerde bulunmaktadır.

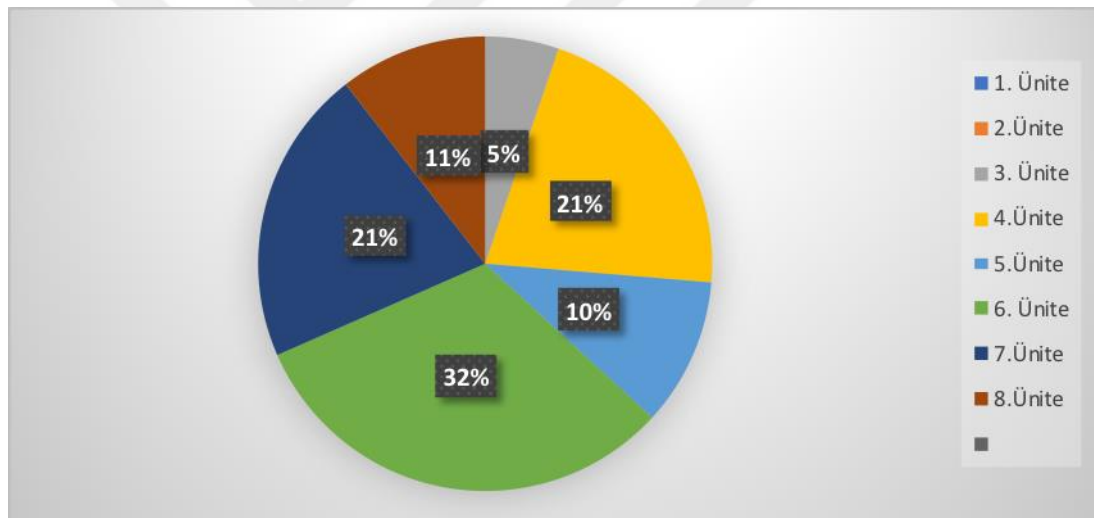
Şekil 4.2 incelendiğinde okuma metnlerinin sayısının fazlalığı görülmektedir. Okuma metnlerini ünitelere eşit dağılmamıştır. Kitapta bulunan metnlerin çoğu okuma metnidir. Başka bir deyişle kazandırılmak istenen dil becerisi, dört temel dil becerisinin tamamını kapsadığı için yazarlar, bu durumu kolaylaştırmaya çalışmıştır. Örneğin kitap içinde bulunan bulmacalar, okuma ve yazma becerisini ölçmeye yöneliktir ya da dinleme metnleri aynı zamanda yazma, konuşma becerilerini ölçmektedir. Bununla birlikte soruların cevaplanması için belirli düzeyde okuma becerisine sahip olmak gerekir. Bu sebeple, kitabın yazılı materyal olması ve okuma becerisi kazandırmaya yönelik etkinliklerin, diğer becerileri kazandırmaya yönelik tutumu dikkate alındığında, okuma metnlerinin sayılarının fazla olması doğru bir tercih olarak tespit edilmiştir. Ayrıca sekizinci seviye eğitimi olduğu için “Türkçe ve Türk Kültürü Ders Programı” kapsamında okuma becerisine yönelik kazanımların sayısı(15) fazladır. Bu durum kitabın programla uygunluğunu gösterir.

4.2.2. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda Bulunan Dinleme/İzleme Metinleri

Dinleme/izleme becerisi, hemen hemen bütün ana dilinde Türkçe eğitimi ve ikinci dil olarak Türkçe eğitimi kaynak kitaplarında en az yer verilen beceridir (Özbay ve Melanlıoğlu 2012). Bu durum *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*’nda da gözlemlenmiştir. Dinleme/izleme becerisi, dil öğrenen kişinin anlama ve anlaşma sağlaması için önemli ve gerekli bir özelliktir. Kitapta bulunan dinleme/izleme metnleri kültür aktarımını sağlamak amacıyla da kullanılmıştır (Özbay ve Melanlıoğlu 2012). Dinleme metinleri, öğretici işlevi olan biyografik metinler, festivaller, sanal tarihî eser gezileri ve şarkılardan seçilmiştir. Bu durumda diyalog oluşturulmaya yetecek düzeyde herhangi bir metin bulunmamaktadır. Dinleme/izleme metinleri tarihî ve millî değerlerin öğretimi amacı ile de kullanışlıdır. Bununla birlikte metinlerin karekod uygulaması ile öğrencilere verilmesi, çağdaş eğitim yöntem ve tekniklerinin takibi bakımından dikkat çekmektedir. “Türkçe ve Türk Kültürü Ders Programı” kapsamında bulunan bütün kazanımlara yer verildiği tespit edilmiştir. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı* ’nda dinleme/izleme metinleri ise şöyledir:

- “Bayramlar ve Kutlamalar adlı dördüncü ünite; “Tac Mahal”, “Mostar Köprüsü”, “Beşikçizâde Tekkesi’nin restorasyonu”, “İlk gazete”.
- “Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite; “İbn-i Sina’nın yaşam öyküsünü ve bilime katkıları”, “El-Cezerî’nin yaşam öyküsünü ve icatlarını anlatan animasyon”, “Ali Kuşçu’nun yaşam öyküsünü ve bilime katkılarını anlatan kısa filmi”, “Ord. Prof. Dr. Cahit ARF’in yaşam öyküsünü ve bilime katkıları”
- “Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite; “TRT yayıncılık tarihi müzesi”, “TRT arşivinden Zeki Müren ile ilgili video”,
- “İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite; “Çiçeklerin Dili” türküsü, “Denizli’nin Horozları” türküsü dinleme metni olarak sayılmıştır.

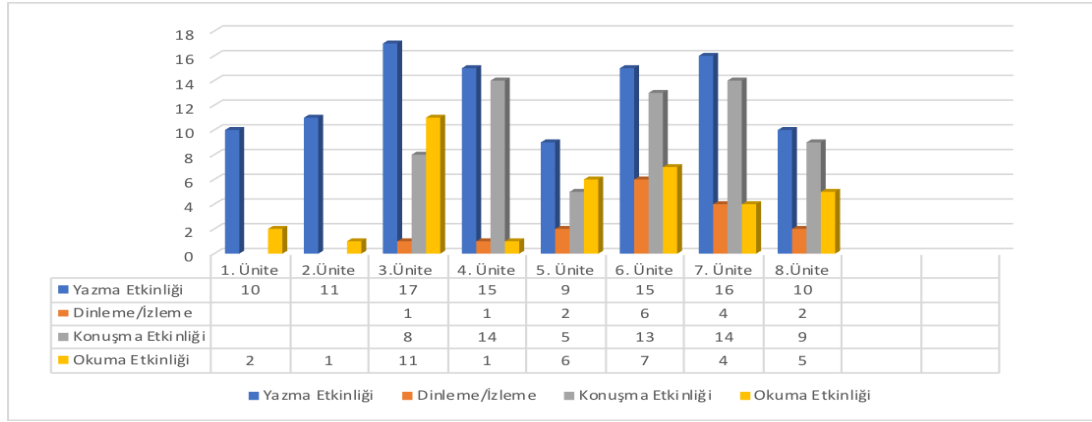
Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda yer alan dinleme/izleme metnlerinin genel dağılımı aşağıdaki Şekil 4.3’te gösterilmiştir:

Şekil 4.3. Dinleme/izleme metnlerinin ünitelere göre dağılımı

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda yer alan ünite tanıtım bölümlerinde dinleme metinleri karekod ile işaretlenmiştir. Her ünitenin başında bulunan karekod, ünite içinde işlenecek etkinliği içermektedir. Bu metinlerin isim olarak listelenmesinde herhangi bir düzen ve belli bir sıralama yöntemi kullanılmadığı tespit edilmiştir. Şekil 4.3’e göre dinleme/izleme metnlerinin dağılımı üçüncü üniteye %5, dördüncü üniteye %21, beşinci üniteye %10, altıncı üniteye %32, yedinci üniteye %21, sekizinci üniteye %11 şeklinde olmuştur. Bununla birlikte metin sayıları ünitelere eşit olarak dağıtılmamıştır.

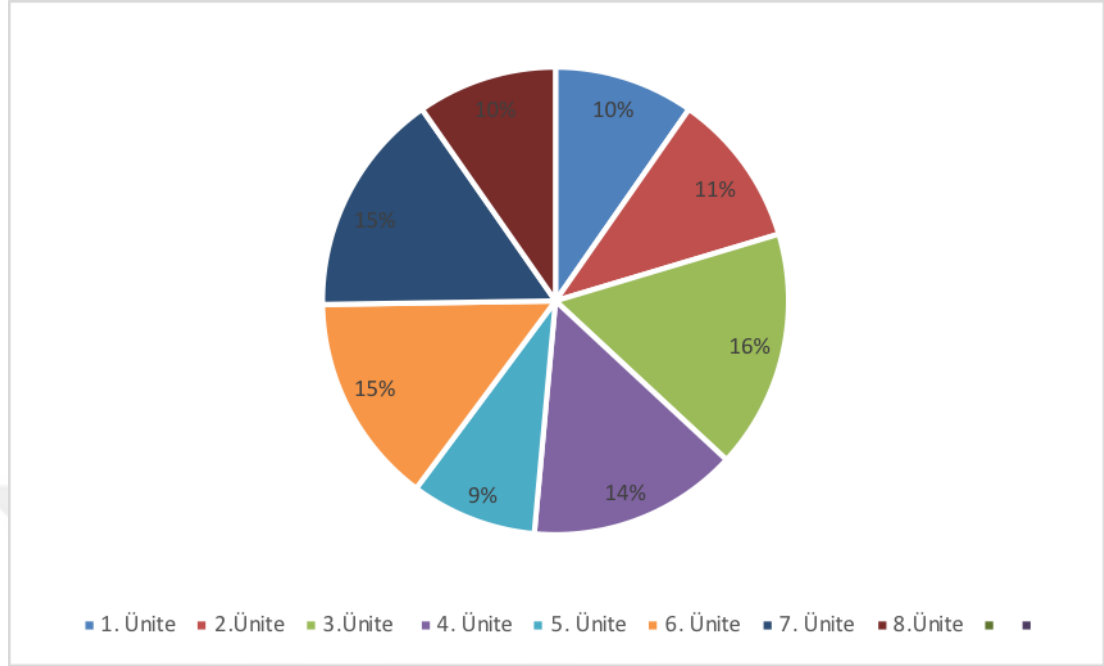
4.3. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda Dört Temel Dil Becerisi Etkinliklerinin Sayısal Verileri

Şekil 4.4. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda yer alan dört temel dil becerisi etkinliklerinin verilerin dağılımı

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda yer alan dört temel dil becerisi etkinliklerinin sayısal verileri Şekil 4.4'te gösterilmiştir. Bu şekilde birden fazla dil becerisine yönelik etkinlikler, her beceri için ayrı ayrı sayılmıştır. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda* bulunan etkinliklerin sayısının(218), amaç ve kazanımlar dikkate alındığında yeterli olduğu görülmektedir. Sekizinci seviye için hazırlanan kitapta en fazla yazma etkinliği(103) bulunmaktadır daha sonra konuşma etkinliği(63) ve okuma etkinliklerine(36) yer verilmiştir. Birinci ve ikinci ünite de dinleme/izleme etkinliği ve konuşma etkinliğine yer verilmemiştir. Dinleme/izleme etkinliklerinin(16) sayısı oldukça yetersizdir. Bu durum etkinliklerin eşit dağılmadığını gösterir.

4.3.1. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda Yer Alan Yazma Etkinliklerinin Genel Dağılımı

Şekil 4.5. Yazma etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı

Şekil 4.5'e göre yazma etkinliklerinin sayısı her üniteye birbirine yakın orandadır. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*'nda yazma etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı şöyledir; birinci üniteye %10, ikinci üniteye %11, üçüncü üniteye %16, dördüncü üniteye %14, beşinci üniteye %9, altıncı üniteye %15, yedinci üniteye %15, sekizinci üniteye ise %10 şeklinde olmuştur. Öğrencilerin ana fikir etrafında metin oluşturma kazanımları dikkate alınarak kitabın seviyesine uygun olarak etkinliklerin doğru şekilde yerleştirdiği görülmektedir. Bu durum kitabın “Türkçe ve Türk Kültürü Ders Programı” kazanımları ile eşgüdümlü olduğunu gösterir.

İki dilli Türk çocuklarına ana dili Türkçe öğretiminde yazma eğitimi hem öğretmenler hem de öğrenciler için zorlu bir süreçtir. Yazma aşamasında beynin fonksiyonlarının yeterli miktarda kullanılamaması ve tek boyutlu düşünme yazma becerisinde başarıyı düşüren sebeplerin başında gelir. Ayrıca öğrencilerin yazmaktan korkmaları, yazmak için motivasyonlarının düşük olması da yazma becerisinde başarıyı olumsuz etkiler. Türkçede yazı dili ile konuşma dili arasında farklılıklar bulunması yazma becerisi kazanımını geciktiren başka bir sebeptir. Bu bağlamda kaynak kitaplarda yazma becerisi kazandırmak amacıyla etkinlikler genellikle bu doğrultuda seçilir. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*'nda aynı durum söz

konusudur. Etkinliklerin ve tema sonu değerlendirmelerin çoğu yazma becerisini kazandırmaya yönelik seçilmiştir. Çoktan seçmeli sorular, doğru-yanlış soruları, bulmacalar, açıklama soruları, mektup yazma gibi etkinlikler yazma becerisi olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte dinleme metnlerinin ve okuma metnlerinin çęunun, konuşma etkinliklerinin bir kısmının ardından yapılan etkinlikler yazma becerisini kazandırmaya yönelik olarak seçilmiştir.

Yazmak, öğrencilerin bilişsel gelişimini etkiler. Yazmayı öğrenmek bir dili kurallarıyla öğrenmenin en etkili yoludur. Kelimelerin doğru yazımı, öğrencinin dili doğru öğrenmesini sağlar.

Türkçe ve Türk Kùltürü 8 Ders Kitabı’nda yazma etkinlikleri ve bulundukları üniteler şöyledir:

“Ben ve Ailem” başlıklı birinci ünite;

1. “Etkinlik: Benim yerimde siz olsaydınız rehberle büyükelilikle ilgili hangi soruları sorardınız? Bu konuda merak ettiğiniz şeyler nelerdir? Hadi, bana yardım edin.” (TTK 8, 2018, 2018: 15)
2. “Etkinlik: Rehber, büyükelçilik ve konsolosluk arasındaki farkları anlattı. Sizce büyükelçilik ve konsolosluk sözcükleri arasında ne gibi farklar vardır?” (TTK 8, 2018, 2018: 18)
3. “Etkinlik: Kimlik Başvuru formu” (TTK 8, 2018: 21)
4. “Etkinlik: Siz de tıpkı benim yaptığım gibi kitapçı okumadan önce düşünün. “Yaz okulu” ifadesi size neleri çağırştırıyor? Aklınıza ilk gelenleri aşağıdaki boşluklara yazın.” (TTK 8, 2018: 27)
5. “Etkinlik: Sizce bu metnin başlığı ne olabilir?” (TTK 8, 2018: 35)
6. “Etkinlik: Haydi, bana yardım edin arkadaşlar! Bugün yaşadıklarımı beraber özetleyelim.” (TTK 8, 2018: 41)
7. “Tema sonu değerlendirmede bulunan sorular: 1.Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın./ 2. Bu temada adını duyduğunuz devlet kurumlarını aşağıya yazın./ 3. . Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağıya yazın./ 4. Bu temada gurur duyduğunuz bölümleri aşağıya yazın./ 5. Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak bir konuşma hazırlayın. Konuşmanızı ailenize ve arkadaşlarınıza sunun.” (TTK 8, 2018: 42)

“Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” başlıklı ikinci ünite;

1. “Etkinlik: Sizce “birlikte yaşama” ve “tarih” konuları nasıl ilişkilendirilebilir? Açıklayınız.” (TTK 8, 2018: 45)
2. “Etkinlik: Yukarıda okuduğunuz “Fatih Sultan Mehmet’in Fermanı” adlı metinden yola çıkarak bir öykü yazınız. “Fatih Sultan Mehmet, özgürlük, birlikte yaşama, ibadet, ferman, korku, güven, saygı, dayanışma, müsamaha, sevgi” temaları ile taslak hazırlayarak öykü yazılması istenir.” (TTK 8, 2018: 57)
3. “Etkinlik: Okuduğumuz bu metinlerden yola çıkarak Osmanlı Devleti’nin siyaset anlayışı hakkında neler söyleyebiliriz?/ 2. Sizce Osmanlı Devleti’nin Müslüman olmayan halklara müsamaha ile yaklaşmasının sebebi nelerdir?” (TTK 8, 2018: 59)
4. “Etkinlik: 1. İnsanların ülkelerini terk edip göçmen konumuna gelmelerinin sebepleri nelerdir? Açıklayın./ 2. Göçmenlerin Türkiye’ye gelme amaçları nelerdir? Açıklayın.” (TTK 8, 2018: 74)
5. “Etkinlik: İki sorudan oluşmaktadır. Bunlardan biri, “Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak Suriyeli çocukların eğitimleri hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabiliriz?” olmak üzere yazma etkinliğidir.” (TTK 8, 2018: 75)
6. “Etkinlik: 1. Metne göre Mustafa Kemal Atatürk, fikir alışverişine neden önem vermiş?/ 2. Daha önce ailenize ya da arkadaşlarınıza danışmadan aldığınız ve pişman olduğunuz bir karar oldu mu? Eğer böyle bir kararınız olduysa bu kararınızı arkadaşlarınıza anlatın.” (TTK 8, 2018: 79)
7. “Etkinlik: Dünyada milletler bir apartmanın sakinleri gibi kabul edilir. Eğer bir apartman, sakinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse diğerlerinin yangının etkisinden kurtulmasına imkân yoktur. Yukarıdaki ifadelerden neler anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi açıklayın.” (TTK 8, 2018: 79)
8. “Etkinlik: Aşağıdaki sözcükleri, sözcüklerin açıklamalarını içeren seçenekler ile eşleştirerek sözcüklerin başında yer alan boşluklara yazınız.” (5 adet) (TTK 8, 2018: 80)
9. Yukarıdaki metne göre Atatürk’ün kişiliği ve dünya siyasetine bakış açısı hakkında neler söylenebilir?” (TTK 8, 2018: 81)

10. “Tema sonu değerlendirme soruları, 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın./ 2. Bu temada yeni öğrendiğiniz deyimleri aşağıya yazın./ 3. Bu temada karşılaştığınız tarihî şahsiyetleri aşağıya yazın./ 4. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağıya yazın./ 5. Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak örnek aldığınız, sevdiğiniz tarihî bir şahsiyete mektup yazınız. Mektubunuzu A4 kâğıdına yazarak öğretmeninize teslim ediniz.” (TTK 8, 2018: 82)

“Oyun ve Eğlence” başlıklı üçüncü ünite;

1. “Etkinlik: Aşağıdaki resimleri dikkatlice inceleyin. Bu resimlerdeki hayvanların ortak özelliği, sizlere aşağıdaki bulmacanın cevabını verecek. Haydi, aşağıdaki kelimeyi tahmin edin.” (TTK 8, 2018: 85)
2. “Etkinlik: Dert mektubumuz/ Ayşe Teyze olarak cevabımız.” (TTK 8, 2018: 90-91)
3. “Etkinlik: a) Aşağıdaki sözcükleri, sözcüklerin açıklamalarını içeren seçenekler ile eşleştirerek sözcüklerin başında yer alan boşluklara yazınız./ b) Yukarıda anlamlarını öğrendiğiniz kelimelerle cümleler kurun.” (TTK 8, 2018: 98)
4. “Etkinlik: 1. Metne göre oyunlar neden önemlidir? Açıklayın./ 2. Antropologlar neden oyunları incelemektedir? Açıklayın./ 3. Sizce oyunlar, toplumların evrensel bilince ulaşmasını nasıl sağlayabilir? Açıklayın./ 4. Metnin ana fikrini yazın.” (TTK 8, 2018: 98)
5. “Etkinlik: Metinden yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayın.” (TTK 8, 2018: 104)
6. “Etkinlik: Tema sonu değerlendirmede bulunan altı adet (6 adet) soru: 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın./ 2. Bu temada yeni öğrendiğiniz deyimleri aşağıya yazın./ 3. Bu temada yeni öğrendiğiniz atasözlerini aşağıya yazın./ 4. Bu temada söylediğiniz şarkının ve türkünün ismini aşağıya yazın./ 5. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağıya yazın./ 6. Bu temada en çok eğlendiğiniz bölümleri aşağıya yazın.” (TTK 8, 2018: 110)

“Bayramlar ve Kutlamalar” başlıklı dördüncü ünite;

1. “Etkinlik: Yusuf, sizce nasıl bir rüya görmüştür?” (TTK 8, 2018: 113)

2. “Etkinlik: Aşağıda, Yusuf’un konuşmalarında geçen bazı sözcüklerin açıklamalarına yer verilmiştir. Bu açıklamalarla sözcükleri eşleştirerek ilgili bölümlere yazın.” (3 adet) (TTK 8, 2018: 114)
3. “Aşağıdaki cümlelerde altı çizili olarak verilen sözcüklerin hangi anlamda (gerçek anlam, mecaz anlam) kullanıldıklarını yazın.” (2 adet) (TTK 8, 2018: 115)
4. “Etkinlik: 1. Sizce insanlar baharın gelişini niçin bayram olarak kutlamaktadır? Açıklayın./ 2. Aşağıdaki kelimelerin anlamlarını arkadaşınızla tahmin ettikten sonra kelimelerin anlamlarına sözlükten bakın./ 3. Yukarıda “Nevruz” başlıklı şiirin ikinci dördlûğüne yer verilmiştir. Dördlûkte altı çizili olarak verilen sözcükleri inceleyin. Sizce altı çizili sözcükler arasında bir uyum söz konusu mudur? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayın./ 4. Yukarıdaki dördlûkten yola çıkarak şiiri düz yazıdan ayıran özellikleri açıklayın.” (TTK 8, 2018: 116)
5. “Etkinlik: Bayram albümü hazırlama: Bu çalışmayı iki-üç kişilik gruplar hâlinde yapacaksınız. Yaşadığınız ülkedeki farklı milletlerin kültürlerine ait kültürel günleri, bayramları ve kutlamaları araştırıp bir bayram albümü hazırlayın. Bu bayram albümünde farklı bayramların, kutlamaların isimlerine ve bunların özelliklerine de yer verin. Çalışmanızı görsellerle zenginleştirin.” (TTK 8, 2018: 118)
6. “Etkinlik: Aşağıdaki soruları kullanarak bir haber metni yazın. Yazdığınız haber metnini sınıf arkadaşlarınıza okuyun.” (TTK 8, 2018: 122)
7. “Etkinlik: ‘Selde mahsur kalan yaşlı kadın kurtarıldı’ konusunda, iki kişilik gruplar oluşturun. Şehrinizde ya da ülkenizde gerçekleşebilecek bir olayla ilgili hayali bir haber metni yazın. Yazdığınız haber metnlerini görsellerle süsleyerek sınıfınızdaki bir köşede sergileyebilirsiniz.” (TTK 8, 2018: 123)
8. “Formu doldurun.” (TTK 8, 2018: 127)
9. “Etkinlik: 1. Şiire göre Miraç ne demektir? Müslümanlar için Miraç Kandili’nin önemini açıklayın./ 2. Şiire göre beratın anlamı nedir?/ 3. Bir arkadaşınızla Berat Gecesi’ni araştırarak bu kutsal gecenin Müslümanlar için neden önemli olduğunu açıklayın./ 4. “Kandillerimiz” şiiri ile daha önceki bölümlerde okuduğunuz “Nevruz” şiiri arasında biçim ve içerik yönünden ne gibi farklar vardır? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 133)

10. “Etkinlik: Aşağıdaki bulmacada dinimizle ve dinî bayramlarımızla ilgili bazı kelimeler saklanmıştır. Bulduğunuz gizli kelimeleri bulmacada işaretleyerek bulmacanın altındaki bölüme yazınız.” (TTK 8, 2018: 136)
11. “Etkinlik: Poster hazırlama İkili-üçlü gruplar oluşturun. Millî ve dinî bayramlarımızı ya da özel günlerimizi okulunuzdaki arkadaşlarınıza tanıtmak için bir poster hazırlayacaksınız. Posterde tanıtmak istediğiniz bayram ya da özel gün hakkında bilgilere ve dikkat çekici çizimlere de yer vermelisiniz.” (TTK 8, 2018: 137)
12. “Etkinlik: 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın. / 2. Bu temada yeni öğrendiğiniz deyimleri aşağıya yazın. / 3. Bu temada öğrendiğiniz mevsimlik ve dinî bayramları aşağıya yazın. / 4. Bu temada öğrendiğiniz festivalleri aşağıya yazın. /5. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağıya yazın./6. Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak bir sunu hazırlayınız. Sununuzu arkadaşlarınızla paylaşınız.” (TTK 8, 2018: 140)

“Gezelim Görelim” başlıklı beşinci ünite;

1. “Etkinlik: Türkiye’nin haritada yer alan denizlerini aşağıdaki boşluklara yazın. / : Türkiye’nin haritada yer almayan denizi hangisidir? Aşağıdaki boşluğa yazın.” (TTK 8, 2018: 143)
2. “Etkinlik: Komşularımızı tanıyalım: Aşağıda boş bırakılan yerlere uygun olan başkentin adını yazın.” (TTK 8, 2018: 145)
3. “Etkinlik: Aşağıda dünyadaki Türk eserlerini içeren bir bulmaca verilmiştir. Görsellerden yararlanarak bulmacayı çözün.” (4 adet) (TTK 8, 2018: 151-152)
4. “Etkinlik: Tema sonu değerlendirme: 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın. / 2. Bu temada yeni öğrendiğiniz kurumları aşağıya yazın. / 3. Bu temada adını duyduğunuz ülkeleri aşağıya yazın. /4. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağıya yazın. / 5. Bu temada gurur duyduğunuz bölümleri aşağıya yazın.” (TTK 8, 2018: 156)

“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: Ulu Önder Atatürk’e bir mektup yazın.” (TTK 8, 2018: 165)
2. “Etkinlik: Aşağıdaki soruların cevaplarını araştırın. Bulduğunuz cevapları arkadaşlarınızla paylaşın.” (8 adet). (TTK 8, 2018: 174)

3. “Etkinlik: 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın./ 2. Bu temada yeni öğrendiğiniz hükümdarları aşağıya yazın. / 3. Bu temada adını duyduğunuz bilim adamlarını aşağıya yazın. /4. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağıya yazın./5. Bu temada gurur duyduğunuz bölümleri aşağıya yazın.” (TTK 8, 2018: 175-176)

“Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite;

1. “Etkinlik: 1. Radyo yayınları ülkemizde Batı ülkeleriyle aynı yıllarda başladığı hâlde, düzenli televizyon yayınları neden çok sonraları başlamıştır?/ 2. Türkiye’de televizyon yayıncılığına dair ilk çalışmalar ne zaman ve nerede başlamıştır? / 3. TRT’de yayın hayatına başlamadan önce ne gibi hazırlıklar yapılmıştır? / 4. “TRT tarafından televizyon bir eğlence aracı değil, kültür ve eğitim aracı olarak görülmüştür.” ifadesinden neler anlıyorsunuz? Sizce bu durumun sebebi neler olabilir? Açıklayın.” (TTK 8, 2018: 180)
2. “Etkinlik: 1. TRT’nin herhangi bir kanalını takip ediyor musunuz? Takip ettiğiniz bir kanal varsa hangisi olduğunu ve bu kanalda hangi programları izlediğinizi yazın. / 2. Sizce TRT’nin çeşitli içeriklere sahip kanallar açmasının sebebi nedir? Açıklayın. / 3. TRTAVAZ kanalının amaçlarını göz önüne alarak televizyonun toplumsal etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 182)
3. “Etkinlik: 1. TRT’ye Program Hazırlıyoruz. (TTK 8, 2018: 182)
4. “Etkinlik iki şıktan oluşur: 1. “Yayın akışı” ifadesi, sizlere neyi çağrıştırmaktadır? 2. “Yayın akışı” deyince aklınıza gelen ifadeleri şekilde gösterilen boşluklara yazın.” (TTK 8, 2018: 183)
5. “Etkinlik: Tv kanalımıza yayın akışı hazırlıyoruz.” (TTK 8, 2018: 184)
6. “Etkinlik: a) Sizce bu videoda Zeki Müren’in hangi özellikleri vurgulanmaktadır? Açıklayın. / b) Bu videoda neler ilginizi çekti? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayın. / c) İzlediğiniz videoda Zeki Müren’in beden dili hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayın.” (TTK 8, 2018: 187)
7. “Etkinlik: Aşağıdaki grafikleri ve açıklamaları dikkatlice inceleyin. (1. Yukarıdaki görselde, yazılı medyaya dair sayısal bilgiler bulunmaktadır. Sizce bu verilerden

yola çıkarak Türkiye'deki yazılı medya hakkında neler söylenebilir? Açıklayın.) (TTK 8, 2018: 192)

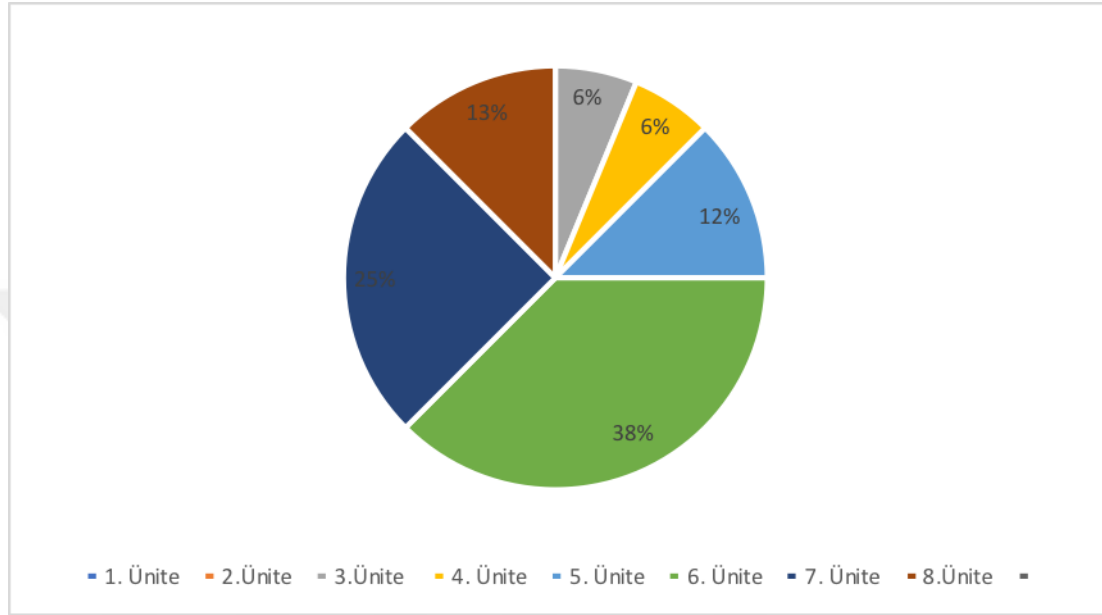
8. “Etkinlik: 1. Bu çalışmayı iki kişilik gruplar hâlinde yapmalısınız. Bir kişi gazeteci, diğer kişi de ünlü bir şahsiyet rolünü üstlenmelidir. Gazeteci, bu ünlü kişiyle bir röportaj yapmalıdır. Aşağıda ayrılan yerlere, rollerinize uygun olacak şekilde soru ve cevaplarınızı yazın./ 2. Bu çalışmayı iki-üç kişilik gruplar hâlinde yapmalısınız. Bu çalışmada, gazetelere reklam metinleri yazan kişiler olduğunuzu hayal etmelisiniz. Aşağıda sizlere verilen ürünlere dikkat çekici reklam metinleri yazın.” (TTK 8, 2018: 196)
9. Etkinlik: Tema sonu değerlendirme: 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın. / 2. Bu temada yeni öğrendiğiniz deyimleri aşağı yazın./ 3. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağı yazın. /4. Bu temada en çok eğlendiğiniz bölümleri aşağı yazın." (TTK 8, 2018: 197-198).

“İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite;

1. “Etkinlik: Botanik bahçesi söz öbeği sizlere neleri çağrıştırmaktadır? Aklınıza ilk gelenleri aşağıdaki boşluklara yazın./ 2. Sizce botanik bahçelerinin kurulma amacı ne olabilir? /3. Arkadaşlarınızla bir botanik bahçesi hazırlamak isteseydiniz içerisinde hangi bitkiler olurdu? Botanik bahçesinde olmasını istediğiniz bitkileri bir kâğıda yazın. Daha sonra belirlediğiniz bu bitkileri sınıf arkadaşlarınızla birlikte tahtaya yazın. Bakalım ne kadar zengin bir botanik bahçesi oluşturabileceksiniz.” (TTK 8, 2018: 201)
2. “Etkinlik: Aşağıdaki bulmacada çiçek isimleri saklanmıştır. Bulduğunuz çiçek isimlerini işaretleyerek bulmacanın altındaki bölüme yazın.” (TTK 8, 2018: 213)
3. “Etkinlik: Bir Van kedisine sahip olduğunuzu düşünün. Bir arkadaşınıza Van kedinizin özelliklerini anlatan kısa bir mektup yazın.” (TTK 8, 2018: 217)
4. “Etkinlik: 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın. / 2. Bu temada adını duyduğunuz endemik bitki türlerini aşağıya yazın. / 3. Bu temada adını duyduğunuz endemik hayvan türlerini aşağıya yazın. / 4. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağıya yazın. / 5. Bu temada gurur duyduğunuz bölümleri aşağıya yazın. / 6. Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak bir konuşma hazırlayın. Konuşmanızı ailenize ve arkadaşlarınıza sunun. (TTK 8, 2018: 226)

Yukarıda yer alan metinler sadece yazma becerisi etkinliğidir. Şekil üzerinde yapılan değerlendirmede kitabın genelinde birden fazla dil becerisini ölçen etkinlikler de sayılmıştır fakat o metinler ayrı başlıklar halinde listelenecektir.

4.3.2. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda Bulunan Dinleme/İzleme Etkinlikleri*

Şekil 4.6. Dinleme/izleme etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

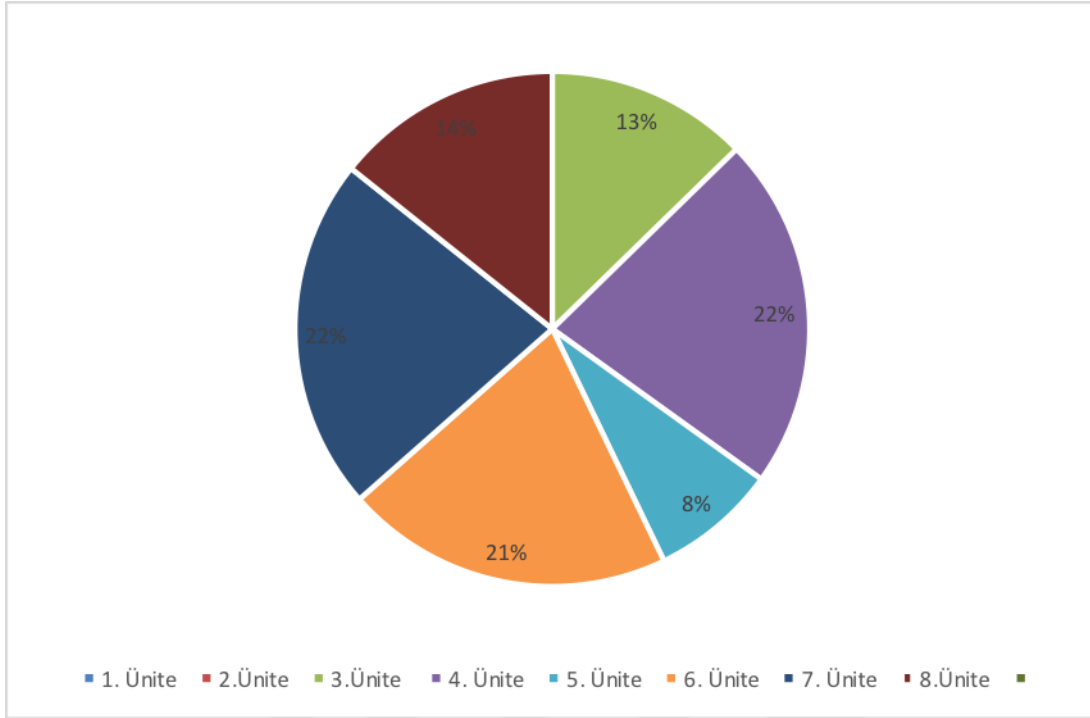
Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda dinleme/izleme etkinliklerinin ünitelere eşit dağılmadığı görülmektedir.

Şekil 4.6 incelendiğinde birinci ünite ve ikinci üniteye dinleme etkinliğine yer verilmemiştir, üçüncü üniteye %6, dördüncü üniteye %6, beşinci üniteye %12, altıncı üniteye %38'le en fazla dinleme/izleme etkinliğinin bulunduğu görülmektedir, yedinci üniteye %25, sekizinci üniteye ise %13 oranında dağılmıştır. Şekil 4.6'da bulunan veriler kitabın tamamında bulunan dinleme/izleme etkinliklerini kapsamaktadır. Dinleme becerisiyle birlikte başka bir beceri ölçen etkinliklerden tez çalışmasının diğer bölümlerinde bahsedilmiştir. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda* bulunan etkinlikler şöyledir:

“Oyun ve Eğlence” başlıklı üçüncü üniteye;

1. “Etkinlik: “Uzun İnce Bir Yoldayım” ve “Domates Biber Patlıcan” şarkıları karaoke olarak söylenecektir. (TTK 8, 2018: 99)

4.3.3. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda Yer Alan Konuşma Etkinlikleri

Şekil 4.7. Konuşma etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda bulunan konuşma etkinliklerinin dağılımı Şekil 4.7’ de gösterilmiştir. Şekil 4.7’ye göre konuşma becerisi kazanımı için *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*’nda yeterli sayıda etkinlik verildiği görülmektedir. Birinci ünite ve ikinci ünite konuşma etkinliğine yer verilmemiştir, üçüncü ünite % 13, dördüncü ünite % 22, beşinci ünite % 8, altıncı ünite % 21, yedinci ünite % 22 ve sekizinci ünite % 14 oranıyla dağılmıştır. Konuşma becerisi 8. sınıf öğrencisi için artık kendini ifade etme yeteneğinin yeterli düzeyde olduğu yaş grubudur. Hazırlanan kitap bu özelliği dikkate alarak sunmuştur. Bununla birlikte kitap içinde birden fazla dil becerisi kazandırmaya yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Etkinliklerin bir kısmında özellikle dinleme ve okuma metinlerinin ardından öğrencinin anlatma becerisi ölçülmek amacıyla konuşma becerisi etkinliğine yer verilmiştir. Burada yer alan metinler sadece konuşma becerisi etkinliğidir birden fazla dil becerisi ölçen etkinlikler bu çalışmanın diğer bölümlerinde sıralanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda bulunan konuşma etkinlikleri şöyledir:

“Oyun ve Eğlence” adlı üçüncü ünite;

1. “Etkinlik: Ne tür oyunlar oynamayı seversiniz? Oyun oynarken kendinizi geliştirdiğinizi düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 85)
2. “Etkinlik: “Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz.” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın./ 2. Mevlânâ’nın “Oyun, görünüşte akla uymaz ama çocuk oyunla akıllanır.” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın./ 3. Her oyun belli şartlara ve kurallara bağlı olarak oynanır. Sizce bütün oyunların ortak yönleri ya da kuralları neler olabilir? Açıklayın.” (TTK 8, 2018: 97)
3. “Etkinlik: 1. Sizce bilgisayarların ve oyun konsollarının bulunmadığı dönemlerde çocuklar nasıl eğleniyorlardı? Açıklayın./ 2. Sokakta oynanan oyunların çocuklara ne gibi katkıları olabilir? Örneklerle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 106)
4. “Etkinlik:Tema sonu değerlendirmede yer alan “Oynamaktan keyif aldığınız eğitici bir oyunu arkadaşlarınıza tanıttın. Dilerseniz bu oyunu sınıfta oynayabilirsiniz.”” (TTK 8, 2018: 110)

“Bayramlar ve Kutlamalar adlı dördüncü ünite;

1. “Etkinlik: Dede Korkut’un anlattıklarından yola çıkarak inançların insan yaşamı üzerindeki etkilerini tartışın.” (TTK 8, 2018: 118)
2. “Etkinlik: 1. New York Sun (Niv York San) gazetesi editorü John B. Bogart (Con Bogart) tarafından söylenmiş olan “Köpeğin insanı ısırması haber değildir, insanın köpeği ısırması haberdır.” sözüyle ne anlatılmak istenmektedir? Açıklayın./ 2. Haber metnlerinin genel özellikleri nelerdir? Lütfen bir arkadaşınızla araştırma yaparak öğrendiklerinizi sınıf arkadaşlarınıza anlatın.” (TTK 8, 2018: 122)

“Gezelim-Görelim” başlıklı beşinci ünite;

1. “Etkinlik: 1. Komşuluk ülkeler için neden önemlidir? Tartışın. / 2. Sizce ülkelerin çok sayıda komşuya sahip olmaları onları nasıl etkiler? Tartışın.” (TTK 8, 2018: 145)
2. “Etkinlik: 1. Ülkelerin birbirleriyle birikim ve tecrübelerini paylaşmaları niçin önemlidir? Tartışın.” (TTK 8, 2018: 153)
3. “Etkinlik: Beşikçizâde Tekkesi’nin eski ve yeni hâli arasında ne gibi farklılıklar bulunmaktadır?” (TTK 8, 2018: 155)

4. “Etkinlik: Dinlediğiniz/izlediğiniz animasyondan yola çıkarak restorasyon yapmanın önemini tartışınız.” (TTK 8, 2018: 155)

“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: Sizce İstanbul’un fethi hakkında niçin bir sinema filmi yapılmış olabilir? Tarihî olayların sinemaya aktarılması neden önemlidir? Tartışın.” (TTK 8, 2018: 161)

2. “Etkinlik: Atatürk’ün dünyanın çeşitli ülkelerinde anılması sizce nasıl açıklanabilir?” (TTK 8, 2018: 163)

3. “Etkinlik: Günümüzde yaşayan bilim adamları sizce Farabî gibi çok çeşitli bilim dallarıyla ilgileniyor mu? Farabî ve günümüzdeki bilim adamlarının özelliklerini karşılaştırarak geçmişten günümüze bilimin nasıl değiştiğini tartışın.” (TTK 8, 2018: 167)

4. “Etkinlik: 1. El- Cezerî’nin icatlarını inceledikten sonra onun hakkında neler söyleyebilirsiniz?/ 2. Eğer onunla konuşma fırsatınız olsaydı, ona ne tür sorular sorardınız?” (TTK 8, 2018: 169)

5. “Etkinlik: Uluğ Bey’in gökbilim üzerine yaptığı çalışmalar sizce onun devlet adamlığı kimliğine neler kazandırmıştır? Öğrendiklerini bir devlet adamı olarak hangi alanlarda kullanmış olabilir?” (TTK 8, 2018: 170)

6. “Etkinlik: Aşağıda İslâm inancıyla ilgili kaynaklarından alınan üç farklı cümle verilmiştir. Bunları okuyunuz. Ardından okuduklarınızdan yola çıkarak İslâm’ın akla ve bilime bakışını yorumlayınız.” (TTK 8, 2018: 172)

7. “Etkinlik: 10 Türk lirasını inceleyin. Resmi ve yanındaki işaretleri yorumlayın.” (TTK 8, 2018: 173)

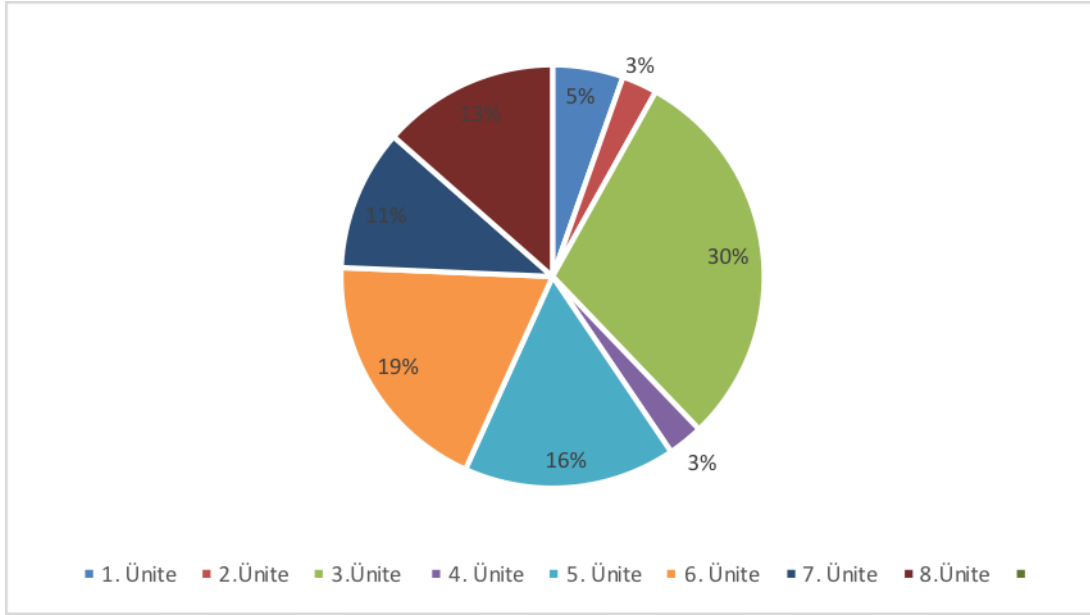
8. “Etkinlik: Bu temada öğrendiğiniz bilim adamlarının ilginizi çeken yönlerini aile bireylerinize anlatın.” (TTK 8, 2018: 174)

“Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite;

1. “Etkinlik: 1. Radyo ve televizyon yayınlarının insanlara katkıları neler olabilir? Örneklerle açıklayın./ 2. Televizyon yayıncılığının başlaması hakkında neler biliyorsunuz? Tartışın.” (TTK 8, 2018: 179)

2. “Etkinlik iki şıktan oluşur: 2. Sağ alt köşedeki görsellerde TRT’ye ait bir yayın akışı bulunmaktadır. Bu akışta en çok hangi program dikkatinizi çekti? Siz hangi programı izlemek isterdiniz? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 183)
 3. “Etkinlik: Daha önce televizyon ya da radyo yayıncılığı ile ilgili bir müzeye gittiniz mi? Gittiyseniz gördüklerinizi anlatın.” (TTK 8, 2018: 184)
 4. “Etkinlik: TRT Yayıncılık Tarihi Müzesinin önemi nasıl açıklanabilir? Bu müze, hangi özellikleriyle diğer müzelerden ayrılmaktadır? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 186)
 5. “Etkinlik: Sizce çocuklara okuma alışkanlığı nasıl kazandırılabilir? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 197)
 6. “Etkinlik: Tema sonu değerlendirme: 1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri aşağıya yazın. / 2. Bu temada yeni öğrendiğiniz deyimleri aşağı yazın./ 3. Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi aşağı yazın. /4. Bu temada en çok eğlendiğiniz bölümleri aşağı yazın.” (TTK 8, 2018: 198)
- “İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite;
1. “Etkinlik: 1. Okuduğunuz hayvanlardan en çok hangisi ilginizi çekti? Nedenleriyle anlatın. 2. Aile büyüklerinizden biriyle konuşarak doğa ile insan ilişkisinin geçmişten günümüze nasıl değiştiğini öğrenin. Öğrendiklerinizi aşağıdaki tablo yazarak arkadaşlarınıza anlatın.” (TTK 8, 2018: 220)

4.3.4. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda Yer Alan Okuma Etkinlikleri

Şekil 4.8. Okuma etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı

Şekil 4.8’de görüldüğü üzere okuma metinlerinin ünitelere göre dağılımı şöyledir; birinci ünite % 5, ikinci ünite % 3, üçüncü ünite % 30, dördüncü ünite %3, beşinci ünite %16, altıncı ünite % 19, yedinci ünite % 11 ve sekizinci ünite % 13 oranıyla dağılmıştır. Aşağıda sadece okuma becerisine yönelik etkinlik örnekleri sıralanmıştır:

“Ben ve Ailem” başlıklı birinci ünite;

1. “Etkinlik: Bana hediye edilen kitapçığı sizler de okudunuz. Okuduklarınızdan yola çıkarak aşağıdaki cümleleri “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz. (4 Soru)” (TTK 8, 2018: 30)

“Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” başlıklı ikinci ünite;

1. “Etkinlik: Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Metne göre verilen bilgiyi “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz. (4 soru)” (TTK 8, 2018: 58)
2. “Etkinlik: İki ayrı sorudan oluşur. Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Grafiğe göre verilen bilgiyi “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz. (5 soru).” (TTK 8, 2018: 75)

“Bayram ve Kutlamalar” başlıklı dördüncü ünite;

1. “Etkinlik: Aşağıdaki cümleleri okuyun. Cümleler mecaz anlamalı ise “mecaz”, gerçek anlamalı ise “gerçek” bölümünü işaretleyin. Mecaz / Gerçek (4 adet)” (TTK 8, 2018: 133)

“Gezelim-Görelim” başlıklı beşinci ünite;

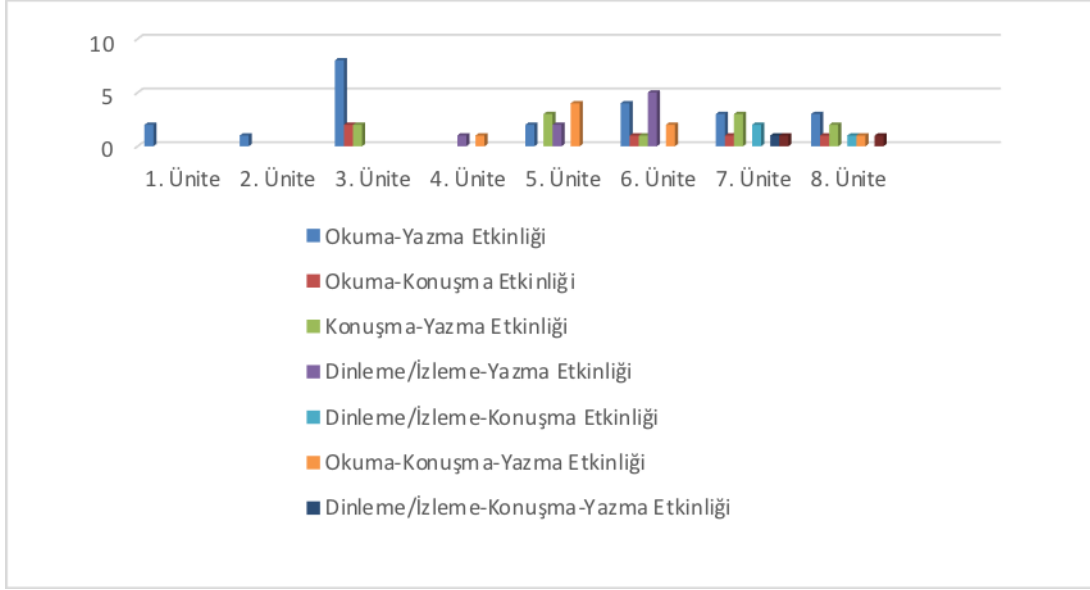
1. “Etkinlik: Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Metne göre verilen bilgiyi “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz. (3 adet)” (TTK 8, 2018: 143)
2. “Etkinlik: Aşağıdaki soruları haritaya göre cevaplayın. (2 adet)” (TTK 8, 2018: 143)
3. “Etkinlik: TİKA’nın projeleri yıllara göre nasıl bir değişim göstermiştir? Grafiğe bakarak yorumlayın.” (TTK 8, 2018: 153)
4. “Etkinlik: Sizce Gül Baba Türbesi ve Karagöz Bey Medresesi’nin eski ve yeni görüntüsü arasında ne gibi farklılıklar vardır? Yorumlayın.” (TTK 8, 2018: 154)

“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: Okuduklarınızdan yola çıkarak aşağıdaki cümleleri “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyin. (3 adet)” (TTK 8, 2018: 161)

4.4. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’da Yer Alan Birden Fazla Dil Becerisi Ölçen Etkinlikler

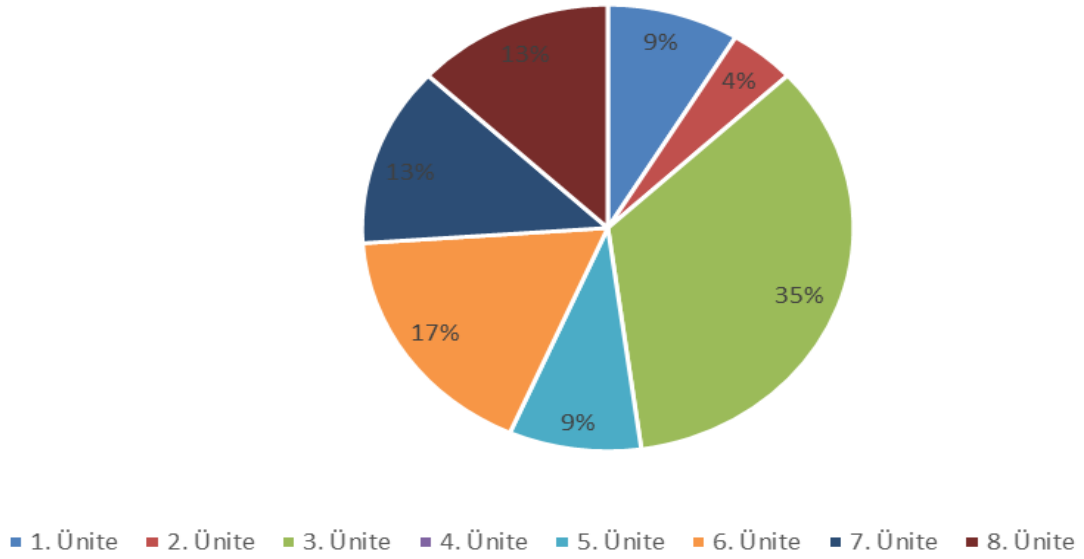
Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda yer alan birden fazla dil becerisi ölçen etkinliklerin sayısal değerleri Şekil 4.9’da gösterilmiştir:

Şekil 4.9. *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*’nda yer alan birden fazla dil becerisi ölçen etkinliklerin sayısal değerleri

Şekil 4.9’a göre okuma-yazma etkinlikleri(24), konuşma-yazma(11), dinleme/izleme-konuşma(3), dinleme/izleme-yazma(8), okuma-konuşma(4), dinleme/izleme-konuşma-yazma(1), okuma-konuşma-yazma (7), dinleme/izleme-konuşma-yazma-okuma etkinlikleri(1) yer almaktadır. Başka bir ifadeyle birden fazla dil becerisini ölçen etkinliklere yer verilmiştir. Okuma-yazma etkinliği dördüncü ünite dışında bütün ünitelerde yer almaktadır. 8. Seviye kazanımları dikkate alındığında, amaca uygun olarak doğru bir tercih yapılmıştır.

4.4.1. Okuma-Yazma Becerisi Etkinlikleri

Şekil 4.10. Okuma ve yazma becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.10’a göre okuma-yazma becerisi etkinliklerinin ünitelere göre dağılımı şöyle oluşmuştur; birinci ünite % 9, ikinci ünite % 4, üçüncü ünite % 35, dördüncü ünite bulunmamaktadır, beşinci ünite % 9, altıncı ünite % 17, yedinci ünite % 13 ve sekizinci ünite % 13 şeklindedir. Kitap içinde en çok birlikte kullanılan etkinlikler okuma ve yazma becerisi etkinlikleridir bunun sebebi geleneksel eğitim yöntemlerinde sıklıkla bir arada kullanılmalarıdır. Okuma ve yazma becerisinin birlikte kullanıldığı etkinlik örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

“Ben ve Ailem” başlıklı birinci ünite;

1. “Etkinlik: 1. Sizce “ağzım kulaklarıma vardı” deyimini kullanarak yaşadığım hangi duyguyu anlatmış olabilirim? / 2. Hadi, siz de bu deyimini kullanarak bir cümle yazınız.” (TTK 8, 2018: 14)
2. “Etkinlik: Sizce bu sözcük ne anlama geliyor? Sözlükten bakarak bana yardım edin.” (Müşavir sözcüğü) (TTK 8, 2018: 22)

“Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” başlıklı ikinci ünite;

1. “Etkinlik: 1. Sizce, “insanlık davası” söz öbeği ile şiirde anlatılmak istenen nedir?/ 2. Arkadaşlar, sizce bu dörtlüklerde Âşık Veysel, bizlere nasıl bir mesaj

vermektedir?/ 3. Bu şiire bir başlık yazacak olsaydınız, şiirin başlığı ne olurdu?” (TTK 8, 2018: 53)

“Oyun ve Eğlence” başlıklı üçüncü ünite;

1. “Etkinlik: Aşağıda açıklamaları verilmiş olan kelimeleri bulup bulmacada ilgili bölümlere yazınız. Lütfen açıklamaların başındaki numaralara da dikkat ediniz.” (TTK 8, 2018: 86)
2. “Etkinlik: Aşağıdaki sarmal harflerin içerisinde bazı kelimeler saklıdır. Sarmal harflerin yukarısında verilen ipuçlarından yola çıkarak bu kelimeleri bulup boş bölümlere yazın.” (TTK 8, 2018: 87)
3. “Etkinlik: Aşağıda açıklaması verilmiş olan kelimeleri, ipuçlarından yola çıkarak tamamlayın.” (TTK 8, 2018: 88)
4. “Etkinlik: Şehir avı” (7 adet) (TTK 8, 2018: 92-93)
5. “Etkinlik: Dilsiz harita” (30 soru) (TTK 8, 2018: 95)
6. “Etkinlik: Aşağıdaki görsellerde bazı atasözleri anlatılmıştır. Bu görsellerden yola çıkarak anlatılan atasözlerini bulup ilgili bölümlere yazın.” (TTK 8, 2018: 100)
7. “Etkinlik: Aşağıdaki görsellerde bazı deyimler anlatılmıştır. Bu görsellerden yola çıkarak anlatılan deyimleri bulup ilgili bölümlere yazın.” (TTK 8, 2018: 101)
8. “Etkinlik: Aşağıdaki ipuçlarından yola çıkarak atasözlerini tamamlayın.” (5 adet) (TTK 8, 2018: 103)

“Gezelim- Görelim” adlı beşinci ünite;

1. “Etkinlik: Aşağıdaki soruları haritaya göre cevaplayın. Soruları cevaplarken aşağıda verilen pusuladan yararlanın. (1. Türkiye’nin doğusundaki komşuları hangi ülkelerdir?/ 2. Türkiye’nin güneydoğusundaki komşusu hangi ülkedir?/ 3. Türkiye’nin güneyindeki komşusu hangi ülkedir?/ 4. Türkiye’nin batısındaki komşuları hangi ülkelerdir?)” (TTK 8, 2018: 144)
2. “Etkinlik: Aşağıdaki sözcüklerin anlamını okuduğunuz metinden yola çıkarak tahmin edin. (medeniyet ve hilâl sözcükleri)” (TTK 8, 2018: 148)

“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: 1. Adalet sözcüğü size neleri çağırıştırıyor? Aklınıza gelenleri yazın./ 2. Padişahlar neden mahkeme kararlarına karışmamaktadır? Açıklayın. /3.

Toplumların huzur ve mutluluğunun sağlanmasında adalet neden önemlidir? Tartışın.” (TTK 8, 2018: 160)

2. “Etkinlik: Bulmaca etkinliği: Aşağıda verilen bulmacayı cevaplayın.” (TTK 8, 2018: 162)
3. “Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayın. (Farabî’nin eserleri hangi bilim dalları ile ilgilidir?)” (TTK 8, 2018: 167)
4. “Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayın. Uluğ Bey ile ilgili sorular vardır.” (TTK 8, 2018: 170)

“Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite;

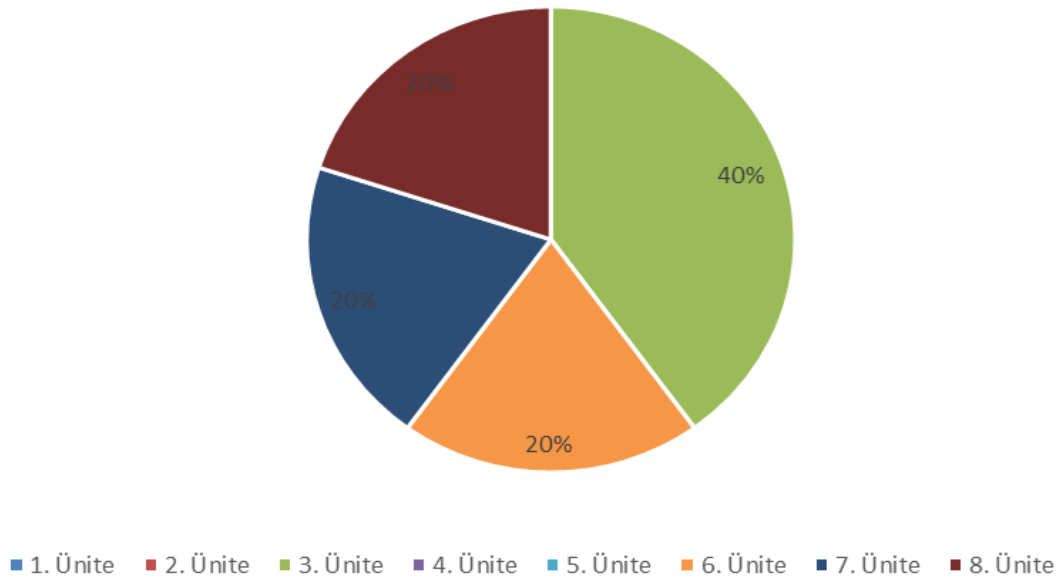
1. “Etkinlik: 1. TRT Çocuk kanalının millî eğitimin temel görüşlerine ve amaçlarına uygun yayınlar yapmasının sebebi ne olabilir? Açıklayın. / 2. TRT Çocuk, ürünleriyle çocukların farklı ve eleştirel düşünebilmesini nasıl sağlayabilir? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın. / 3. Türk tarihinden veya kültüründen bir kişinin çizgi filmini yapacak olsaydınız, bu kişi kim olurdu? Nedenleriyle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 185)
2. “Etkinlik: 1. Sizce Takvim-i Vekâî gazetesi neden farklı dillerde yayımlanmıştır? Açıklayın. / 2. Bu gazeteyle ilgili bilgilerden yola çıkarak Osmanlı Devleti hakkında neler söylenebilir?” (TTK 8, 2018: 190)
3. “Etkinlik: 1. Resmî Gazete’nin yayınlanma amacı nedir? Açıklayın. / 2. Sizce Resmî Gazete, Eylül 2018’den sonra neden yalnızca elektronik ortamda yayımlanmaya başlanmıştır? Açıklayın.” (TTK 8, 2018: 191)

“İnsan ve Doğa” sekizinci ünite;

1. “Etkinlik: Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Metne göre verilen bilgiyi “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz. (5 adet).” (TTK 8, 2018: 217)
2. “Etkinlik: 1. Seyahatname sözcüğünden ne anlıyorsunuz? / 2. Evliya Çelebi’nin Seyahatname adlı kitabını daha önce hiç duydunuz mu? Okuduğunuz metinden yola çıkarak bu kitapta neler olabileceğini tahmin edin. / 3. Siz de bir seyahatname yazmaya ne dersiniz? Gezip gördüğünüz yerlerden birkaçını anlatan bir seyahatname yazın.” (TTK 8, 2018: 218)

3. “Etkinlik: 1. Okuduğunuz hayvanlardan en çok hangisi ilginizi çekti? Nedenleriyle anlatın. / 2. Sizce bir ülkede hayvan çeşitliliğinin çok olması neden önemlidir? / 3. Yaşadığınız yerde hangi hayvanlar bulunmaktadır? Yaşadığınız yere özgü hayvanları üç kişilik gruplar oluşturarak araştırın. Topladığınız bilgileri görsellerle destekleyerek bir poster hazırlayın.” (TTK 8, 2018: 220)
4. “Etkinlik: 1. Yukarıdaki metinde yer alan doğa ile ilgili sözcükler nelerdir? Aşağıdaki boşluklara yazın. / 2. Sizce okuduğunuz metnin konusu nedir? / 3. Yukarıdaki metinde geçen “Sana pencereden bakmayı öğreteceğim.” ifadesiyle anlatılmak istenen nedir? / 4. İnsan ve doğa ilişkisini anlatan bir yazı yazın. Yazınızı tamamladıktan sonra ikişer kişilik gruplar oluşturarak yazınızı arkadaşınızla değiştirin. Ardından yazılarınızı dil ve anlatım açısından değerlendirin. / 5. İnsan ve doğa ilişkisini anlatan bir slogan üretin. Ürettiğiniz sloganı aşağıdaki kutuya yazın.” (TTK 8, 2018: 225)

4.4.2. Okuma-Konuşma Becerisi Etkinlikleri

Şekil 4.11. Okuma-Konuşma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.11 incelendiğinde okuma-konuşma etkinliklerinin her üniteye bulunmadığı görülür. Bununla birlikte okuma konuşma etkinliklerinin % 40'ı üçüncü üniteye düşmektedir. Altıncı, yedinci ve sekizinci üniteye % 20'lik oranla kitabın okuma-konuşma etkinliklerinin geri kalanını oluşturur. Bu alana yönelik etkinlikler aşağıda sıralanmıştır:

“Oyun ve Eğlence” adlı üçüncü ünite;

1. “Etkinlik: Devamını getir oyunu.” (TTK 8, 2018: 89)
2. “Etkinlik: 1. Geleneksel çocuk oyunlarından birisini araştırarak bu oyunun nasıl oynandığını arkadaşlarınıza anlatın./ 2. Aile büyüklerinizle konuşarak geçmişte hangi çocuk oyunlarını oynadıklarını öğrenin. Öğrendiğiniz bilgileri bir sonraki ders arkadaşlarınızla paylaşın./ 3. Geleneksel çocuk oyunlarından birisini seçerek arkadaşlarınızla oynayın.” (TTK 8, 2018: 107)

“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: “Ben kimim?” başlığında yönergeler verilmiştir. “Yönerge: Aşağıdaki örneğe benzer bir şekilde, tarihe yön veren önemli kişilerin hayatlarını kısa cümlelerle tanıttın. Sonra tahtaya gelerek yazdıklarını okuyun. Bakalım sınıf arkadaşlarınız sizin kim olduğunuzu tahmin edebilecek mi? Örnek: “Ben Semerkant’ta doğdum. Uluğ Bey’in kurduğu rasathanede çalıştım. Fatih Sultan Mehmet’in daveti üzerine İstanbul’a geldim. İstanbul’da bir rasathane kurulmasına yardımcı oldum. Ayrıca Ayasofya Medreselerinde ders verdim.” Söyleyin bakalım ben kimim?”” (TTK 8, 2018: 174)

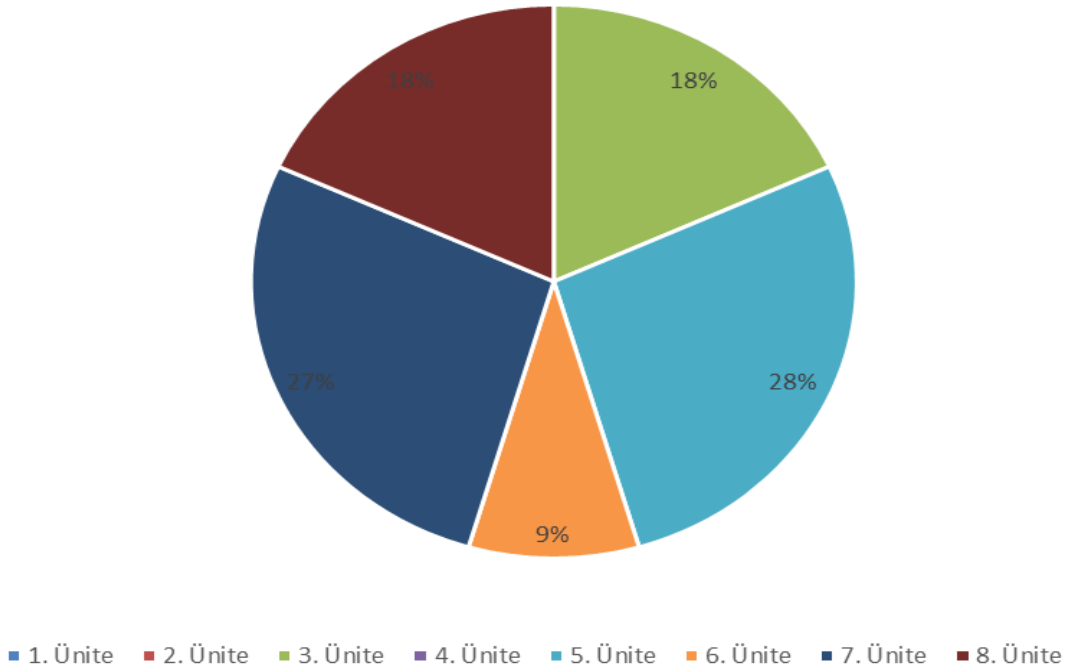
“Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite;

1. “Etkinlik iki ayrı şıkta belirlenmiştir: a) Aşağıda iki farklı görüşe yer verilmiştir. Bu fikirlerden istediğiniz biri hakkında destekleyici verilere ulaşarak görüşünüzü savunun.” (TTK 8, 2018: 180)

“İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite;

1. “Etkinlik: 1. Bitki çeşitliliği ve zenginliği toplumlar için neden önemlidir? Arkadaşlarınızla tartışın. 2. Yaşadığınız yere özgü olan bitkileri biliyor musunuz? Ailenize ve arkadaşlarınıza sorarak yaşadığınız yerde yetişen bitkileri araştırın” (TTK 8, 2018: 203)

4.4.3. Konuşma- Yazma Becerilerine Yönelik Etkinlikler

Şekil 4.12. Konuşma-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelerik değerleri

Şekil 4.12 incelendiğinde konuşma-yazma etkinliklerinin % 28’lik oranla en fazla beşinci ünite de olduğu görülür. Daha sonra yedinci ünite de % 27’lik oranla, sekizinci ve üçüncü ünitelerde % 18’lik oranla ve altıncı ünite de % 9’luk oranla bulunmaktadır. Konuşma-yazma becerilerine yönelik etkinlikler bütün ünitelere eşit dağıtılmamıştır. Aşağıda konuşma-yazma etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

“Oyun ve Eğlence” başlıklı üçüncü ünite de;

1. “Etkinlik: Arkadaşlar, Yusuf yolunu kaybetti ve sizlerden yardım istiyor. Yusuf, camiden çıkıp evine gitmek istiyor. Aşağıdaki krokiyi kullanarak Yusuf’a doğru yolu tarif eder misiniz?/ 2. Yusuf otobüs durağına gitmek istiyor. Yusuf’a gideceği yolu tarif eder misiniz?/ 3. Şehrinizdeki herhangi bir yere gitmek istediğinizi düşünün. Ancak yolu bilmiyorsunuz ve arkadaşınızdan yolu tarif etmesini istiyorsunuz. Bakalım, arkadaşınız yolu nasıl tarif edecek.” (TTK 8, 2018: 96)
2. “Etkinlik: Tema sonu değerlendirmede yer alan “Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak deyimlerle ve atasözleriyle ilgili bir sunu hazırlayın. Sununuzu arkadaşlarınızla paylaşın.”” (TTK 8, 2018: 110)

“Gezelim-Görelim” başlıklı beşinci ünite;

1. “Etkinlik: Tema sonu değerlendirilmede bulunan: Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak bir konuşma hazırlayın. Konuşmanızı ailenize ve arkadaşlarınıza sunun.” (TTK 8, 2018: 140)
2. “Etkinlik: Ailenizin üyelerine Ulu Önder Atatürk ile ilgili düşüncelerini sorun. Aldığınız cevapları not alarak sınıfta anlatın.” (TTK 8, 2018: 165)
3. “Etkinlik: Bülten hazırlayalım İkişer kişilik gruplar oluşturarak dünyanın en eski üniversitelerini araştırın. Bulduğunuz bilgileri görsellerle zenginleştirerek bir bülten hazırlayın. Hazırladığınız bülteni arkadaşlarınıza sunun.” (TTK 8, 2018: 149)

“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: Tema sonu değerlendirme: Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak bir konuşma hazırlayın. Konuşmanızı ailenize ve arkadaşlarınıza sunun.” (TTK 8, 2018: 176)

“Sanat ve Edebiyat” adlı yedinci ünite;

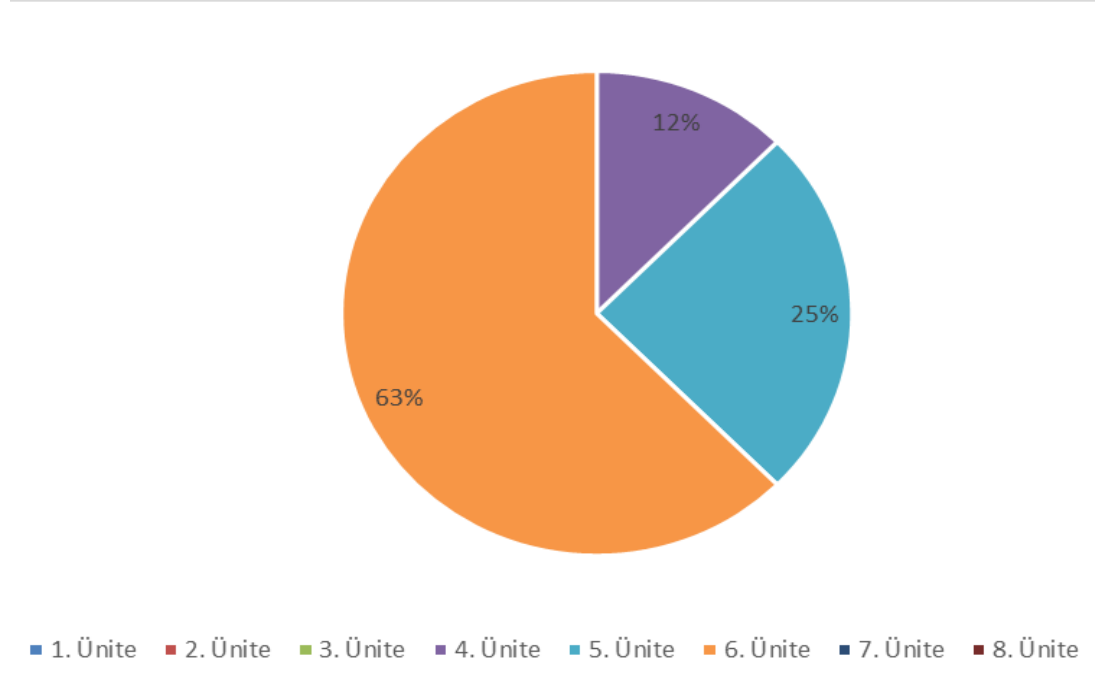
1. “Etkinlik: 1. Çizgi film izler misiniz? Ne tür çizgi filmlerden hoşlanırsınız? Örneklerle açıklayın. / 2. Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri neler olabilir? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 185)
2. “Etkinlik: Bu sanal turda en çok nelerin ilginizi çektiğini nedenleriyle açıklayın.” (TTK 8, 2018: 186)
3. “Etkinlik: Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak basılı medya araçlarıyla ilgili bir sunu hazırlayın. Sununuzu arkadaşlarınızla paylaşın. 6. Arkadaşlarınıza tanıtmak istediğiniz ya da okurken büyük keyif aldığınız bir dergiyi, bir sonraki derste sınıfa getirin. Arkadaşlarınıza dergi hakkında bilgiler.” (TTK 8, 2018: 198)

“İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite;

1. “Etkinlik: Aşağıda resimleri ve adları verilen bitkileri araştırarak bir sunum hazırlayın. Hazırladığınız sunumu sınıf arkadaşlarınıza anlatın.” (TTK 8, 2018: 213)
2. “Etkinlik: Okuduğunuz metinden öğrendiğiniz hayvanları aşağıdaki haritada işaretleyin. Öğrenmediğiniz hayvanlar varsa, bu hayvanların isimlerini not alın.

Bu hayvanlarla ilgili bir sunum hazırlayarak sınıf arkadaşlarınızla paylaşın.” (TTK 8, 2018: 221)

4.4.4. Dinleme-Yazma Etkinlikleri

Şekil 4.13. Dinleme-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.13 incelendiğinde dinleme ve yazma becerisinin birlikte kullanıldığı etkinlikler en fazla % 63’le altıncı ünite de bulunmaktadır. Üniteler arasında eşit dağılım söz konusu değildir. Beşinci ünite de % 25 dördüncü ünite de ise % 12 oranında bulunmaktadır. Bu alana yönelik etkinlik örnekleri şu şekildedir:

“Bayramlar ve Kutlamalar” başlıklı dördüncü ünite de;

1. “Etkinlik: Türkiye’nin en eğlenceli festivalini izlemek için sağ köşedeki QR kodu (<https://bit.ly/2QBR9nv>) QR kod okuyucu bir programla okutarak metni dinleyin. Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayın. (1. İzmir’in Urla ilçesine bağlı Barbaros Mahallesi’nde Festivali düzenlendi./ 2. En büyük ilgiyi ise “doru” adı verilen yöresel çekiyor. Çoktan seçmeli iki soru.) (Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Metne göre verilen bilgiyi “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz. (5 adet))” (TTK 8, 2018: 128)

“Gezelim-Görelim” adlı beşinci ünite de;

1. “Etkinlik: Aşağıdaki soruları yaptığınız sanal geziden yola çıkarak yanıtlayın. (1. Tac Mahal’i gözlemleyin. Çevrenizde neler görüyorsunuz?/ 2. Tac Mahal’in kaç minaresi bulunmaktadır?/ 3. Tac Mahal’in mimari yapısıyla ilgili gözlemlerinizi nelerdir?)” (TTK 8, 2018: 147)

2. “Etkinlik: Aşağıdaki soruları yaptığınız sanal geziden yola çıkarak yanıtlayın. (1. Mostar Köprüsü’nü gözlemleyin. Çevrenizde neler görüyorsunuz? /2. Mostar Köprüsü’nün mimari yapısıyla ilgili gözlemlerinizi nelerdir? /3. Köprü hangi malzemeden yapılmış olabilir?)” (TTK 8, 2018: 148)

“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: 1. İzlediğiniz kısa filmde yola çıkarak aşağıdaki cümleleri “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz (4adet). 2. İbn-i Sina’nın yaşamı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?” (TTK 8, 2018: 166)

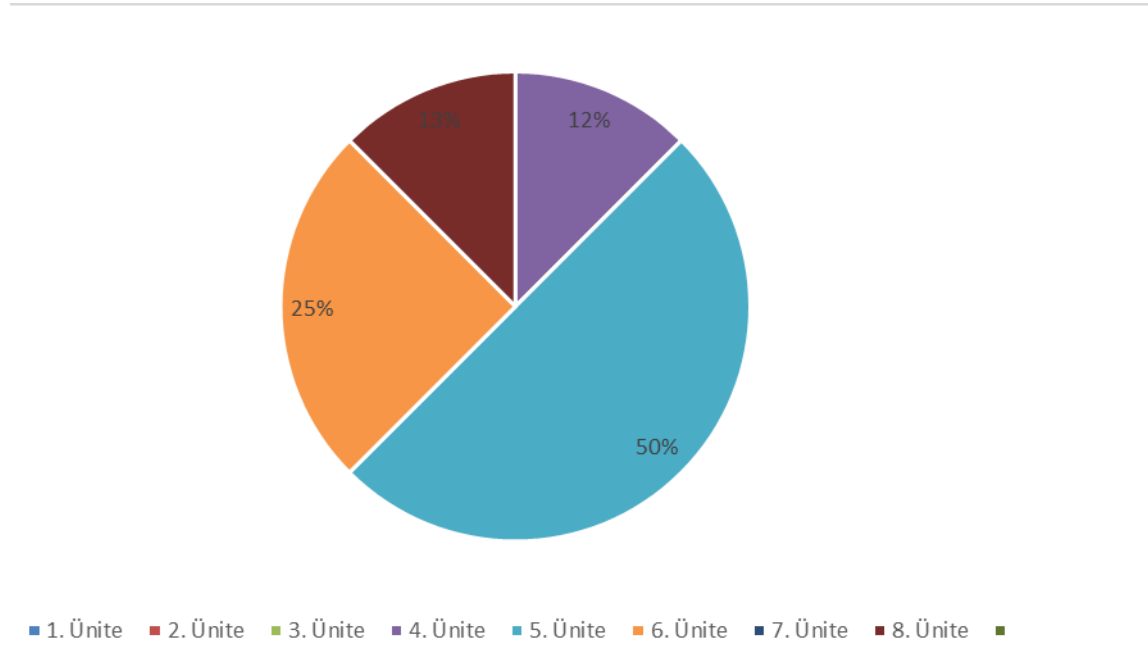
2. “Etkinlik: Aşağıdaki tabloda yer alan 1. ve 2. bölümü metni izlemeden önce, 3. bölümü ise metni izledikten sonra doldurun.” (TTK 8, 2018: 171)

3. “Etkinlik: 1.Dinlediğiniz/izlediğiniz metnin konusu nedir?/ 2. Dinlediğiniz/izlediğiniz metni özetleyin.” (TTK 8, 2018: 172)

4. “Etkinlik: Dinlediğiniz/izlediğiniz metin yer alan aşağıdaki sözcükleri açıklamalarıyla eşleştirin”. (TTK 8, 2018: 173)

5. “Etkinlik: 1. Aşağıda verilen sözcüklerin anlamlarını dinlediğiniz/izlediğiniz metinden yola çıkarak tahmin edin/ 2. İzlediğiniz kısa filmde yola çıkarak aşağıdaki cümleleri “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyiniz.” (TTK 8, 2018: 183)

4.4.5. Okuma-Konuşma-Yazma Etkinliği

Şekil 4.14. Okuma-Konuşma-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.14 incelendiğinde okuma-konuşma-yazma becerisi etkinliklerinin ünitelere eşit dağılmadığı görülmektedir. En fazla etkinlik % 50’lik oranla beşinci üniteye bulunmaktadır. Altıncı üniteye % 25’lik oranla; sekizinci üniteye % 13, dördüncü üniteye % 12 oranla yer almaktadır. Bu alana yönelik etkinlik örnekleri şu şekildedir:

“Gezelim-Görelim” başlıklı beşinci üniteye;

1. “Etkinlik: Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki bilgiler hangi paragraflarda bulunuyor? Eşleştirin. Gül Baba Türbesi’nin Türk-Macar dostluğunun sembolü olarak görülmesinin nedeni ne olabilir?” (TTK 8, 2018: 150)
2. “Etkinlik: TİKA’nın yaptığı restorasyon projelerini nasıl buldunuz? Dünyada restorasyona ihtiyacı olan diğer Türk-İslam eserleri neler olabilir? Araştırıp tartışınız.” (TTK 8, 2018: 154)
3. “Etkinlik: Öncelikle arkadaşlarınızla dörder kişilik gruplar oluşturun. Grup arkadaşlarınızla yaşadığınız şehirde restorasyona ihtiyacı olduğunu düşündüğünüz yapıları araştırın. Ardından tespit ettiğiniz yapıları fotoğraflarını çekerek tanıtın. Bu yapılarda ne tür değişiklikler yapılması gerektiğine karar verin. Projenizin sonunda araştırmanızı anlatan bir dosya hazırlayın. (Slogan Yazma: Projenizle ilgili ilgi çekici bir slogan hazırlayın.)” (TTK 8, 2018: 155)

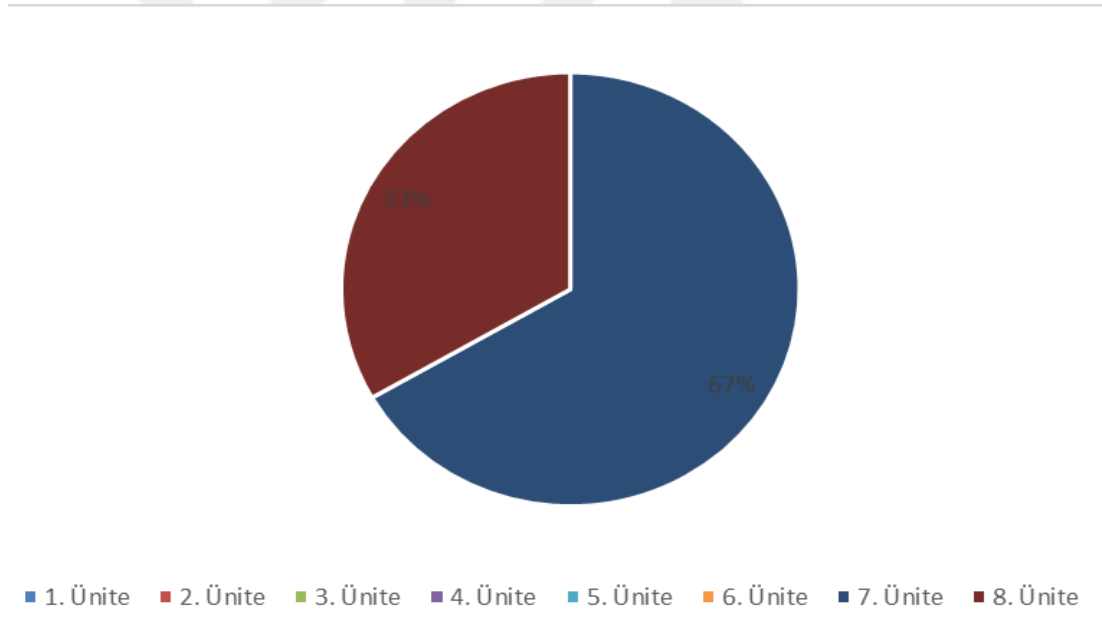
“Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: 1. Sizce Metehan, ordusunu neden onluk sisteme geçirmiş olabilir?/ 2. Kaşgarlı Mahmut’un günümüzde yaşadığını hayal edin. Sizce Kaşgarlı Mahmut, günümüzde Türkçenin yaşadığı hangi sorunları dile getirirdi?” (TTK 8, 2018:159)
2. “Etkinlik: Bülten hazırlıyalım: İkişer kişilik gruplar oluşturarak devlet adamlarının, bilim insanlarının ve sanatçıların Atatürk hakkında söylediği güzel sözleri araştırın. Bulduğunuz bilgileri görsellerle zenginleştirerek bir bülten hazırlayın. Hazırladığınız bülteni arkadaşlarınıza sunun.” (TTK 8, 2018: 164)

“İnsan ve Doğa” adlı sekizinci ünite;

1. “Etkinlik: Yanda verilen grafiği inceleyiniz. Grafiğe göre aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?” (TTK 8, 2018: 207)

4.4.6. Dinleme/İzleme- Konuşma Etkinliği

Şekil 4.15. Dinleme/izleme-Konuşma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdeler değeri

Şekil 4.15 incelendiğinde dinleme/izleme-konuşma etkinliği yedinci ünite % 67 ve sekizinci ünite % 33 oranında bulunmaktadır. Her ünite bulunmayan etkinlik türü ünite kazanımlarına uygun olarak kullanılmıştır. Aşağıda dinleme/izleme-konuşma etkinlikleri verilmiştir.

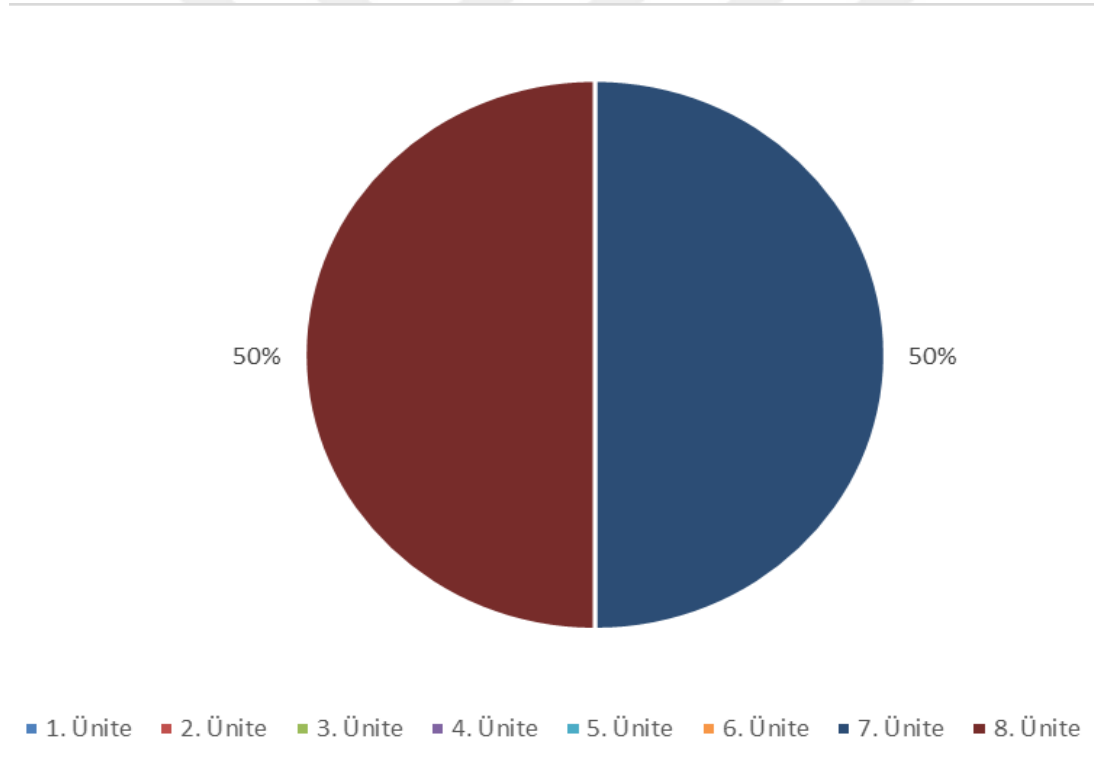
“Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite;

1. “Etkinlik iki şıktan oluşur: b) Yandaki QR kodu taratarak (<https://bit.ly/2RzPbra>) Türkiye’deki ilk televizyon yayını hakkındaki videoya ulaşın. Bu videodan yola çıkarak Türkiye’de televizyonculuğun gelişimi hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayın.” (TTK 8, 2018: 180)
2. Etkinlik: Karekodu okutarak Zeki Müren’in seslendirdiği şarkıyı dinleyin. Sizce bu şarkının pop şarkılardan farkı nedir? Şarkı hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşın. (TTK 8, 2018: 187)

“İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite;

1. “Etkinlik: Size göre çiçeklerin dili var mıdır? Çiçekler ne gibi anlamlar taşır? Örneklerle anlatın.” (TTK 8, 2018: 210)

4.4.7. Dinleme/İzleme-Okuma-Yazma

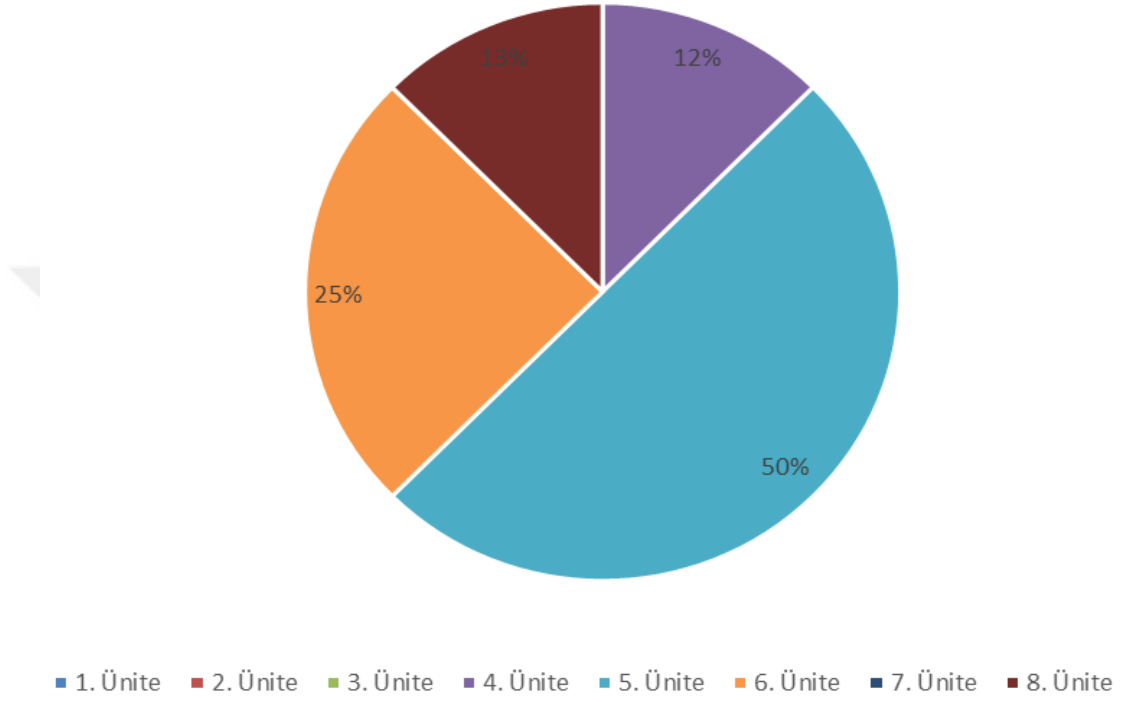
Şekil 4.16. Dinleme/izleme-Okuma-Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.16’ da görüldüğü üzere sadece yedinci ünite % 50 ve sekizinci ünite % 50 oranında bulunmaktadır. Bu alana yönelik etkinlik örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

“Geçmişe Açılan Kapı” adlı altıncı ünite;

1. “Etkinlik: İzlediğiniz kısa filmde yola çıkarak aşağıdaki cümleleri “doğru” veya “yanlış” (✓) olarak işaretleyin (4 adet)./ Ali Kuşçu’nun yaşamı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?” (TTK 8, 2018: 171)

4.4.8. Dinleme/izleme-Konuşma-Yazma

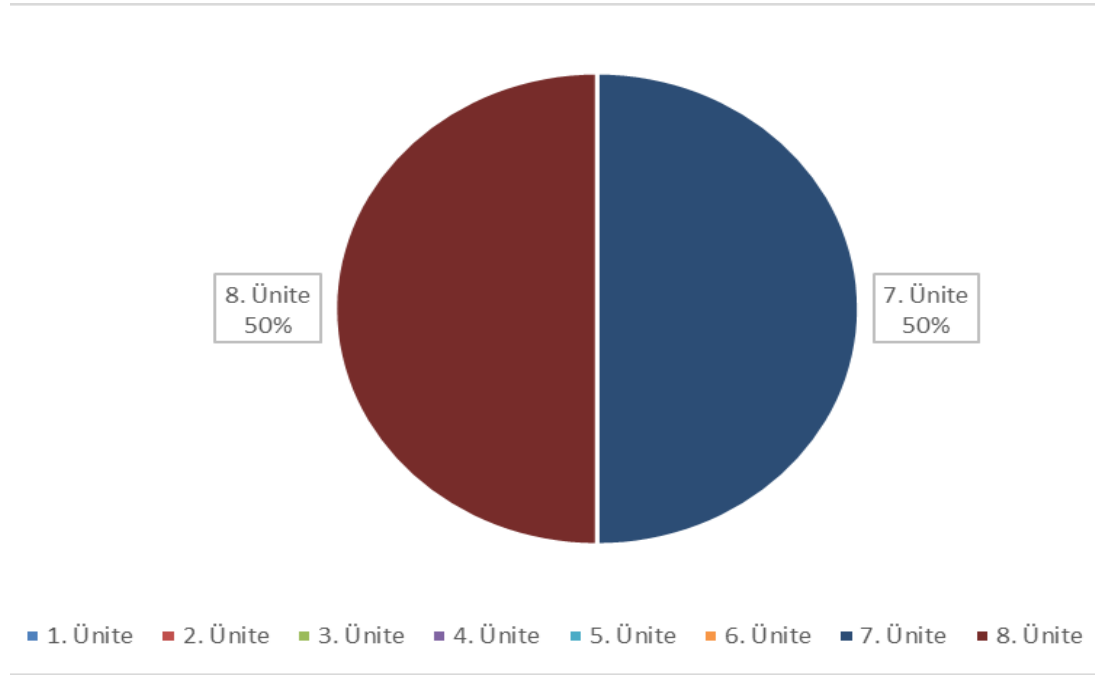
Şekil 4.17. Dinleme/izleme-Konuşma- Yazma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.17’de görüldüğü üzere en fazla etkinlik % 50’lik oranla beşinci ünite de bulunmaktadır. Daha sonra altıncı ünite % 25 oranla, % 13 oranla sekizinci ünite, % 12 oranla dördüncü ünite de bulunmaktadır. Bu alana yönelik etkinlik örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

“Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite de;

1. “Etkinlik: Yandaki QR kodu taratarak (<https://bit.ly/2s9znNz>) TRT’nin ilk yayın akışına ulaşın. Günümüzdeki televizyon yayınları ile izlediğiniz videodaki yayınları karşılaştırın. Düşüncelerinizi tartışın ve yazın.” (TTK 8, 2018, 183)

4.4.9. Dinleme/İzleme- Konuşma- Yazma ve Okuma Etkinliği

Şekil 4.18. Dinleme/izleme-Konuşma-Yazma-Okuma Becerisi etkinliklerinin ünite bazında yüzdelik değerleri

Şekil 4.18’de görüldüğü üzere dinleme/izleme-konuşma-yazma-okuma becerisi etkinlikleri yedinci üniteye % 50’lik oranla ve sekizinci üniteye % 50’lik oranla bulunmaktadır. Aşağıda bu alana yönelik etkinlik örnekleri sıralanmıştır.

“Sanat ve Edebiyat” adlı yedinci üniteye;

1. “Etkinlik: Tema sonu değerlendirme: Proje Görevi: Proje görevi olarak bir çocuk dergisi hazırlayacaksınız. Bu proje görevini 2-3 kişilik gruplar hâlinde yapacaksınız. Bu görevinizde ailelerinizden de yardım alabilirsiniz. Takım arkadaşlarınızı belirledikten sonra hep birlikte aşağıda yer alan QR kodu taratarak örnek dergiyi inceleyiniz. Dergiyi inceledikten sonra grupça çalışmaya başlamalısınız. Hazırladığınız dergiyi sınıf ya da okul panolarınızda sergileyebilirsiniz. Derginizde farklı konulara ve görsellere yer vermeyi unutmayınız.” (TTK 8, 2018: 198)

“İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci üniteye;

1. Etkinlik: Sınıfta dörder kişilik gruplar oluşturun. Türkiye’ye özgü hayvanları dünyaya tanıtmak için bir proje geliştirin. Önce hangi hayvanları tanıtacağınızı belirleyin. Ardından bu hayvanları hangi özellikleriyle tanıtacağınızı düşünün. Son olarak bu hayvanları nasıl tanıtacağınızı belirleyin. (TTK 8, 2018: 222)

Etkinliklerin birçoğu birden fazla dil becerisi kazandırmaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Bununla birlikte kazandırılmak istenen dil becerisi, dört temel dil becerisinin tamamını kapsadığı için yazarlar, bu durumu kolaylaştırmaya çalışmıştır. Örneğin kitap içinde bulunan bulmacalar, okuma ve yazma becerisini ölçmeye yöneliktir ya da dinleme metinleri aynı zamanda yazma, konuşma becerilerini ölçmektedir. Bununla birlikte soruların cevaplanması için belirli düzeyde okuma becerisine sahip olmak gerekir. Bu sebeple, kitabın yazılı materyal olması ve okuma becerisi kazandırmaya yönelik etkinliklerin, diğer becerileri kazandırmaya yönelik tutumu dikkate alındığında, okuma metinlerinin sayılarının fazla olması beklenen bir durumdur.

4.5. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda Yer Alan Metinlerin Sınıflandırılması

Yazılı materyal olarak kullanılan kaynak kitaplarda metinlerin yeri ve önemi büyüktür. Metinlerin ayırt edici özelliklerinin bilinmesi ve hedef kitleye öğretilmek istenen bilginin tutarlılığı açısından metinlerin anlamlı olması gereklidir. Kitapta yer alan metinde, örneğin bir bilim insanının buluşunu anlatıyorsa konu hakkında öğretici metin sunulmalıdır. Bilim insanının icadı, onun biyografisi farklı şekillerde sunulabilir. Burada dikkat edilmesi gereken yaş, cinsiyet, hazırbulunuşluk düzeyi gibi özellikler doğrultusunda anlatılabilir. Küçük yaş grubu için gezegenler şarkılarla öğretilirken yetişkinler için makaleler sunulabilir. Bu bağlamda ana dili eğitiminde de farklılıklar görülmektedir. Öğrencilerin yaş ve eğitim düzeyleri dikkate alınarak yeni başlayanlar için edebî niteliği olan metinlerin orta ve ileri düzeyde dil bilen öğrenciler için ise kullanım işlevli metinler kullanılabilir.

Metinler, kullanım işlevli metinler, edebî metinler ve diğer metinler olarak üç ayrı grupta değerlendirilir. Kullanım işlevli metinler, yazılış amacı, dil kullanımı vb. bakımdan edebî bir özellik taşımayan, herhangi bir estetik kaygı güdülmeksizin günlük hayat içerisinde karşılanabilecek her türlü okuma metnini karşılar. Edebî metinler, yazılış amacı ve dil kullanımı itibarıyla estetik bir kaygı ile kaleme alınmış metinlerdir. Diğer metinler sınıfında ise herhangi bir sınıflandırmaya giremeyen veya birden fazla türün özelliğini taşıyan metinler yer alır. Daha ayrıntılı görmek amacıyla bu metin kategorileri Çizelge 4.1'de belirtilmiştir:

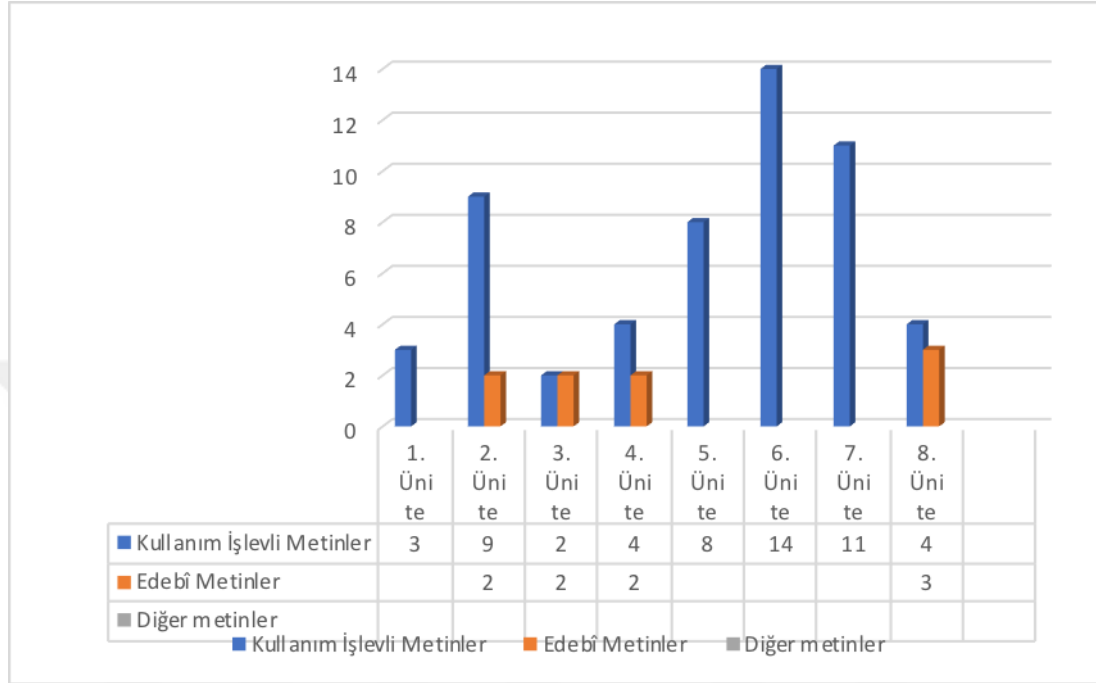
Çizelge 4.1. Metin türleri

Kullanım İşlevli Metinler	Edebî Metinler	Diğer Metinler
Resmî yazılar	Mani	-
Öğretici Metinler	Türkü	-
İletişimsel Metinler	Ninni	-
Dilekçe	Şarkı	-
Ders Notu	Çizgi Roman	-
Menü	Şiir	-
Davetiye	Masal	-
Maç Anlatımı	Bilmece	-
Diyalog	Tekerleme	-
Slogan (Motto)	Sayısmaca	-
Ansiklopedi, Sözlük Maddesi	Efsane	-
Yemek Tarifi	Karikatür	-
Sosyal Medya Mesajı	Destan	-
Çizelge, grafik	Roman	-
Form	Gezi Yazısı	-
Anket	Dini metin	-
Söylev	-	-
Hatıra	-	-
Eleştiri	-	-
Röportaj	-	-
Günlük	-	-
Atasözü, deyim	-	-
Yer yön tarifi	-	-
Program,	-	-
İbare	-	-
Tanıtım yazısı	-	-

Çizelge 4.1’de görüldüğü üzere metinler farklı özelliklere sahiptir. Bu durumda 8. Sınıf öğrencisi için düzenlenen *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*’nda çeşitlilik

göstermektedir. Aşağıdaki Şekil 4.18’de ünite bazında metinlerin farklılıkları ve kullanımı belirtilmiştir:

Aşağıdaki Şekil 4.18’de ünite bazında metinlerin farklılıkları ve kullanımı belirtilmiştir:

Şekil 4.19. Metinlerin türlere göre dağılımı

Şekil 4.18’e göre kullanım işlevli metinler her üniteye daha fazla kullanılmıştır. Öğrencilerin yaş grubu dikkate alındığında doğru bir tercih olduğunu söylemek mümkündür. Eşit oranda dağılım olmaması konunun ilerleyişi ile alakalıdır. Ünitelerin içerikleri değerlendirildiğinde sadece okuma ve dinleme/izleme becerisi metinleri dâhil edilerek metin türleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda tespit edilen kullanım işlevli metinler şunlardır;

- “Ben ve Ailem” adlı birinci ünite; “Kitabımla Ne Yapabilirim?”, “Yaz Okulu”, “Hacivat ile Karagöz-Muzaffer Ergüleş”, kullanım işlevli metinlerdir.
- “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı ikinci ünite; “Aşık Veysel”, “Fatih Sultan Mehmet’in Fermanı - İ. Hakkı UZUNÇARŞILI”, “Sultan Mehmet ve Bosnalı Rahipler - Bosna Hersek ile İlgili Arşiv Belgeleri, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü”, “Bin Yahudiyi Kurtaran Osmanlı Padişahı II. Bayezid - Bernard LEWIS”, “Kore Savaşı - Mim Kemal ÖKE”, “Türkiye’de 4,5 Milyon Göçmen Yaşıyor”, “Dünyanın En Cömert ve En Çok Sığınmacıya Ev

Sahipliği Yapan Ülkesi: Türkiye”, “Fikir Alışverişine Çok Önem Verirdi - Salih BOZOK, Ahmet Bekir PALAZOĞLU”, “Dünya Barışı - Dr. Tevfik Rüştü ARAS, Ahmet Bekir PALAZOĞLU” kullanım işlevli metinlerdir.

- “Oyun ve Eğlence” başlıklı üçüncü ünite; “Oyunun Geçmişi ve Etkileri”, “Geleneksel Çocuk Oyunlarımız” kullanım işlevli metinlerdir.
- “Bayramlar ve Kutlamalar” başlıklı dördüncü ünite; “Tac Mahal”, “Mostar Köprüsü”, “Beşikçizâde Tekkesi’nin restorasyonu”, “İlk gazete” kullanım işlevli metinlerdir.
- “Gezelim Görelim” başlıklı beşinci ünite; “Asya ve Avrupa Arasında Bir Köprü: Türkiye”, “Türkiye’nin Komşuları”, “Dünyadaki Türk İzleri - Prof. Dr. İnci MACUN”, “Mostar Köprüsü”, “Nizamiye Medreseleri - Ahmet Yaşar OCAK”, “Gül Baba Türbesi - Semavi EYİCE”, “Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)”, “Restorasyon Projeleri” kullanım işlevli metinlerdir.
- “Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite; “Mete Han”, “Kaşgarlı Mahmut - Zeynep KORKMAZ”, “Osman Bey - Prof. Dr. Erhan AFYONCU”, “Fatih Sultan Mehmet - Selahattin TANSEL”, “Muhteşem Süleyman - Yılmaz ÖZTUNA”, “Atatürk”, “Farabî - İbrahim Agah ÇUBUKÇU”, “El-Cezerî - Prof. Dr. Yavuz UNAT”, “Uluğ Bey”, “Cahit Arf”, “İbn-i Sina’nın yaşam öyküsünü ve bilime katkıları”, “El-Cezerî’nin yaşam öyküsünü ve icatlarını anlatan animasyon”, “Ali Kuşçu’nun yaşam öyküsünü ve bilime katkılarını anlatan kısa filmi”, “Ord. Prof. Dr. Cahit ARF’in yaşam öyküsünü ve bilime katkıları” kullanım işlevli metindir.
- “Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite; “Türkiye’de Televizyonculuğun Doğuşu ve Gelişimi”, “TRT Kanalları”, “TRT Çocuk”, “TRT Yayıncılık Tarihi Müzesi”, “TRT Arşivi”, “İlk Gazete”, “Resmi Gazete”, “Çocuk Dergileri”, “Eğitim Bilişim Ağı (EBA)”, “Yurt Dışında Soydaşlarımızın Yayımladığı Türkçe Gazeteler 195 Gazete Okumanın Yararları”, “TRT yayıncılık tarihi müzesi”, “TRT arşivinden Zeki Müren ile ilgili video” kullanım işlevli metinlerdir.
- “İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite; “Van Kedisi”, “Tiftik Keçisi”, “Denizli Horozu”, “Kangal Köpeği” kullanım işlevli metindir.

Ünite bazında okuma ve dinleme/izleme becerilerine yönelik edebî metinler şekilde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda tespit edilen edebî metinler şunlardır;

- “Ben ve Ailem” adlı birinci ünite de edebî metin yoktur.
- “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı ikinci ünite de; “Albert Einstein’ın Atatürk’e Mektubu”, “Ayla”, edebî metinlerdir.
- “Oyun ve Eğlence” başlıklı üçüncü ünite de; “Mendil Kapmaca Oynayalım”, “Bir Deyim Hikayesi-İskender PALA” edebî metinlerdir.
- “Bayramlar ve Kutlamalar” başlıklı dördüncü ünite de; “Nevruz - Ali AKBAŞ”, “Kandillerimiz - Gülnihal YOLCU” edebî metinlerdir.
- “Gezelim Görelim” başlıklı beşinci ünite de; edebî metin yoktur.
- “Geçmişe Açılan Kapı” başlıklı altıncı ünite de; edebî metin yoktur.
- “Sanat ve Edebiyat” başlıklı yedinci ünite de; edebî metin yoktur.
- “İnsan ve Doğa” başlıklı sekizinci ünite de; “Sana Bir Şey Öğreteceğim - H. Salih ZENGİN”, “Çiçeklerin Dili” türküsü, ““Denizli’nin Horozları” türküsü edebî metindir.

Yukarıda adı geçen metinler dışında dört temel dil becerisine yönelik etkinlikler de tür bakımından incelenebilir. Fakat etkinliklerin öğrencilere yönelik hazırlandığı düşünüldüğünde bireysel farklılıkların dikkate alınması gerektiği ön görülmüştür. Başka bir ifade ile metin türlerine, etkinliklerin dâhil edilmemesinin sebebi öğrenmenin bireysel farklılıklar ilkesidir. Etkinlikler, araştırma ve öğrenme sürecinin her öğrenci için farklılık gösterir. Bu sebeple etkinliklerin tür bakımından değerlendirmesi çalışmanın kapsamının dışında tutulmuştur. Etkinliklerin metin türleri bakımından incelenmemesinin başka bir sebebi de kitabın içindekiler kısmında etkinliklerin listesinin yer almamasıdır. Bu bağlamda çalışmanın objektifliğinin bozulmaması için etkinlik tablosunun oluşturulmaması gerektiği kanısına varılmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına ana dili Türkçe öğretiminde, kullanılmak üzere *Türkçe ve Türk Kültürü* adlı set MEB tarafından yayımlanmıştır. Bu çalışmada kitap setinin sekizinci seviyesi olan *Türkçe ve Türk Kültürü 8* dört temel becerisi açısından değerlendirilmiştir. Ana dili eğitimin ortak bir müfredata bağlı olarak verilmesi bakımından önemli bir adım olan kitap serisi üzerine daha önce herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple çalışma orijinal nitelik taşımaktadır.

Öğretim sürecine kılavuzluk eden *Türkçe ve Türk Kültürü 8* temel dil becerileri dağılımı hususunda dikkatlidir. Yapılan çalışmada okuma ve dinleme metinleri, okuma, yazma, dinleme ve konuşma etkinlikleri her ünite için ayrı ayrı sayılmıştır. Tespit edilen metinler ve etkinlikler şekiller hâlinde sunulmuştur. Bu şekiller incelendiğinde okuma metinlerinin, kitabın yazılı materyal olması sebebiyle her üniteye fazlalığı göze çarpmaktadır. Bununla birlikte “Türkçe ve Türk Kültürü Ders Programı” kazanımı kapsamı dikkate alındığında okuma metinlerinin fazlaca yer alması bilinçli bir eğilimdir. Okuma metinlerinin ardından en çok yazma becerisi etkinliği kullanılmıştır. Yazma becerisi etkinlikleri öğrencilerin dil öğrenimini somutlaştırması bakımından önem arz eder. Yazma etkinlikleri öğrencinin dil bilgisi kurallarını, yazım ve noktalama işaretlerini kullanımını kapsar. Öğrenci metinlerden hareketle öğrendiklerini, kitap üzerinde hızlıca uygulamaya koyar. Kitap içinde daha sonra konuşma becerisi etkinlikleri öğrencinin kendini ifade etme yeteneği, açıklama ve yorumlama kazanımları doğrultusunda işlenmiştir. Konuşma becerisi, sekizinci seviyede olan bir öğrencinin hedef dilin kurallarını öğrenerek söz varlığına hâkim olduğunu gösterir. Öğrenci konuşma becerisini geliştirmek için kitap rehberliğinde hedef kazanımlara ulaşabilir. Dinleme metinleri ise genel olarak bütün dil eğitimi kitaplarında olduğu gibi diğer dil becerilerine oranla az sayıdadır. Kitap içinde bu durumun önüne geçilmek amacıyla karekod kullanılmıştır. Kitapta yer alan dinleme/izleme metinlerinin karekod ile kolayca ulaşabileceği metinlerin yer alması öğrenciyi güdüleyecek bir olgudur. Bununla birlikte dinleme/izleme becerisi

kazanımları doğrultusunda öğrencilerin karşılaştırma yapması için gerekli veri sunulmuştur. Ayrıca kültür aktarımı açısından millî değerlerin öğretimi için Türk büyüklerinden, Türk bilim insanlarından, Türk sanatçılarından örnekler verilmiştir. Öğrencilerin öz benliğini keşfetmesi için güdüleyici bir olgu olan bilim, sanat ve kültüre yönelik başarılar, ortak hissiyatın varlığı dinleme/izleme metin ve etkinlikleri ile sunulmuştur.

Dil öğretiminde her dil becerisi başka bir dil becerisinin öğretimini de desteklediği ve diğer dil becerilerin kazandırılmasına yardımcı olduğu için; kitapta bulunan birden fazla becerinin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin sayısının fazla olması önemlidir.

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda bulunan metinlerin dört dil becerisine göre değerlendirmesi yapıldığında eşit dağılımın yapılmadığı görülmüştür. Bu durum sekizinci seviye kazanımları düşünüldüğünde, kısmen doğru olabilir. Çünkü hedef kazanımlar, genellikle okuma ve yazma üzerindedir. Dolayısıyla öğrencilerin, okuma ve yazma konusunda kendilerini iyi ifade edecek durumda olmaları gereklidir. Bu durum ana dili eğitimin kaç yaşında başladığına bağlı olarak, öğrencinin ailesinin eğitim seviyesine, yaşadığı çevreye ve mensubu olduğu devlete bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Fakat genel bir değerlendirme yapıldığında kaynak kitabın amacı ve kazanımlarının eşgüdüm içinde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte dinleme/izleme becerisi ve konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinliklerin sayıları artırılarak daha verimli bir kaynak yaratılabilir.

Görsel açıdan zengin olan *Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı*'nda bulunan metinlerin türü ile ilgili tespitlerde bulunulmuştur. Metinler, kullanım işlevli metinler, edebî metinler ve diğer metinler olarak sınıflandırılmıştır. Tür bakımından inceleme yapmadan önce tanıtılan metin türleri, çizelge hâlinde sunulmuştur. Ardından ünite bazında metin türlerinin sayısal verileri sunulmuştur. İnceleme sonunda kullanım işlevli metinlerin sayısının çokluğu dikkat çekmektedir. Edebî metin niteliği taşıyan metinlerin sayısı oldukça azdır. Kitap içinde edebî metinlerin azlığı, bilgi verici metinlerin çokluğu sekizinci sınıf seviyesinde olan bir öğrenci için yeterli değildir. Söz konusu kitapta edebî türlere yönelik birçok etkinlik bulunmaktadır. Bu bağlamda metinlerde bulunan eksikliğin etkinlikler ile kapatılmaya çalışıldığı görülmüştür.

İki dillilik temelinde ana dili eğitimi sadece dil öğretimini içermemektedir. Ana dili öğretimin temel kazanımlarından biri bireyi, kendi vatanında gibi hissettirecek kültürel eğitimi vermektir. Kitap içinde bulunan metinler aile ilişkileri, selamlaşma, bayram ve kutlamalar, gele

neksel sokak oyunları, türküler ve şarkıları içinde barındırmaktadır. Hem millî hem dinî öğelere yer verilen kitapta Türk kültürü dil öğretiminden daha ön plandadır. Bu bağlamda öğrencilerin dil seviyesi düşünüldüğünde doğru bir tercih olduğunu söylemek mümkündür. Fakat tür bakımından metinler düşünüldüğünde edebî metinlerin az kullanıldığı görülmektedir. Kültür aktarımı sadece doğrudan bilgiyle verilemez söz konusu kitapta yer alan etkinlikler ve dil becerisi etkinlikleriyle çeşitli yönlerden kültür aktarımı sağlanmaya çalışılmış fakat bir çok yönden eksik kalmıştır.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (1990). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim 1*, Ankara: TDK Basımevi.
- Baker, C. (2011). *Foundations of bilingual education*. New York, NY: Multilingual Matters.
- Bayburtlu, Y. S. (2019). Öğrencilerin hazırlıksız konuşmalarında kelime hazinesi katsayıları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(1), 44-66.
- Benhur, M. H. (2002). *Türkçenin Yabancılara Öğretiminde Tartışılmayan Ana Kavramlar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in development: Language, literacy and cognition*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: H. Holt and Company.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Calp, M. (2010). *Özel Eğitim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi* (4. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Chmiliar, I. (2010). Multiple-case designs. In A. J. Mills, G. Euparas & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp 582-583). USA: SAGE Publications.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2008). Millî Eğitim Şûralarında Türkçenin eğitimi ve Öğretimi ile İlgili Görüşler ve Kararlar. *Millî Eğitim Dergisi*, 179, 25-37.
- Demir, T. (2008). Türkçenin Ana Dili Olarak Ediniminden Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yöntem Çıkarımı. *4. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kongresi*.
- Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *TÜBARXXVII*, 264-274.
- Er, K. O. (2006). Yabancı Dil Öğretim Programlarında Kültürün Etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 1-14.
- Ergin, M. (2004). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.

- Gedizli, M. (2019). Yabancı Dil Öğretiminde Kalıp İfadelerin Kullanımı ve Sözcük Öğretimi, Alpaslan O. & Gökçen G., ed. *Yabancı Dil Olarak/İkinci Dil Olarak/Yurtdışındaki Türk Soylular İçin Türkçenin Sözcük Öğretimi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Günay, V. ve Uzdu, F. (2009). Kitap ile Kapağın Arasındaki Göstergelerarası Serüven, *Art-e Sanat Dergisi*, 1(2).
- Hengirmen, M. (1996). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve Tömer yöntemi*. Ankara: Engin.
- İnce, B. (2013). Yabancı Dil Öğretiminin Temel ve Genel İlkeleri, Mustafa Durmuş ve Alpaslan Okur ed., *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- İltar, L. ve Açık, F. (2019). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Türlerinin Sınıflandırılması ve Ders Kitaplarında Yer Alan Okuma Metinlerinin Değerlendirilmesi. *Türkiyat Mecmuası*, 311-346.
- Kafesoğlu, İ. (1993). *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*. İstanbul: Hamle Yayınları.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, M. (2010). Gazi Üniversitesi Tömer Öğrencilerinin Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunların Çözümüne Yönelik Öneriler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 661-696.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1995). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Keskin, A. Okur, F. (2013). “Okuma eğitimi”. M. Durmuş ve A. Okur (Ed.), *Yabancılar Türkçe öğretimi el kitabı* (s. 293-308). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kılınç, A. ve Tok, M. (2012). Yabancı Dil Olarak Türkçe Yazma Öğretimi. A. Kılınç ve A. Şahin, (Ed.), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Köksal, D. ve Pestil, A.D. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Konuşma Öğretimi. Abdullah Şahin (Ed), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler* (s. 295-315). Ankara: Pegem Akademi.
- Krashen, S. (2013). “Improvement on TOEFL through reading and without formal instruction: Another” look at Işık. *Turkish Online Journal of English Language Teaching*, 3(1), 24-25.
- Meisel, J. M. (2006). *Handbook of Bilingualism*. Chapter 4. The Bilingual Child.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2009). *Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni öğrenme-öğretme değerlendirme*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Okur, A. ve Keskin, F. (2013). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültürel Öğelerin Aktarımı: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği. *International Journal of Social Science*, 6(2), 1619-1640.
- Özbay, M. (2007). *Anlama Teknikleri: II Dinleme Eğitimi* (2. baskı). Ankara: Öncü Basımevi.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2012) Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012*, s.87-97
- Özdemir, E. (1983). Ana Dili Öğretimi. *Türk Dili Dergisi*, Dil Öğretimi Özel Sayısı. Ankara.
- Raimes, A. (1998). *Exploring through writing: A process approach to ESL composition*. Cambridge University Press.
- Sadiye Tutsak, S. Ve Batur, Z. (2011). Cumhuriyetten günümüze Türk eğitim sisteminde ders kitabı: iki örneğin karşılaştırılması. *Turkish Studies* 6(3), 355-389.
- Sümer, M. (2020). Okuma Güçlüğü (Disleksi). Halime Miray, S., & Seçkin Yılmaz, (Eds.), *Öğrenme Güçlüklerinde Değerlendirme ve Müdahale*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Treiman, R., ve Zukowski, A. (1991). Levels of phonological awareness. S. A. Brady & D. P. Shankweiler (Eds.), *Phonological processes in literacy: A tribute to Isabelle Y. Liberman* (1. baskı) içinde (s. 67-83). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Şahin, V. (2014). *Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adivar'ın Romalarında Yapı ve İzlek)*, Ankara: Akçağ Yay.
- Taşer, S. (2000). *Konuşma Eğitimi*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.
- Temur, T. (2010). Dinleme Metinlerinden Önce ve Sonra Sorulan Soruların Üniversite Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Beceri Düzeyine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 303-319.
- Temur, T. ve Çakıroğlu, A. (2011). *Etkinliklerle Yazma Öğretimi*. 2.Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türk Dil Kurumu, (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Ur, P. (1984). *Teaching listening comprehension*. Cambridge: Cambridge University Press.

Yağmur, K. (2006). Türkçenin Hollanda ve Almanya'daki Gücü. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 2, 139-155.

Yıldız, C. (2012). *Yurtdışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ahmet KARNAS

Eğitim Bilgileri :

Lisans : Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans : Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı